

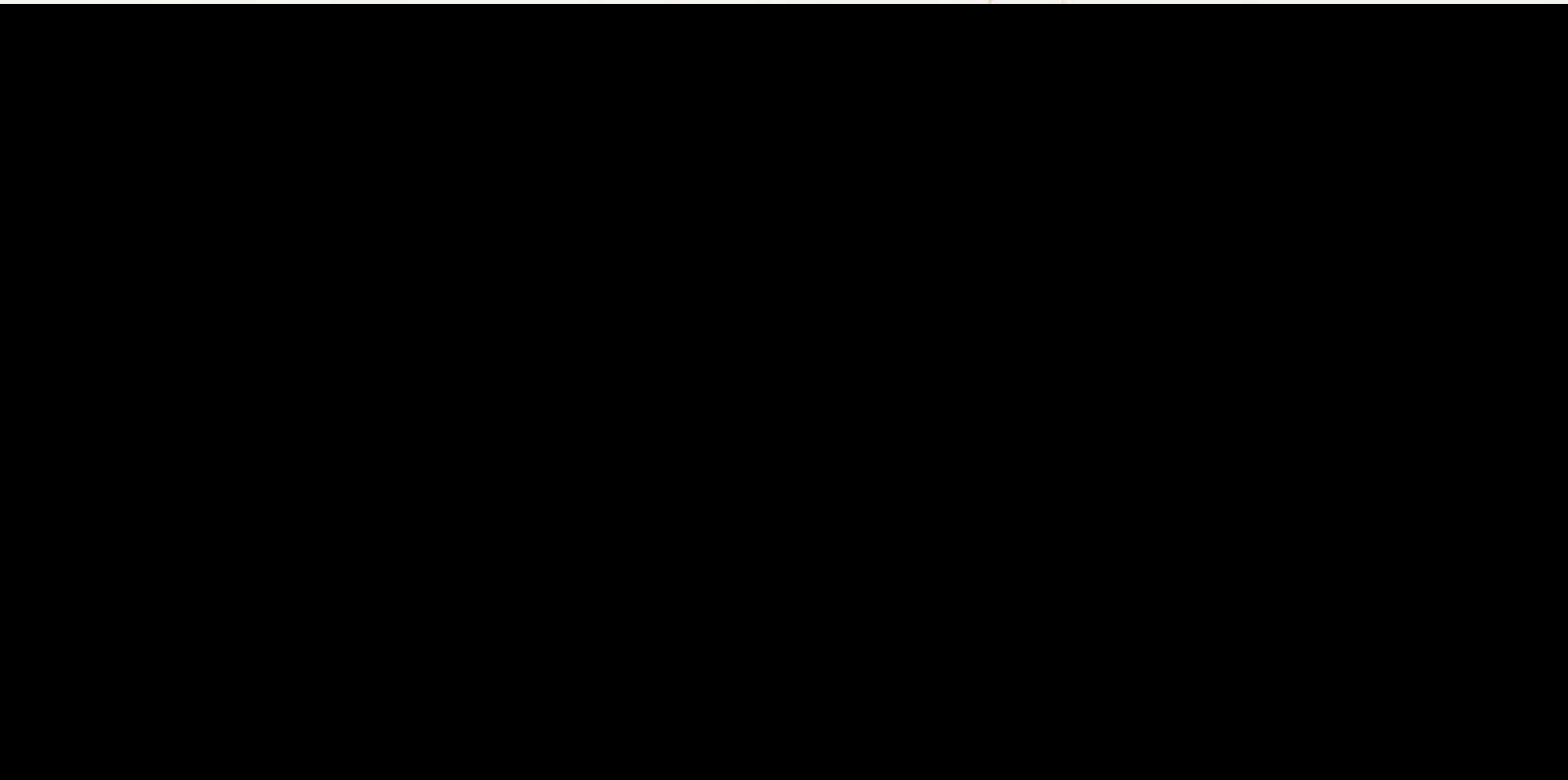
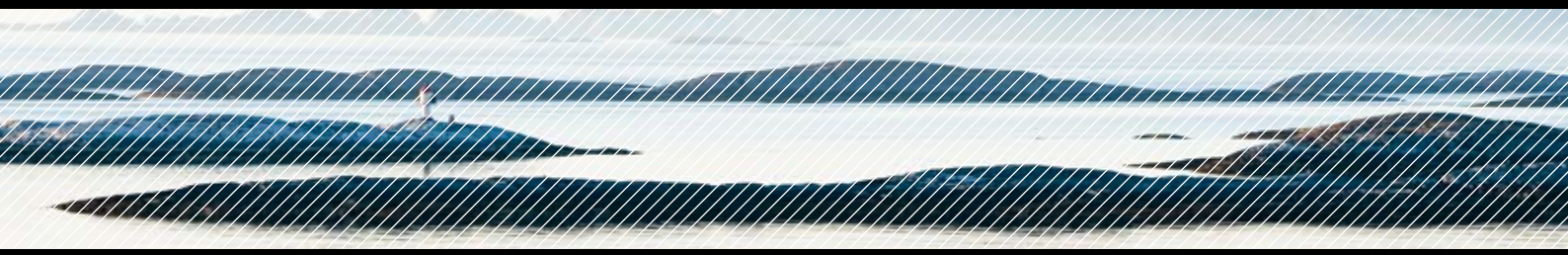
FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

ÅRSMELDING

2012

Finanstilsynet har tilsyn med banker, finansieringsforetak, e-pengeforetak, betalingsforetak, forsikringsselskap, pensjonskassar og -fond, forsikringsformidlere, verdipapirforetak, forvaltningsselskap for verdipapirfond, regulerte marknader (inkl. børsar), oppgjersentraler og verdipapirregister, eidedomsmeklingsforetak, inkassoforetak, rekneskapsforarar og revisorar. I tillegg har Finanstilsynet kontroll med prospekt, den finansielle rapporteringa til noterte foretak og marknadsåtferd i verdipapirmarknaden.

«Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter. Tilsynet skal se til at institusjonene under tilsyn i sin virksomhet ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter.»

(Finanstilsynsloven § 3)

INNHALD

2	Forord
5	Finanstilsynets strategi 2010–2014
11	Noen viktige hendelser i 2012
14	Organisasjon og ressursbruk
22	Sentrale tal frå tilsynsverksemnda
24	Informasjon og kommunikasjon
27	Forbrukarvern
Rapport frå tilsynsområda:	
31	Bank og finans
41	Forsikring og pensjon
49	Verdipapirområdet
50	Verdipapirtilsyn
58	Prospektkontroll – omsettelige verdipapirer
60	Regnskapstilsyn – noterte foretak
63	Revisjon
69	Regnskapsførervirksomhet
75	Eiendomsmegling
79	Inkassovirksomhet
83	Tilsyn med IT og system for betalingstenester
87	Internasjonal verksemd
92	Organisasjonskart

Analysar av utviklingstrekk i finansmarknaden er behandla i rapporten *Finansielt utsyn 2013*.

FORORD

Ubalanser i offentlige finanser, med høy gjeld og store underskudd, preger fortsatt industrilandenes økonomi og internasjonale finansmarkeder. Det er lav vekst i industrilandene. I store deler av Europa er det økonomisk tilbakegang.

Norsk økonomi er imidlertid fortsatt i liten grad påvirket av den internasjonale finansuroen og den svake utviklingen i industrilandenes økonomi. Kapasitetsutnyttelsen og veksten i fastlandsøkonomien er høy, blant annet drevet av stor etterspørsel fra petroleumsvirksomheten og husholdningene.

For å bidra til å holde den økonomiske aktiviteten oppe, har sentralbankene videreført svært lave renter og tilført markedene ekstra likviditet. I finansmarkedene forventes et lavt rentenivå i lang tid. Et lavt internasjonalt rentenivå har også bidratt til fortsatt lav rente i Norge.

Norske banker er solide og lønnsomme. Høy aktivitet i norsk økonomi og lav rente bidrar til lave utlånstap. I en høykonjunktur med høy oljepris, internasjonal usikkerhet og lav rente er det særlig viktig at både myndigheter og banker har et langsiktig perspektiv i sine risikovurderinger. Kredittvurderingene må ta høyde for framtidig konjunkturomslag og renteoppgang.

Etter den internasjonale finanskrisen har både myndigheter og bankenes långivere økt kravene til bankenes soliditet. Det er krevende for land som er i lavkonjunktur, da det kan føre til at bankene strammer inn sine kredittvurderinger for å redusere balansen og dermed forsterker den økonomiske nedgangen. I land med høykonjunktur og høy kredittvekst, som Norge, kan derimot økte kapitalkrav bidra til økonomisk stabilitet.

Som ledd i oppfølgingen av anbefalinger fra den europeiske banktilsynsmyndigheten om å styrke soliditeten, la Finanstilsynet til grunn at alle norske banker og kredittinstitusjoner skulle ha en alminnelig egenkapital (ren kjernekapital) på minst ni prosent av risikovektet beregningsgrunnlag innen utgangen av juni 2012. Denne ambisjonen ble i hovedsak nådd, og mange banker har en vesentlig høyere dekning enn ni prosent. Finanstilsynet har samtidig signalisert at den alminnelige egenkapitalen bør styrkes ytterligere, og har lagt til grunn at de gode resultatene i 2012 i hovedsak holdes tilbake. Det vil gjøre bankene bedre rustet til å møte nedgangstider uten å bli tvunget til å stramme kraftig inn på kredittgivingen.

Nye og strengere kapital- og likviditetskrav forventes vedtatt i EU om kort tid. De nye reglene vil bli basert på prinsippet om like nasjonale regler i EØS. Det forventes likevel noe rom for nasjonal tilpasning for å ta hensyn til nasjonale særtrekk knyttet til systemrisiko og konjunktursituasjonen. Finanstilsynet legger i sin tilsynspraksis vekt på at norske banker skal stå godt rustet til å møte økte krav.

Norske banker har god styring av institusjonsspesifikk risiko, men den enkelte bank vil ikke i tilstrekkelig grad fange opp systemrisiko i sine interne risikovurderinger. Det har i mange år vært lave tap på boliglån, slik at bankene vurderer kredittrisikoen knyttet til boliglån som lav. Myndighetene må imidlertid legge vekt på at sterk vekst i husholdningenes gjeld og boligpriser kan legge grunnlag for en framtidig kraftig innstramming i husholdningenes kjøp av varer og tjenester som vil ramme norsk økonomi og næringsliv. Det vil igjen føre til økte utlånstap, særlig på lån til næringslivet.

Husholdningenes gjeld og boligpriser vokste fortsatt sterkt i 2012 og har nådd meget høye nivåer. Veksten er i hovedsak drevet av høy etterspørsel, blant annet som følge av lav rente, høy inntektsvekst og lav boligbeskatning. Utviklingen gir grunn til uro.

Retningslinjene for boliglånspraksis ble strammet inn i desember 2011, og Finanstilsynet fulgte i 2012 opp etterlevelsen av disse. Bankene har i stor grad fulgt de nye retningslinjene, og dette har bidratt til en strammere utlånspraksis. Det er likevel fortsatt rom for bedre etterlevelse. Finanstilsynet vil følge opp dette i nye tilsyn.

Økte krav til egenkapital i bankene bidrar også til nøktern utlånspraksis. Lave risikovekter på boliglån i bankenes interne risikomodeller, som ikke reflekterer systemrelevant risiko, kan imidlertid gjennom lav kapitalbinding gi en uheldig stimulans til å gi boliglån. Finanstilsynet har derfor lagt stor vekt på å anvende kapitaldekningsberegninger som motvirker dette, og vil vurdere ytterligere tiltak som kan motvirke en slik effekt.

Ved inngangen til 2012 var det stor nervøsitet i internasjonale lånemarkeder utløst av statsgjeldskrisen i euroområdet. Risikopremiene økte, og lånemarkeder tørket inn. Norske banker merket også dette i sin markedsfinansiering, selv om de er solide og har god lønnsomhet. Ulike tiltak i EU for å unngå sammenbrudd bidro imidlertid til lavere risikopremier og bedre finansieringsmuligheter for bankene gjennom året. Den europeiske sentralbankens kunngjøring av at den, som ledd i sine pengepolitiske operasjoner, under visse forutsetninger kan kjøpe statspapirer utstedt av kriserammede eurostater, synes særlig å ha bidratt til dette.

Statsgjeldskrisen i euroområdet er ikke løst, og vi må være forberedt på at uroen igjen kan tilta. Selv om norske banker har en mer robust markedsfinansiering enn de hadde under den internasjonale krisen høsten 2008, er de fortsatt sårbare for uro i internasjonale markeder. Bankene må derfor fortsette å gjøre sin finansiering mer robust.

Levealderen i Norge har økt mer enn forventet i tidligere befolkningsframskrivinger, og vi må regne med at levealderen vil øke ytterligere i årene framover. Norske pensjonsinnretninger (livsforsikringselskaper og pensjonskasser) har betydelige pensjonsforpliktelser der de forsikrede er garantert livsvarige ytelser. Disse forsikringsforpliktelsene og de tilhørende reservene har vært basert på beregninger som ikke i tilstrekkelig grad reflekterer økt levealder blant de forsikrede.

Med lavere rentenivå er det samtidig mer krevende enn tidligere å oppfylle de nominelle rentegarantiene i ytelsesordningene. Avkastningsrisikoen er særlig stor for fripoliser, da det for disse ikke er mulig å dekke avkastningsrisiko gjennom økte forsikringspremier.

Økt levealder og lavere rentenivå bidrar til sammen til et vesentlig behov for å bygge opp forsikringsreserver og solvenskapital i pensjonsinnretningene. Forsikringstakere må være forberedt på å bære en vesentlig del av behovet for økte reserver gjennom bruk av kundenes avkastningsoverskudd og økte premiebetaling. Pensjonsinnretningene må også selv bidra til økte forsikringsreserver og styrke sin solvenskapital. Kapitalbehovet er knyttet til allerede opparbeidede rettigheter. Overgang til nye tjenestepensjonsprodukter, der arbeidstakere i større grad enn i tradisjonelle ytelsesordninger må bære avkastnings- og levaldersrisiko, vil derfor i begrenset grad redusere pensjonsinnretningenes utfordringer.

Nye solvenskrav i EU (Solvens II) vil bidra til å synliggjøre forsikringsrisikoen bedre enn under gjeldende solvenskrav og vil innebære økte minstekrav til solvenskapital. Finanstilsynet legger til grunn at de nye kravene vil bli innført i EØS, selv om sluttbehandlingen i EU er betydelig forsinket.

Tilsynslovens formålsparagraf ble i 2012 endret for å tydeliggjøre Finanstilsynets ansvar for å ivareta forbrukernes interesser og rettigheter i finansmarkedene. Forbrukervern er et grunnleggende hensyn innenfor hele tilsynsvirksomheten. Finanstilsynet legger særlig vekt på at tilbydere av finansielle tjenester og produkter oppfyller kravene til god kunderådgivning, som sikrer at kundene forstår risikoen i de produktene som tilbys og at rådgivningen ivaretar den enkelte kundes behov på en god måte. Som ledd i arbeidet med forbrukervern etablerte Finanstilsynet i 2012 egne sider med forbrukerinformasjon på tilsynets nettsted.

Oslo, 30. januar 2013

Endre Skjørestad
Styreleder

Morten Baltzersen
Finanstilsynsdirektør

FINANSTILSYNETS STRATEGI 2010–2014

HOVEDMÅL:

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder.

DELMÅL:

1. Solide og likvide finansinstitusjoner
2. God overvåking av risiko i økonomi og markeder
3. Forbrukerbeskyttelse gjennom god informasjon og rådgivning
4. Egnede ledelse og tilfredsstillende virksomhetsstyring i foretakene
5. Robust infrastruktur som sikrer betryggende betalinger, handel og oppgjør
6. Tilstrekkelig og pålitelig finansiell informasjon
7. God markedsatferd
8. Effektiv krisehåndtering

Finanstilsynets strategi ble vedtatt av Finanstilsynets styre 24. november 2010. I strategien har Finanstilsynet identifisert følgende prioriteringer:

- tilsyn med institusjoner og områder som har størst betydning for finansiell stabilitet og velfungerende markeder
- makroøkonomisk overvåking og makrotilsyn
- følge opp nye internasjonale krav til institusjoner og tilsyn
- følge opp investor- og forbrukerbeskyttelse og sørge for at krav og tilsynsaktivitet blir godt kjent

Strategien beskriver også tiltak og prioriteringer under hvert tilsynsområde.

HOVEDMÅL

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Bak målene ligger det viktige samfunnsøkonomiske hensyn. Finansiell stabilitet og velfungerende markeder er nødvendig for å sikre tillit til det finansielle systemet, en stabil økonomisk utvikling og for å beskytte brukerne av finansielle tjenester.

Det finansielle systemet bidrar til å øke effektiviteten i fordelingen av samfunnets ressurser og til økonomisk vekst. Finansiell stabilitet innebærer at det finansielle systemet kan håndtere forstyrrelser og uventede sjokk og utføre sine funksjoner slik at det ikke oppstår store, negative konsekvenser for resten av økonomien. Velfungerende markeder bidrar til effektiv fordeling og prising av kapital og risiko. Det er nær sammenheng mellom finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Uten finansiell stabilitet kan ikke markedene fordele kapital og risiko på en effektiv måte. Dersom fordelingen av kapital ikke skjer på en effektiv måte, og risiko blir feilpriset, kan dette skape finansiell ustabilitet.

FINANSIELL STABILITET

Finansinstitusjoner, finansmarkeder og den finansielle infrastrukturen utgjør til sammen det finansielle systemet. Stabilitetsproblemer kan ha sitt opphav i hver av disse delene, men vil ofte utspille seg og forsterkes gjennom et samspill mellom flere deler av systemet.

Problemer i enkeltinstitusjoner, særlig i de større finansinstitusjonene, kan føre til smittevirkninger til andre institusjoner.

Finanstilsynet har lang erfaring med makroøkonomisk overvåking og vurderinger av spørsmål knyttet til finansiell stabilitet. Det er viktig at virkemidler som bygger på makrotilsyn er samordnet med virkemidler som benyttes innenfor tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Ettersom det finansielle systemet har stor betydning for den realøkonomiske utviklingen, er institusjonene underlagt et omfattende regelverk. Regulering av og tilsyn med institusjonenes kapitaldekning, likviditet, risikostyring og garantiordninger for innskudd gir også forbrukerne trygghet for bankinnskudd, forsikringskrav og pensjoner.

VELFUNGERENDE MARKEDER

Konkurransen og informasjon er grunnleggende for effektivt fungerende markeder. I et velfungerende marked reflekterer markedspriser og markedsrenter de underliggende økonomiske forholdene, usikkerheten i økonomien og markedsaktørens risikotoleranse.

Et velfungerende marked forutsetter god likviditet, tilstrekkelig størrelse og lave transaksjonskostnader. Dette gjelder for bank-, forsikrings-, eiendoms-, verdipapir- og råvaremarkedene. I et velfungerende kapitalmarked blir risiko fordelt slik at de aktørene som er best i stand til å bære ulike risikotyper, bærer den, mens aktører som ikke ønsker å ta på seg en spesiell type risiko, kan sikre seg mot risikoen. Rettidig og presis informasjon og rådgivning gjør det mulig å fatte beslutninger som er i tråd med den enkeltes formuesposisjon, arbeids- og inntektssituasjon og risikotoleranse.

Aktiv oppfølging av at aktørene etterlever lover og regler og effektiv oppfølging av regelbrudd er viktig for å oppnå velfungerende markeder. Behovet for å beskytte forbrukere som sparere, lån- og forsikringstakere skyldes at mange av produktene er komplekse, og de økonomiske konsekvensene kan være betydelige og vanskelige å få oversikt over.

DELMÅL

1. SOLIDE OG LIKVIDE FINANSINSTITUSJONER

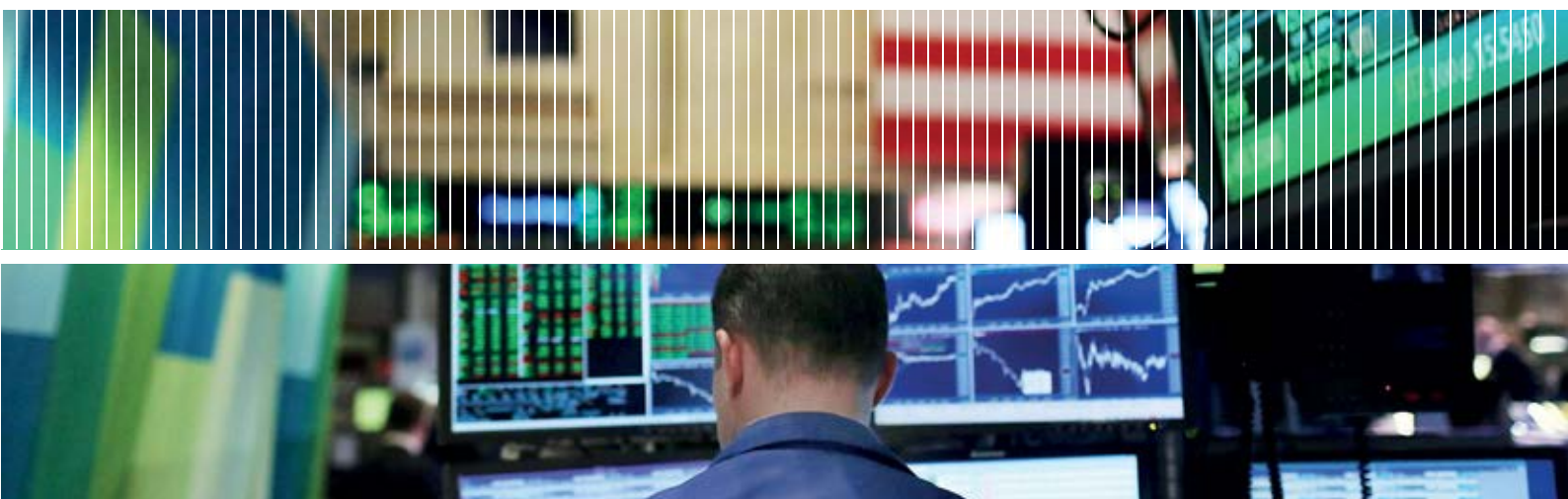
Finanstilsynet skal påse at finansinstitusjoner og verdipapirforetak har tilstrekkelig kapital til å motstå uforutsette tilbakeslag. Foretakene må bygge opp kapital i gode tider som er tilstrekkelig til å møte tap og verdifall i dype konjunkturedganger. Det er viktig at kapitalen er stor nok til at tilliten til institusjonene blir opprettholdt, slik at ny kapital kan hentes inn og virksomhetene refinansieres også i nedgangstider. Finanstilsynet skal påse at finansinstitusjonene og verdipapirforetakene har tilstrekkelig likviditet og en robust finansiering for å kunne opprettholde en normal utlånsvirksomhet også i perioder med svakt fungerende penge- og kapitalmarkeder. De større finansgruppene er viktige for finansiell stabilitet, og i tilsynsarbeidet må det legges særlig vekt på soliditet og likviditet i disse. Finanstilsynet skal delta aktivt i internasjonalt tilsynssamarbeid rettet mot grensekryssende finansinstitusjoner av betydning for norske finansmarkeder.

2. GOD OVERVÅKING AV RISIKO I ØKONOMI OG MARKEDER

Finanstilsynet skal analysere og vurdere mulige stabilitetsproblemer i norsk finansnæring på bakgrunn av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi, og benytte denne informasjonen i det løpende tilsynsarbeidet med enkeltinstitusjoner. I makrotilsynet må en være oppmerksom på mulige ubalanser, bobletendenser og fare for korreksjoner i markeder og økonomi som kan true den finansielle stabiliteten. Mulige stabilitetsproblemer som følge av smittevirkninger mellom institusjoner og markeder må også vurderes. Finanstilsynet skal kombinere og utnytte informasjon fra tilsyn med enkeltinstitusjoner og informasjon fra makrotilsyn. Finanstilsynet skal videreutvikle og aktivt benytte virkemidler for å redusere systemrisiko. Som ledd i makrotilsynet skal Finanstilsynet utveksle informasjon og samarbeide med Finansdepartementet og Norges Bank for å finne egnede risikoreducerende tiltak.

3. FORBRUKERBESKYTTELSE GJENNOM GOD INFORMASJON OG RÅDGIVNING

Finanstilsynet skal gjennom tilsyn med rådgivere og produktleverandører bidra til at salg og rådgivning er trygt og at det passer for den enkelte kunde. Salg og rådgivning må være basert på kundenes forutsetninger for å forstå hva investeringer, låneopptak, forsikrings- og pensjonsprodukter innebærer. Finanstilsynet vil som ledd i arbeidet med forbrukerbeskyttelse følge opp nye europeiske krav til skriftlig informasjon om spare- og investeringsalternativer for bank-, forsikrings- og verdipapirprodukter. Det er videre viktig for forbrukerne at Finanstilsynet følger opp eiendomsmeglerens atferd og deres overholdelse av aktsomhetskrav.

4. EGNET LEDELSE OG TILFREDSSTILLENDE VIRKSOMHETSSTYRING I FORETAKENE

Finanstilsynet skal se til at foretak under tilsyn har god virksomhetsstyring, forsvarlig drift og at virksomheten skjer i samsvar med gjeldende regler. Finanstilsynet skal kritisk vurdere om virksomheten bygger på en forsvarlig forretningsmodell og påse at foretakene aktivt overvåker og styrer alle viktige risikoer. For finansiell stabilitet er det viktig at foretakene har gode systemer for risikostyring som grunnlag for å sikre tilstrekkelig kapital og likviditet. Foretakenes risikostyring må også være robust og god nok for å møte den operasjonelle risikoen. Egnede ledelse, tilfredsstillende risikostyring og internkontroll skal bidra til at foretakene overholder atferdsreglene, som er viktige for at markedene skal fungere godt.

5. ROBUST INFRASTRUKTUR SOM SIKRER BETRYGGENDE BETALINGER, HANDEL OG OPPGJØR

Finanstilsynet skal bidra til en robust infrastruktur med sikre og stabile informasjons- og kommunikasjonssystemer. Finanstilsynet må se til at systemene for betalingstjenester, inkludert nettbank og kort, er effektive og sikre. Det er viktig at integrerte teknologiske systemer fungerer betryggende og at risikoen for kriminelle handlinger som oppstår ved internettbaserte løsninger er under kontroll.

Finanstilsynet skal arbeide for at markedsplassene fungerer slik at investorene kan ha tillit til at markedsprisene på verdipapirer og andre finansielle instrumenter er basert på oppdatert og relevant informasjon. Finanstilsynet vil se til at oppgjørssystemene er sikre og effektive, slik at markedet fungerer effektivt og kan tiltrekke seg investorer. Finanstilsynet skal arbeide for at oppgjørs- og registerfunksjoner er innrettet i samsvar med internasjonale standarder og målsettingen om et integrert europeisk verdipapiroppgjørssystem.

6. TILSTREKkelig OG PÅLITELIG FINANSIELL INFORMASJON

Finanstilsynet skal påse at løpende og periodisk informasjon fra noterte foretak er tilstrekkelig, pålitelig og rettidig. Det samme gjelder kvaliteten i offentliggjort informasjon fra institusjoner under tilsyn og rapportering til myndighetene. Finanstilsynet skal se til at prospekter, finansiell informasjon og annen rapportering er i samsvar med gjeldende regler, og at revisjonen av foretakene oppfyller formålet og holder en tilfredsstillende kvalitet. Finanstilsynet skal gjennom sitt tilsyn med regnskapsførere og revisorer bidra til at regnskapsinformasjon fra næringslivet for øvrig holder en tilfredsstillende kvalitet. Dette har blant annet stor betydning for bankene og andre kredittgivere.

7. GOD MARKEDSATFERD

Finanstilsynet skal se til at markedene er preget av hensiktsmessige atferdsregler, effektivt tilsyn og alminnelig god atferd blant aktørene. En forutsetning for velfungerende markeder og betryggende investor- og forbrukerbeskyttelse er at alle aktører overholder lover, forskrifter og god skikk. For å oppnå dette, skal Finanstilsynet på alle tilsynsområder bidra til høy oppdagelsesandel og rask og effektiv håndheving ved eventuelle regelbrudd. Effektiv og rask håndheving av atferdsreglene, som også omfatter forbudet mot innsidehandel og kursmanipulasjon, bidrar til at investorer og brukere får tillit til markedene.

8. EFFEKTIV KRISEHÅNDTERING

Finanstilsynet skal ha beredskap for å håndtere kritiske situasjoner slik at skadelige ringvirkninger og varige problemer for finanssektoren og brukerne av finansielle tjenester unngås. Det skal være beredskap for å møte både uforutsette problemer i enkeltinstitusjoner, markeder og infrastruktur, og mer omfattende kriser i det finansielle systemet. Det nære samarbeidet med Bankenes Sikringsfond videreføres.

Finanstilsynet skal gjennomføre regelmessige nasjonale kriseøvelser, sørge for et godt samarbeid med andre berørte nasjonale myndigheter, delta i internasjonale kriseøvelser og i internasjonalt tilsynssamarbeid for grensekryssende institusjoner. Finanstilsynet skal bidra til at garantiordningene, inkludert innskuddsgarantien, fungerer etter hensikten og blir praktisert slik at ulempene ved en krise blir minst mulig for den enkelte kunde. Videre skal Finanstilsynet ivareta ansvaret sitt knyttet til Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur slik at eventuelle kriser på dette området kan håndteres på en tilfredsstillende måte.

VIRKEMIDLER

Finanstilsynets virksomhet er omfattende og krever aktiv bruk av ulike virkemidler, enkeltvis eller i kombinasjon, og i tilsynsarbeidet blir risiko og vesentlighet prioritert.

For å nå målene sine, benytter Finanstilsynet disse virkemidlene i tilsynsvirksomheten:

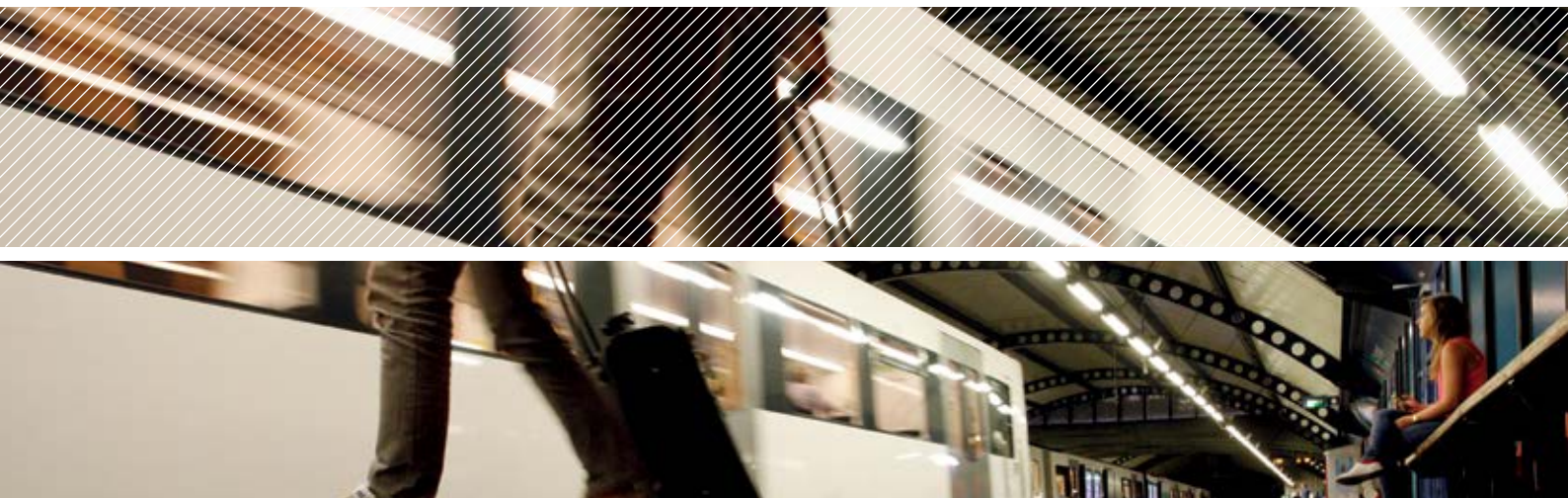
- tilsyn og overvåking
- forvaltning
- regelverksutvikling
- informasjon og kommunikasjon

FINANSTILSYNETS MÅLOPPNÅELSE I 2012

Finanstilsynet har tilsyn med en lang rekke institusjoner og markeder. Den løpende ressursbruken innen de ulike tilsynsområdene vil variere med utviklingen i markedene og rammebetingelsene for institusjonene nasjonalt og internasjonalt. Finanstilsynet utarbeider årlig en virksomhetsplan hvor tiltak og oppgaver utarbeides for hvert delmål fra strategien. Finansdepartementets prioriterte oppgaver blir også dekket av tiltakene og oppgavene.

Finanstilsynets strategi 2010–2014 inneholder hovedmål og delmål. Nærmere mål for virksomheten i det enkelte år er fastsatt i Finansdepartementets tildelingsbrev. Målene er i hovedsak kvalitative effektmål for institusjoner og markeder under tilsyn. Måloppnåelsen vil avhenge av flere beslutningstakere og forhold enn de virkemidlene som forvaltes av Finanstilsynet. Finanstilsynets virksomhet skal bidra til å oppfylle disse målene, men kan alene ikke sikre måloppnåelse.

Gjennomføringen av de enkelte tiltakene og oppgavene som er beskrevet i virksomhetsplanen er et viktig grunnlag for å vurdere måloppnåelsen. Dette rapporteres særskilt i en egen rapport til Finansdepartementet. Finanstilsynet har i hovedsak gjennomført de tiltakene og oppgavene som var planlagt for 2012.

NOEN VIKTIGE HENDELSER I 2012

TILSYN OG OVERVÅKING

Bankenes risiko og kapitalbehov

Finanstilsynet har i vurderingen av bankenes risiko og kapitalbehov lagt vekt på at bankene fortsetter å styrke sin soliditet. Som ledd i oppfølgingen av anbefalinger fra den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) om å styrke soliditeten, la Finanstilsynet til grunn at alle norske banker og kredittinstitusjoner skulle ha en alminnelig egenkapital (ren kjernekapital) på minst ni prosent av risikovektet beregningsgrunnlag innen utgangen av juni 2012. Denne ambisjonen ble i all hovedsak nådd, og mange banker hadde ved utgangen av 2012 betydelig høyere dekning enn ni prosent.

Bankenes likviditetsrisiko

Finanstilsynet hadde særlig oppmerksomhet på likviditetsrisikoen i bankene gjennom stedlig tilsyn. Enkelbankers likviditetsrisiko ble fulgt opp gjennom ICAAP-tilbakemeldinger, kontakt med større banker og ved analyser av banker med avvikende likviditetsindikatornivåer. I tillegg var likviditetsrisiko tema på halvårlige og kvartalsvise møter med de største bankene.

Følger opp retningslinjer for boligfinansiering

Finanstilsynet fulgte i 2012 opp bankenes etterlevelse av retningslinjene for boligfinansiering gjennom stedlige tilsyn og undersøkelser. Retningslinjene var hovedsakelig fulgt opp av bankene gjennom egne retningslinjer, men det er fortsatt rom for forbedringer.

Følger opp produktpakkeforskriften

I løpet av 2012 ba Finanstilsynet 25 banker om å gjøre rede for sin vurdering av om bankens produktpakker var i samsvar med produktpakkeforskriften. De fleste bankene stoppet eller endret produktpakkene etter Finanstilsynets henvendelse. Tilsynet fattet vedtak om stans av markedsføring og salg av produktpakker overfor seks banker. To av bankene påklaget vedtaket.

Stanser ulovlig betalingsvirksomhet

I lys av «Touchpay-saken» vurderte Finanstilsynet om det var mangler eller svakheter ved reguleringen av betalingsvirksomhet. I august publiserte tilsynet et rundskriv som et tiltak for å stanse ulovlig betalingsvirksomhet gjennom en presisering av bankenes kontrollansvar ved inngåelse og oppfølging av brukerstedsavtaler. Finanstilsynet fulgte også opp revisorene til Touchpay siden de ikke hadde vurdert virksomheten som konsesjonspliktig.

Kartlegger livsforsikringsselskapenes informasjon og rådgivning ved salg av spareprodukter

Finanstilsynet kartla salget av individuelle livsforsikringsprodukter med investeringsvalg der kunden tar investeringsbeslutningene, inkludert kapitalforsikring, livrente- og pensjonsforsikring og individuell pensjonssparing. Hovedinntrykket var at livsforsikringsselskapene sørger for informasjon og rådgivning for salg, men at informasjon om kostnader og historisk avkastning kan forbedres.

Tilbakekaller Terra Markets AS' tillatelser til å yte investeringstjenester

Finanstilsynet tilbakekalte i april Terra Markets AS' tillatelser til å yte investeringstjenester. Tilbakekallet kom etter at Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn hos foretaket. Foretaket påklaget vedtaket til Finansdepartementet, som har klagen til behandling.

Tilbakekaller Acta Asset Management AS' tillatelser til å yte investeringstjenester

Finanstilsynet tilbakekalte i april Acta Asset Management AS' tillatelser til å yte investeringstjenester. Bakgrunnen var alvorlige og systematiske brudd på verdipapirhandelens krav til god forretningsskikk. Foretaket påklaget vedtaket til Finansdepartementet, som har klagen til behandling.

Tilbakekaller inkassotillatelsen til European Economy Control AB

Finanstilsynet tilbakekalte i juni 2012 inkassotillatelsen til European Economy Control AB som drev oppkjøp av fordringer for å inndrive disse selv. Bakgrunnen var at foretaket ikke behandlet innsigelse i samsvar med god inkassoskikk.

Alvorlige regelverksovertredelser i eiendomsmeglingsforetak

I 2012 behandlet Finanstilsynet flere saker med alvorlige regelverksovertredelser. Én tillatelse til å drive eiendomsmegling ble tilbakekalt, og fire meglere fikk tilbakekalt retten til å være ansvarlig megler. To advokater ble fratatt retten til å drive eiendomsmegling som følge av klientmiddelmisligheter.

Økning i antall godkjente obligasjonsprospekter

Antall søknader om godkjenning av obligasjonsprospekter var høyere enn normalt. Finanstilsynet kontrollerte og godkjente mange obligasjonsprospekter knyttet til noteringsopptak av obligasjonslån på Oslo Børs.

Tar i bruk Oslo Børs' meldesystem

Fra mars 2012 har Finanstilsynet offentliggjort avsluttende brev i saker etter regnskapskontroll av noterte foretak gjennom meldesystemet til Oslo Børs. Formålet med ordningen er å gjøre sakene kjent for markedet og fremme informasjonssymmetri.

FORVALTNING

DNB Bank fusjonerer med Nordlandsbanken

DNB Bank ASA fikk tillatelse til å fusjonere med Nordlandsbanken ASA og tillatelse til å endre organiseringen av konsernstrukturen i DNB-konsernet som følge av fusjonen.

Flere sparebanker etablerer sparebankstiftelser og slår seg sammen

- Lillestrøm Sparebank fikk tillatelse til å opprette Sparebankstiftelsen Lillestrøm gjennom å konvertere deler av bankens grunnfond til egenkapitalbevis som stiftelsen skal eie.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til etablering av Sparebankstiftelsen Hallingdal og Sparebankstiftelsen Øystre Slidre – og at sparebankene kunne slå seg sammen.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til at Sparebanken Møre og Møre Finans AS kunne slå seg sammen.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til etablering av Sparebankstiftelsen Telemark – Grenland.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til etablering av Sparebankstiftelsen Telemark – Holla og Lunde og fusjon av bankene.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til etablering av Sparebankstiftinga Bø og Sparebankstiftinga Seljord i Telemark – og at sparebankene kunne slå seg sammen.

Anbefaler ikke notering av Oslo Børs VPS Holding på Oslo Børs

Oslo Børs VPS Holding ASA søkte om notering på Oslo Børs ASA. Finansdepartementet avsto søknaden i tråd med Finanstilsynets tilråding.

REGELVERKSUTVIKLING

Foreslår skriftlige budrunder gjennom eiendomsめglere

Finanstilsynet foreslo i desember at budgivningen ved boligomsetning gjennom eiendomsめglere skal skje skriftlig. Bakgrunnen for dette er en økning i tilsynssaker om misligheter i budrunder og flere henvendelser fra boligkunder som har vært usikre på om budrunder har gått riktig for seg. Finansdepartementet sendte forslaget på høring med frist 19. april 2013.

Vurderer obligasjoner med fortrinnsrett

Norske banker har blitt mer avhengige av markedsfinansiering, og obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) har økt sterkt i omfang og utgjør nå en stor andel av markedsfinansieringen. På oppdrag fra Finansdepartementet vurderte Finanstilsynet regelverket og anbefalte at tiltak for å begrense bruken av OMF burde vurderes for å redusere sårbarheten som kan ligge i denne finansieringsformen.

Planlegger innføring av nytt soliditetsregelverk – CRD IV

Det nye soliditetsregelverket for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak, CRD IV, representerer en restrukturering av gjeldende regelverk og inneholder nye minstekrav til kapital og likviditet, rammer for konsentrasjonsrisiko og krav til offentliggjøring av finansiell informasjon. CRD IV skulle etter planen tre i kraft 1. januar 2013, men er utsatt. Ny gjennomføringsdato er foreløpig ikke fastsatt.

Planlegger innføringen av Solvens II-regelverket i Norge

Finanstilsynet forberedte i 2012 gjennomføringen av Solvens II, blant annet gjennom deltakelse i EIOPAs arbeidsgrupper og kontakt med selskaper som ønsker å benytte interne modeller under Solvens II. Den nye finansforetaksloven som omfatter Solvens II-bestemmelser, vil etter planen fremmes for Stortinget våren 2013. Den videre prosessen i Norge avhenger av prosessen i EU. Finanstilsynet tar sikte på å ferdigstille et forskriftsforslag kort tid etter vedtak av Omnibus II-direktivet og offentliggjøring av endelig forslag til gjennomføringsbestemmelser og standarder. Forskriftsforslaget kan tidligst oversendes Finansdepartementet ved utgangen av 2013.

Utredde levealdersrisiko i nytt privat tjenestepensjonsprodukt

Finanstilsynet har på oppdrag fra Finansdepartementet utarbeidet forslag til lovbestemmelser for en eller flere alternative metoder for hvordan opptjent pensjonskapital kan omregnes til årlige pensjonsytelser og behandles under utbetalingsperioden. Forslaget ble oversendt departementet i januar 2013 og er sendt på høring.

ORGANISASJON OG RESSURSBRUK

Styret i Finanstilsynet har etter lova det overordna ansvaret for verksemda i Finanstilsynet og behandlar mellom anna viktige fagsaker i samband med forskrifter og konsesjonar, budsjett og tiltaksplanar. Styret har fem medlemmer. Medlemmene og varamedlemmene blir oppnemnde av Finansdepartementet for ein periode på fire år. Styreleiar Endre Skjørestad blei oppnemnd frå 15. april 2010.

STYRET

Slik var styret sett saman i 2012:

Advokat

Endre Skjørestad
leiar

Assisterande direktor

Vivi Lassen
nestleiar

Professor

Hilde C. Bjørnland
styremedlem

Professor

Mette Bjørndal
styremedlem

Tidlegare banksjef

Harald Indresøvd
styremedlem

Professor

Beate Sjøfjell
første varamedlem

Avdelingsdirektør

Jostein Skaar
andre varamedlem

Direktør i Noregs Bank

Arild J. Lund
observatør i styret frå 1. juni 2012

Direktør i Noregs Bank

Kristin Gulbrandsen
observatør i styret frå
5. januar 2012 til 31. mai 2012

Direktør

Sindre Weme
vararepresentant for observatør
frå Noregs Bank

To representantar som er valde av og blant dei tilsette, supplerer styret når administrative saker skal behandlast. Frå februar 2011 har desse representert dei tilsette:

Tilsynsrådgivar

Aud Kogstad

Spesialrådgivar

Anders N. Kvam

Vararepresentantar var tilsynsrådgivar **Ole-Jørgen Karlsen**, tilsynsrådgivar **Anne-Kari Tuv** og spesialrådgivar **Jo-Kolbjørn Hamborg**.

I 2012 hadde styret elleve ordinære styremøte og eitt ekstraordinært styremøte. Styret behandla 29 administrative saker og 58 fagsaker til vedtak. I tillegg fekk styret 36 administrative saker og 59 fagsaker til orientering. Til saman behandla styret 182 saker. Styret får òg i kvart møte munnleg orientering om aktuelle saker.

STYRET I FINANSTILSYNET

Endre Skjørestad	<i>Advokat/partnar i HAVER Advokatfirma ANS</i>
Vivi Lassen	<i>Assisterende direktør, Direktoratet for forvaltning og IKT</i>
Hilde C. Bjørnland	<i>Professor ved Institutt for samfunnsøkonomi, Handelshøyskolen BI</i>
Mette Bjørndal	<i>Professor ved Institutt for foretaksøkonomi, Noregs Handelshøgskole</i>
Harald Indresøvde	<i>Tidlegare banksjef, SpareBank 1 Søre Sunnmøre</i>
Beate Sjøfjell	<i>Professor ved Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo</i>
Jostein Skaar	<i>Partnar i Oslo Economics frå 1. januar 2013, tidlegare avdelingsdirektør for marknadsavdeling for finans, telekom og transport, Konkurransetilsynet</i>
Arild J. Lund	<i>Direktør i Noregs Bank Finansiell stabilitet, Eining for regelverk</i>
Aud Kogstad	<i>Tilsynsrådgivar</i>
Anders N. Kvam	<i>Spesialrådgivar, koordinator for forbrukarspørsmål</i>

Frå venstre: Vivi Lassen, Beate Sjøfjell, Anders N. Kvam, Endre Skjørestad, Hilde C. Bjørnland, Harald Indresøvde, Aud Kogstad, Arild J. Lund, Jostein Skaar, Mette Bjørndal

LEIARGRUPPA I FINANSTILSYNET

Morten Baltzersen	<i>Finanstilsynsdirektør</i>
Emil R. Steffensen	<i>Direktør for finans- og forsikringstilsyn</i>
Anne Merethe Bellamy	<i>Direktør for rekneskaps- og revisortilsyn og konstituert direktør for marknadstilsyn frå 1. august 2012</i>
Cecilie Ask	<i>Juridisk direktør</i>
Gun Margareth Moy	<i>Administrasjonsdirektør</i>
Kjetil Karsrud	<i>Kommunikasjonsdirektør</i>
Eirik Bunæs	<i>Direktør for marknadstilsyn fram til 1. august 2012</i>

Frå venstre: Anne Merethe Bellamy, Cecilie Ask, Kjetil Karsrud, Morten Baltzersen, Gun Margareth Moy, Emil R. Steffensen

PERSONALE OG ORGANISASJON

Finanstilsynet vedtok ny HR-strategi i 2012. Strategien støtter hovudstrategien til tilsynet og beskriv overordna retning og innsats for å vidareutvikle tilsynet som ein attraktiv arbeidsplass med engasjerte og kompetente medarbeidarar. Sentralt i HR-strategien står tiltak for å trekkje til seg, rekruttere og utvikle medarbeidarar med høg kompetanse innanfor tilsynsområda. Arbeid med arbeidsgivarprofilering var eit prioritert område i 2012, og det blir vidareført i 2013 saman med meir vekt på kompetansestyring og utvikling.

Tilsyn med ulike bransjar krev både tverrfagleg kompetanse, spisskompetanse innanfor dei ulike tilsynsområda og bransjekunnskap. Ved utgangen av 2012 hadde 89 prosent av medarbeidarane i Finanstilsynet høgare utdanning, og om lag 70 medarbeidarar hadde solid erfaring, normalt meir enn fem års arbeid, frå verksemdene under tilsyn.

Utskiftingsprosenten i verksemda har vore stabil dei siste to åra, og i 2012 var han på 6,9. Generelt opplever tilsynet å få gode søkjarar til ledige stillingar. Samtidig ser ein innanfor enkelte område at konkurransen om kandidatane på arbeidsmarknaden har auka. Det vil framleis krevje stor innsats på rekrutteringsområdet i tida framover.

Finanstilsynet er omfatta av IA-avtalen og legg vekt på førebygging av sjukefråvær, mangfald og ein god seniorpolitikk. Sjukefråværet var i 2012 på 4 prosent, mot 3,6 prosent i 2011. Arbeidsmiljø- og likestillingsutvalet følgjer systematisk opp desse forholda og vurderer om det skal setje i verk tiltak når det er behov for det.

I 2012 blei det lyst ut 31 stillingar, mot 28 i 2011. Av utlysingane var to interne, mot seks i 2011. Til saman var det 1170 søkjarar i 2012, mot 639 i 2011.

Ved utgangen av 2012 var det 281 fast tilsette i Finanstilsynet, mot 275 ved utgangen av 2011. Av dei fast tilsette er 52 prosent kvinner. I leiargruppa var det lik fordeling av kvinner og menn ved utgangen av 2012. Av alle som har leiarsvar, var det 44 prosent kvinner.

Lønna til direktøren var 1 345 000 kroner ved utgangen av 2012. Fast årleg honorar til styreleiaren var 220 000 kroner, til nestleiareren 150 000 kroner og til styremedlemmene 130 000 kroner. Til første varamedlem var honoraret 110 000 kroner og til andre varamedlem 35 000 kroner i tillegg til 9000 kroner per møtedeltaking.

SAKER OG SAKSBEHANDLINGSTID

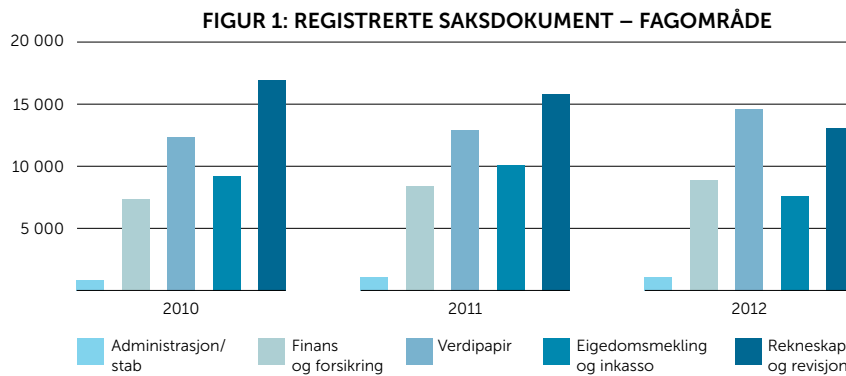
I tråd med strategien er det sett opp konkrete mål for saksbehandlingstida for eit utval forvaltingsaker og for tilsynsrapportar og -merknader. For dei fleste forvaltingsakene er målet at 90 prosent skal vere ferdig behandla innan 30 dagar. For enkelte kompliserte sakstypar er det sett lengre frist. Fristen for tilsynsrapportar og merknader varierer noko mellom dei ulike tilsynsområda.

På alle område, med unntak av tilsynsrapportar, blei det registrert ei forbetring i 2012 samanlikna med 2011. Måloppnåinga er framleis ikkje tilfredsstillande, og det er derfor nødvendig å vidareføre arbeidet med å redusere saksbehandlingstida.

ORGANISASJON OG RESSURSBRUK

TABELL 1: SAKSBEHANDLINGSTIDA I FINANSTILSYNET I 2012

	2011		2012	
	Saker	Måloppnåing	Saker	Måloppnåing
Forvaltningssaker totalt med mål for saksbehandlingstid	3 578	77 %	3 391	85 %
– Forvaltningssaker der fristen er 30 dagar	3 472	78 %	3 343	85 %
– Forvaltningssaker med lengre frist enn 30 dagar	106	55 %	48	77 %
Tilsynsrapportar	229	87 %	219	86 %
Tilsynsmerknader	187	81 %	218	84 %

	2010	2011	2012
Saksdokument totalt	46 470	48 156	45 052

Talet på registrerte saksdokument til og frå Finanstilsynet gjekk i 2012 ned med 3104 samanlikna med 2011. Årsaka til nedgangen var mellom anna at overgangsordninga for eigedomsmeklarar ikkje lenger gir den same mengda overgangssøknadar, og at melding om revisorskifte ikkje lenger blir motteke og behandla. Generelt sett er det motteke meir e-post.

Dokumentinnsyn hos Finanstilsynet

I 2012 fekk Finanstilsynet førespurnader om innsyn i til saman 2751 dokument. I alt 2066 av dokumenta var heilt offentlege, 194 dokument blei sende ut som offentlege versjonar, og 491 dokument blei ikkje utleverte fordi dei var heilt unntekne frå offentleg innsyn. På årsbasis var det ein nedgang i innsynsførespurnadene. Det same var tilfellet i 2011 som ein konsekvens av at tilsynet i juli 2010 blei knytt til den offentlege elektroniske postjournalen (OEP) som er felles for statlege etatar. Dei fleste innsynsbestillingane kjem no via denne portalen.

TABELL 2: INNSYNSKRAV – DOKUMENT

	2010	2011	2012
Bestillingar	3 531	3 210	2 751
Ikkje utleverte	342	678	491

Tryggleik og beredskap

Finanstilsynet ønskjer å vere ei tillitvekkjande og påliteleg verksemd, og tilsynet legg vekt på at det har eit tryggleiksansvar både overfor føretak under tilsyn, dei tilsette og sentrale myndigheiter. Det blir derfor arbeidd kontinuerleg med tryggleik og beredskap både på kjerneområdet til verksemda og i eigen organisasjon. Finanstilsynet følgjer tryggleiksreglementet til Noregs Bank, som omfattar fysisk sikring og beredskap knytt til kontorlokala. Finanstilsynet har eigne tryggleiks- og beredskapsplanar for dei ulike tilsynsområda på den finansielle marknaden, medrekna den tekniske infrastrukturen. For dei interne IKT-løysingane og den tekniske infrastrukturen gjeld eit eige tryggleiksreglement. Det blir jamleg gjennomført tryggleikstestar. Det er etablert ein sekundær driftsstad som beredskap i ein krisesituasjon.

ØKONOMI

Utgifter

Stortinget fastset budsjettet til Finanstilsynet som ein del av statsbudsjettet. Budsjettet for 2012 var opphavleg på 323,2 millionar kroner. I tillegg blei det løyvd 6,1 millionar kroner som kompensasjon for lønnsoppgjæret. Inkludert overførte midlar på 10,5 millionar kroner frå 2011 og refusjonar på 3,3 millionar kroner i foreldre- og sjukepengar var den samla disponible utgiftsramma etter dette 343,1 millionar kroner.

Utgiftene totalt summerte seg til 325,4 millionar kroner, ein auke på 4,5 prosent. Dei samla lønnsutgiftene auka med 6,2 prosent, som kan forklarast med fleire tilsette og den generelle lønnsauken. Utgifter til varer og tenester var totalt sett uforandra. Det var ein auke i kontingentar for deltaking i tilsynsmyndigheitene i EU og ein reduksjon i IKT-kostnader som må sjåast i samanheng med forseinka prosessar i EUs arbeid med å innføre Solvens II.

Dei totale utgiftene til Finanstilsynet var 18,4 millionar kroner mindre enn det disponible budsjettet. Ubrukte midlar blei overførte til 2013.

På same måten som for andre statlege verksemder som inngår i statsrekneskapen, blir rekneskapen til Finanstilsynet ført etter kontantprinsippet. Rekneskapen blir ført etter kontoplanen for statsrekneskapen, som byggjer på ei artsgruppering av utgifter og inntekter. Finanstilsynet har med utgangspunkt i denne planen sett opp ei formålsgruppering av utgiftene. Hovudgruppering etter formål går fram av tabell 3.

I det avsluttande revisjonsbrevet av 30. mai 2012 om rekneskapen for 2011 går det fram at Riksrevisjonen ikkje hadde vesentlege merknader til rekneskapen eller måten Finanstilsynet hadde gjennomført budsjettet på.

TABELL 3: REKNESKAP

Tal i heile tusen kroner	2010	2011	2012
Lønnsutgifter	202 491	223 685	237 673
Av dette:			
Lønn og sosiale utgifter (alle stillingar)	197 486	220 094	232 073
Ekstrahjelp/vikarar	4 002	2 792	4 388
Andre lønnsutgifter (styrehonorar)	1 003	799	1 212
Varer og tenester	90 553	87 794	87 884
Av dette:			
Driftsutgifter	38 780	29 762	31 114
Informasjon	2 154	1 843	1 615
Administrative reiser og møte, kontingentar	8 355	9 988	12 495
Inspeksjonsreiser og anna tilsynsarbeid	3 467	2 972	2 144
OU-arbeid, leiar- og kompetanseutvikling	5 657	5 511	5 585
IKT-utgifter	32 140	37 818	34 931
Sum utgifter	293 044	311 479	325 557
Bidrag frå institusjonar under tilsyn	246 508	280 933	292 870
Gebyr for prospektkontroll	3 775	7 151	6 565
Ubrukte budsjettmidlar frå året før	5 237	7 627	10 520
Refusjon foreldre- og sjukepengar	4 407	4 272	4 161
Sum inntekter	259 927	299 591	314 116

Inntekter

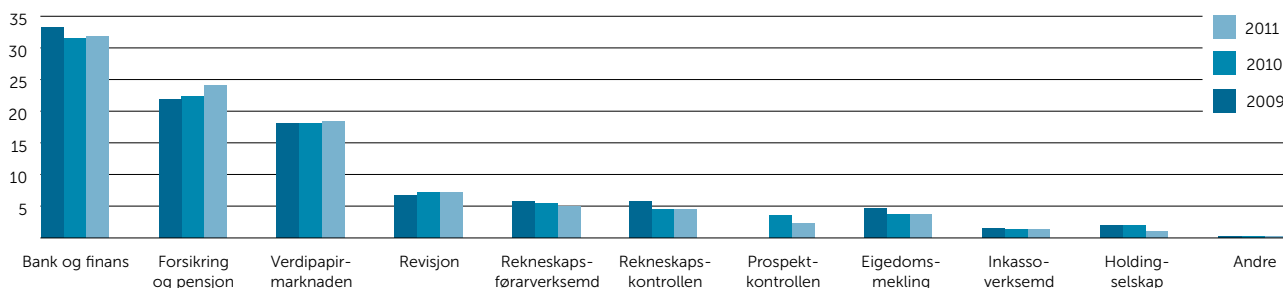
Utgiftene til Finanstilsynet blir etter finanstilsynslova § 9 dekte av institusjonar som er under tilsyn i budsjettåret. Stortinget vedtek derfor ei inntektsløyving som er lik utgiftsløyvinga. Etter lova skal utgiftene fordelast på dei ulike institusjonsgruppene etter omfanget av tilsynsarbeidet. Utgiftene blir derfor kravde inn etterskotsvis. Det blir òg kravd bidrag frå filialar av føretak frå andre EØS-statar.

Bidrag frå institusjonar under tilsyn utgjorde 293,5 millionar kroner i 2012. At summen av inntekter er mindre enn dei rekneskapsmessige utgiftene, kjem av at bidrag frå institusjonar under tilsyn blir betalt på etterskot og at ubrukte budsjettmidlar frå året før blir trekte frå. Finansdepartementet

godkjende forslaget til utlikning for 2011 25. juni 2012 etter føregåande høyring hos dei aktuelle bransjeorganisasjonane. I alt 13 998 tilsynseiningar blei omfatta av utlikninga for 2011. Av desse var 71 utanlandske filialar. Den største tilsynsgruppa er rekneskapsførarar, med 9944 einingar. I 2010 var det totalt 13 407 einingar.

Det totalt utlikna beløpet for 2011 auka med 8 prosent samanlikna med 2010. Veksten kjem av fleire forhold, men særleg aukar ressursbehovet for å vareta forplikningar til å gjennomføre reguleringar og tilsynssamarbeid innanfor EØS.

FIGUR 2: UTLIKNING I PROSENT FORDELT PÅ TILSYNSGRUPPER

RESSURSINNSATS FORDELT PÅ TILSYNSOMRÅDE

TABELL 4: RESSURSINNSATS FORDELT PÅ TILSYNSOMRÅDE

	2010		2011		2012	
	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent
Bankar	49,8	20,8	50,6	20,1	55,7	21,4
Finansieringsselskap	2,3	1,0	2,8	1,1	2,4	0,9
Kredittføretak	3,2	1,3	2,7	1,1	3,2	1,2
Betalingsføretak					2,0	0,8
Forsikringselskap	33,6	14,1	36,6	14,5	38,6	14,8
Holdingselskap	3,4	1,4	1,4	0,5	1,7	0,7
Pensjonskassar og -fond	7,6	3,2	7,3	2,9	7,7	3,0
Verdipapirmarknaden	37,3	15,6	42,4	16,8	43,2	16,6
Prospektkontrollen	6,5	2,7	9,2	3,7	9,9	3,8
Eigedomsmeklarar	7,8	3,3	9,0	3,6	8,4	3,2
Inkassoføretak	2,8	1,2	3,9	1,5	3,4	1,3
Revisorar	13,1	5,5	14,1	5,6	14,4	5,5
Rekneskapsregelverk o.a.	0,4	0,2	0,7	0,3	0,6	0,3
Rekneskapskontroll	7,9	3,3	6,9	2,8	7,2	2,8
Rekneskapsførarar	10,1	4,2	11,6	4,6	11,4	4,4
Andre	2,7	1,1	2,6	1,0	2,9	1,1
Ufordelt	50,5	21,1	50,1	19,9	47,4	18,2
Sum	239	100	252	100	260,1	100

SENTRALE TAL FRÅ TILSYNSVERKSEMDA

TABELL 5: OVERSIKT OVER TAL PÅ FØRETAK UNDER TILSYN PER 31.12.2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Bankar og finansinstitusjonar					
Sparebankar	121	118	113	111	109
Forretningsbankar	18	20	20	19	17
Finansieringsføretak	46	59	57	56	52
Filialar i utlandet av norske bankar og andre kredittinstitusjonar	13	16	17	14	16
Filialar i Noreg av utanlandske bankar og kredittinstitusjonar	46	44	35	42	42
Betalingsføretak					
Betalingsføretak ¹	–	–	1	17	22
E-pengeføretak					
E-pengeføretak	3	3	3	3	2
Forsikring					
Livsforsikringsselskap	11	12	12	12	12
Skadeforsikringsselskap	45	45	44	43	43
Sjøtrygdslag	13	13	13	13	12
Brannkassar	20	20	20	19	19
Filialar i utlandet av norske forsikringsselskap	9	11	5	12	16
Filialar i Noreg av utanlandske forsikringsselskap	44	41	43	37	36
Forsikringsformidlingsføretak ²	103	97	98	99	96
Private pensjonskassar	81	76	66	63	56
Kommunale pensjonskassar	30	31	31	32	32
Pensjonsfond	15	9	8	7	5
Holdingselskap					
Holdingselskap	12	11	11	11	12
Verdipapirinstitusjonar					
Verdipapirføretak	154	150	154	143	136
Filialar i Noreg av utanlandske verdipapirføretak	13	17	17	19	23
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	22	26	27	29	32
Oppgjersentralar	3	3	3	3	3
Verdipapirsentral	1	1	1	1	1
Regulerte marknader, inkl. børsar	5	6	4	4	4
Revisorar					
Revisorar	5 777	5 943	6 210	6 484	6 704
Revisjonsselskap	825	820	776	674	600
Rekneskapsførarar					
Rekneskapsførarar	8 340	8 780	9 260	9 971	11 128
Rekneskapsførarselskap	2 676	2 693	2 691	2 817	2 862
Eigedomsmekling					
Eigedomsmeklarføretak	611	516	550	530	517
Advokatar med eigedomsmekling i eigen praksis	1 307	1 346	1 294	1 317	1 329
Inkassoverksemd					
Inkassoføretak	110	105	110	96	94
Oppkjøpsføretak	5	6	5	5	4

Finanstilsynet har i tillegg kontroll med den finansielle rapporteringa til 258 noterte føretak.

TABELL 6: TAL PÅ STADLEGE TILSYN FORDELT PÅ INSTITUSJONSTYPAR (INKL. IT-TILSYN*)

	2008	2009	2010	2011	2012
Bank/finans	37	58	70	53	51
Betalingsføretak	–	–	–	1	–
E-pengeføretak	–	–	–	–	–
Holdingselskap	–	–	–	–	–
Forsikringselskap	6	8	12	14	8
Forsikringsformidlingsføretak	3	7	6	7	3
Pensjonskassar og -fond	6	4	8	2	6
Verdipapirføretak	19	21	24	19	17
Andre verdipapirinstitusjonar (inkl. forvaltningsselskap for verdipapirfond)	1	3	5	8	5
Revisorar	29	47	87	47	48
Rekneskapsførarar	60	49	58	56	60
Eigedomsmeklarar	66	30	49	93	43
Inkassoføretak	13	12	13	12	11
Datasentralar/IKT-leverandørar	4	2	4	5	3
Andre	–	–	1	–	–

* Det blei gjennomført 17 IT-tilsyn, av desse var fem tematisyn i bank/finans. Tilsyn blir gjennomførde anten separat eller i samband med ordinære tilsyn i føretaka. I tillegg blei det utført 45 forenkla IT-tilsyn og behandla fem meldingar mottekne etter lov om betalingssystem, etter undersøking om meldeplikta.

TABELL 7: SAKER SOM ER BEHANDLA ETTER DELEGASJON FRÅ FINANSDEPARTEMENTET

	2011	2012
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker	23	23
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker	18	20
Saker behandla etter lov av 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner	204	154
Saker behandla etter lov av 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv.	77	90
Saker behandla etter lov av 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel	28	22
Saker behandla etter lov av 12. juni 1981 nr. 52 om verdipapirfond	5	–
Saker behandla etter lov av 29. juni 2007 nr. 73 om eiendomsmegling	2	1
Saker behandla etter lov av 12. desember 2002 nr. 74 om e-pengeforetak	1	–

¹ Betalingsføretak var ny tilsynsgruppe i 2010.

² Forsikringsagentføretak som distribuerer forsikringar berre for forsikringselskap med kontorstad i Noreg, er ikkje inkluderte i denne oversikten. Aksessoriske forsikringsagentar, det vil seie føretak som har forsikringsformidling som ein bigeskjeft, er heller ikkje inkluderte.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Informasjon og kommunikasjon er eitt av fire strategiske verkemiddel i tilsynsarbeidet, saman med tilsyn og overvaking, forvaltning og regelverksutvikling. Informasjonstiltaka rettar seg i første rekkje mot føretaka og bransjane Finanstilsynet har tilsyn med.

KOMMUNIKASJON RETTA MOT FØRETAKE OG BRANSJAR

Finanstilsynet har mange ansvarsområde med omfattande regelverk og komplekse saksforhold. Arbeidet med informasjon og kommunikasjon følgjer prinsippa i den statlege kommunikasjonspolitikken, mellom anna ved at ansvaret følgjer leiaransvaret på dei ulike fagområda.

Finanstilsynet er avhengig av tillit hos dei det blir ført tilsyn med, og i samfunnet elles. Det skjer først og fremst gjennom høg kvalitet på tilsynsverksemda, men òg ved tydeleg og konsekvent kommunikasjon. God kommunikasjon med marknadsaktørane, bransjeorganisasjonane, ulike myndigheiter, media og samfunnet elles er avgjerande for at Finanstilsynet skal kunne løyse samfunnsoppgavene sine.

Ein av dei viktigaste kanalane for kommunikasjon med føretak og personar under tilsyn er brev som Finanstilsynet skriv. I 2012 blei det samla sendt ut 17 340 brev (utgåande dokument). Det er ei sentral målsetjing i all kommunikasjon og informasjon at språket skal vere klart og forståeleg for mottakarane.

Presiseringar av regelverk, rapporteringsvarsel og saker som føretaka og bransjane må ta omsyn til, blir oftast formidla i form av rundskriv. I 2012 sende Finanstilsynet ut 22 rundskriv.

Seminar og foredrag

Ein viktig del av Finanstilsynets kommunikasjon med bransjane skjer gjennom seminar og foredragsverksemd. Mellom anna arrangerer tilsynet kvart år seminar for verdipapirføretaka og forvaltningsselskapa for verdipapirfond. I 2012 arrangerte Finanstilsynet også eit seminar for utskrivarføretaka.

Samarbeid

Finanstilsynet har eit omfattande kontaktnett og har faste møte med mellom anna samarbeidande myndigheiter i Noreg og internasjonalt, og med ulike bransjeorganisasjonar.

Ny kommunikasjonsstrategi

Finanstilsynet vedtok ny kommunikasjonsstrategi i 2012. Her er kommunikasjonsmåla i den nye strategien:

1. Samfunnet skal ha kjennskap til Finanstilsynet og rolla vår. – Vi skal vere ein open og føreseieleg organisasjon.
2. Finanstilsynet skal løyse samfunnsoppdraget sitt på ein måte som gir alminneleg tillit.
3. Aktørane i finansmarknadene skal ha god tilgang på tilrettelagd informasjon om gjeldande regelverk, forslag til endringar, praksis og vedtak.
4. Brukarane av finansielle tenester skal ha god tilgang på tilrettelagd informasjon om produkt, tenester og rettar.
5. Kommunikasjon i kritiske situasjonar skal handterast på ein måte som minimerer skadeverknadene.
6. Finanstilsynet skal vere etterretteleg, poengtert og målretta i all kommunikasjon.

Overordna kommunikasjonsstrategi:

1. All relevant offentlig informasjon for målgruppene skal alltid vere tilgjengeleg på www.finanstilsynet.no.
2. Regelverk og endringar, rettleiingar og vurderingar som er særleg viktige, skal i tillegg kommuniserast aktivt gjennom andre kanalar.
3. Finanstilsynet skal ha god kontakt med bransjeorganisasjonane og andre viktige aktørar i arbeidet med regelverksutforming og forbrukarvern.
4. Finanstilsynet skal synleggjere aktivitetar som har til formål å verne forbrukarane.
5. Finanstilsynet skal tilpasse kommunikasjonen til den aktuelle målgruppa.
6. Finanstilsynet skal regelmessig evaluere og justere kommunikasjonsarbeidet.

GENERELL INFORMASJONSVERKSEMD

I løpet av året sende Finanstilsynet ut 35 pressemeldingar. Det blei òg arrangert to pressekonferansar og ein pressebrief. I mars la tilsynet fram rapporten *Finansielt utsyn 2012* og årsmeldinga for 2011 og i april *Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS)* om bruken av informasjons- og kommunikasjonsteknologi i finanssektoren. I oktober presenterte Finanstilsynet rapporten *Finansielle utviklingstrekk 2012*. Disse rapportane analyserer og vurderer utviklinga og risikoen i finansmarknaden og moglege kjelder til framtidige stabilitetsproblem i den norske finanssektoren.

Den breie mediedekninga av Finanstilsynets nye retningslinjer for bankane sin utlånspraksis til bustadformål heldt fram i 2012, og tidleg på året blei myndigheitene sine krav til kapitaldekning i bankane diskuterte i artiklar og debattinnlegg. Tilbaketrekinga av løyva til Acta Asset Management AS og Terra Markets AS til å yte investeringstenester fekk stor merksemd våren 2012. Finanstilsynets arbeid med forbrukarvern blei òg diskutert hyppig i perioden, særleg i samband med sal av strukturerte spareprodukt til forbrukarar. På slutten av året fekk forholda i Verdibanken ASA og Carat Financial Group AS merksemd. Finanstilsynet sitt forslag om skriftlege bodrundar gjennom eigdomsmeklarar fekk òg brei dekning i den same perioden.

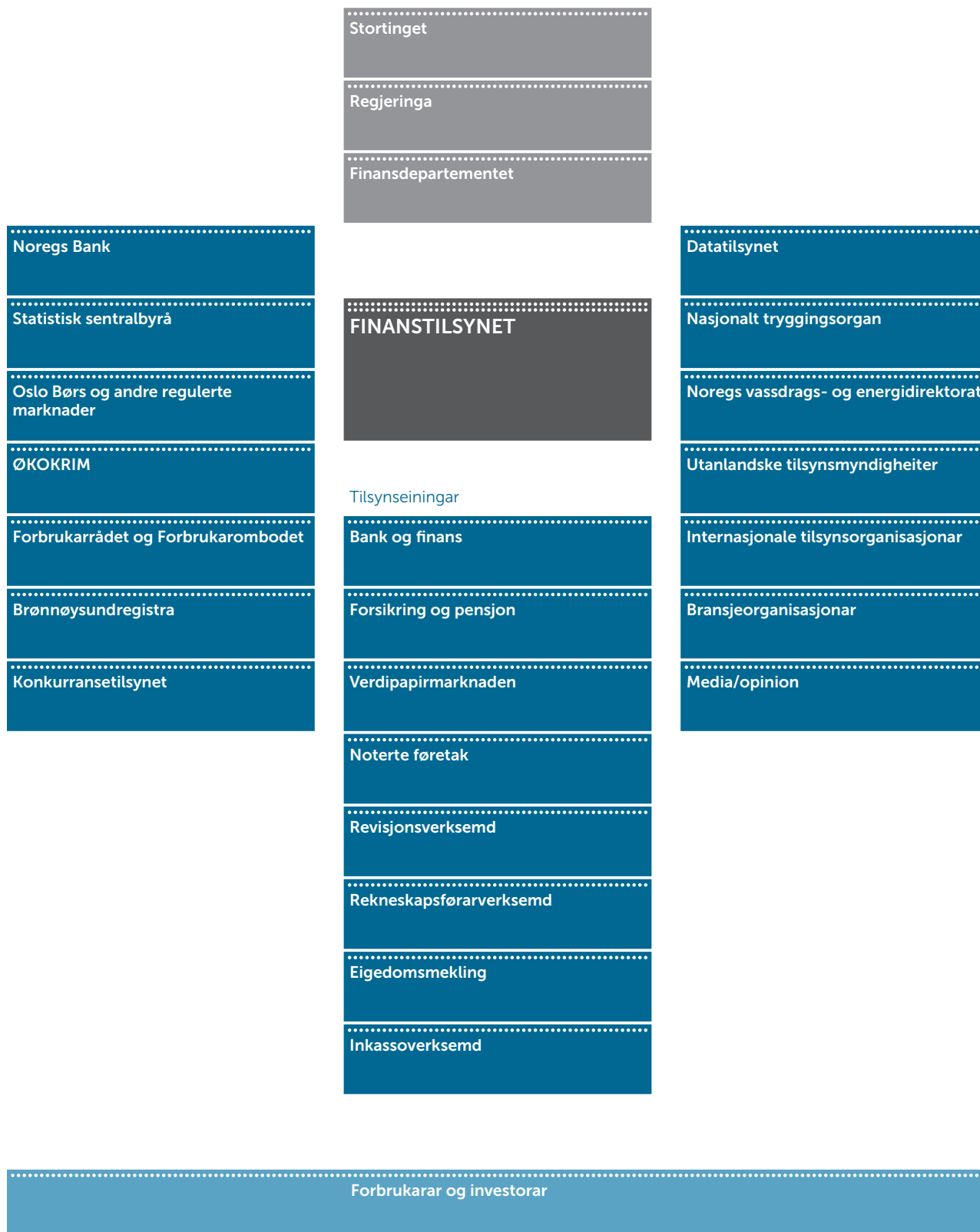
www.finanstilsynet.no

Nettstaden er hovudkanalen for informasjon frå Finanstilsynet. Der finst det informasjon om regelverk, konsesjonskrav, rapportering o.a. som gjeld dei ulike verkeområda. På nettstaden blir ulike rapportar, analysar, regelverk og aktuelle saker publiserte, i tillegg til mellom anna rundskriv og pressemeldingar. Sentrale lover og forskrifter er òg omsette til engelsk.

Den mest brukte tenesta på nettstaden er konsesjonsregisteret. Det er eit søkbart register over alle føretak og personar som Finanstilsynet har tilsyn med. I tillegg har nettstaden ei oversikt over marknadsåtvaringar mot føretak som ikkje har løyve til å drive lovleg i Noreg.

I 2012 var det 435 000 besøk på nettstaden. Om lag 17 prosent av besøka kom frå brukarar utanfor Noreg. Eit eige meny punkt med oppdatert forbrukarinformasjon blei publisert på nettstaden i februar 2012.

FINANSTILSYNETS VIKTIGASTE RELASJONAR

FINANSTILSYNETS ARBEID MED FORBRUKARVERN

Med kompleksiteten i finansmarknaden, og med mange nye produkt som blir marknadsførte, er forbrukarretta spørsmål viktige. Finanstilsynet fører tilsyn med alle dei viktige aktørane i finansmarknaden og skal sjå til at relevante forbrukarretta føresegner blir følgde på alle tilsynsområda. Det blir lagt vekt på at dei som tilbyr finansielle tenester til forbrukarane, skal gi relevant og forståeleg informasjon om produkta, og at dei varetek interessene til forbrukarane før interessene til tilbydaren.

Finanstilsynet samarbeider med forbrukarmyndigheiter og bransjeorganisasjonar for å bidra til at forbrukarane får objektiv og påliteleg informasjon om produkta og risikoane ved dei.

På nettstaden til Finanstilsynet er det eit eige område med informasjon som primært rettar seg mot forbrukarar. Informasjonen gir ei oversikt over rettane og pliktene til forbrukarane på det finansielle området. Det er mange aktørar som tilbyr finansielle tenester utan å ha løyve til det. Finanstilsynet oppmodar alle forbrukarar om å sjekke konsesjonsregisteret til tilsynet før dei gjer avtalar med tilbydarar som dei ikkje kjenner frå før. Det ligg informasjon om dette under «Markedsadvarsler» på nettstaden til Finanstilsynet.

Presisering av forbrukaromsyn i finanstilsynslova

Forbrukarvernet står sentralt i lovreguleringa av finansmarknaden, og bak Finanstilsynets hovudmål om å bidra til finansiell stabilitet og velfungerande marknader gjennom tilsyn med institusjonar og marknader ligg det viktige samfunnsøkonomiske omsyn og eit ønske om å verne forbrukarar og investorar. Det har blitt endå viktigare ettersom produkta er blitt meir kompliserte, og forbrukarar i mange land tapte pengar i bustadmarknaden eller etter kjøp av finansielle produkt under den siste finanskrisa.

1. januar 2013 blei det teke inn ei presisering i finanstilsynslova om at Finanstilsynet skal sjå til at institusjonane under tilsyn tek omsyn til interessene og rettane til forbrukarane i verksemda si.

Nytt europeisk regelverk – «forbrukarpakken» frå EU-kommisjonen

EU-kommisjonen offentliggjorde i juli 2012 ein «forbrukarpakke». Det viktigaste i denne pakken er regelverket om «Packaged Retail Investment Products» (PRIPIs). Det blir stilt krav til såkalla nøkkelinformasjon (KID) ved marknadsføring og sal av strukturerte produkt innanfor forsikring, fond, verdipapir og bank. Kunden skal få slik informasjon i god tid før eit sal skal gjennomførast, uavhengig av salskanal. Informasjonen skal gi forbrukarar høve til å samanlikne ulike spareprodukt på ein enkel måte. Det enkelte landet kan òg velje å innføre krava for andre finansielle produkt enn dei som blir direkte regulerte.

Forbrukarpakken inneheld i tillegg eit forslag til felles reglar for sal uavhengig av salskanal.

Enkelt saker

Bustadlånseigningslinjene

Finanstilsynets retningslinjer for forsvarleg utlånspraksis for bustadlån skal både bidra til solide bankar og finansiell stabilitet, òg til å redusere risikoen for at låntakarar får ei gjeld dei ikkje klarer å betene. Retningslinjene blir følgde opp gjennom ei eiga bustadlånundersøking, tematisyn og ordinære stadlege tilsyn. Sjå omtale om oppfølginga av bustadlånseigningslinjene i kapitlet «Bank og finans» på side 32-34.

Nye reglar om bodgiving ved bustadkjøp

Finanstilsynet har foreslått nye reglar for å gjennomføre bodgivinga ved bustadkjøp. Det er foreslått at alle bod, atterhald, avslag og akseptar skal vere skriftlege. Dei som deltek i bodgivinga, må identifisere seg overfor meklaren når dei gir det første bodet.

Finanstilsynet meiner at forslaget vil gi ein sikrere bodgivingsspross som styrkjer tilliten forbrukarkjøparen har til at bustadkjøpet er basert på påliteleg informasjon. Sjå nærmare omtale av forslaget i kapitlet «Eiendomsmeistring» på side 77.

Informasjon og rådgiving frå livsforsikringselskapa ved sal av spareprodukt

Finanstilsynet har gjennomført ei dokumentbasert kartlegging av sal av individuelle livsforsikringsprodukt med investeringsval der kunden tek investeringsavgjerdene, inkludert kapitalforsikring, livrente- og pensjonsforsikring og individuell pensjonssparing. Hovudinntrykket er at livsforsikringselskapa sørgjer for informasjon og rådgiving før sal, men at informasjon om kostnader og historisk avkastning kan forbetrast. Les meir om undersøkinga i kapitlet «Forsikring og pensjon» på side 42.

Forbod mot produktpakkar

Ein finansinstitusjon kan ikkje tilby ei teneste på vilkår av at kunden samtidig skaffar seg ei anna teneste, og han kan heller ikkje gi særleg gunstige vilkår på vilkår av at kunden samtidig kjøper fleire tenester. Forbodet gjeld ikkje dersom det kan dokumenterast kostnadsinnsparingar. Den enkelte finansinstitusjonen må dokumentere slike kostnadsinnsparingar. Finanstilsynet bad 25 bankar vurdere om produktpakkane deira var i samsvar med forskrifta. Dei fleste bankane stoppa eller endra produktpakkane etter spørsmålet frå Finanstilsynet. Sjå òg omtale i kapitlet «Bank og finans» på side 36.

Betalingsføretak – konsesjonsinnndraging

Finanstilsynet har undersøkt om betalingsføretaka rettar seg etter konsesjonsvilkåra til Finanstilsynet. Betalingsføretak driv med pengeoverføringar for kundar, hovudsakleg til land i den tredje verda. Etter gjennomgangen blei fire løyve kalla tilbake på grunn av manglande rapportering til Finanstilsynet og brot på plikta til å ha revisor. Sjå òg omtale i kapitlet «Bank og finans» på side 36.

Mobiloperatører – forholdet til finansavtalelova

Mobiloperatørføretaka tilbyr tenester som i nokre tilfelle krev konsesjon etter regelverket i finansavtalelova. Det er berre dei konsesjonspliktige tenestene som gir kundane vern etter lova. På førespurnad frå Forbrukarombodet har Finanstilsynet gitt ein klarare definisjon av konsesjongrensa. Mange fleire av tenestene som tidlegare kunne fakturerast via telefonrekninga, kan operatøren no berre tilby dersom han først får konsesjon som betalingsføretak eller e-pengeføretak. Sjå òg omtale i kapitlet «Bank og finans» på side 36.

Sikring av betalingstenester og nye betalingsløysingar

Finanstilsynet legg vekt på aktørane sitt arbeid med å sikre betalingstenestene mot kriminalitet. Angrepa mot nettbankløysingane auka i 2012, men tapa til bankane som følgje av kriminelle angrep er framleis avgrensa. Det blir lagt vekt på at aktørane sikrar at nye betalingsprodukt som smarttelefonar og kort med korttrekkjande kommunikasjon (NFC) er sikre for brukarane i betalings situasjonar. Les meir om dette i kapitlet «Tilsyn med IT og system for betalingstenester» på side 83.

Investeringsrådgiving og god forretningskikk

Finanstilsynet har inndrege løyvet til å drive verksemd for verdipapirføretaka Terra Markets AS og Acta Asset Management AS på grunn av uforsvarleg investeringsrådgiving. Vedtaka er klagd inn for Finansdepartementet. Vedtaka blir ikkje sette i verk før klagane er ferdig behandla. Sjå omtale i kapitlet «Verdipapirtilsyn» på side 50.

BANK OG FINANS

Bankene er sentrale for hele økonomien som tilbydere av finansiering og spareløsninger. Regulering og tilsyn er viktig for å bidra til finansiell stabilitet og tillit til det finansielle systemet. Tilsynet med bank- og finanssektoren skal bidra til solide foretak som har god risikobevissthet, styring og kontroll. Finansielle tjenester skal ytes etter gjeldende regelverk til beste for samfunnet og brukerne.

TILSYN OG OVERVÅKING

Overvåking og analyser

Finanstilsynet gjennomfører regelmessige analyser av utviklingen i nærings- og av de økonomiske rammebetingelsene, nasjonalt og internasjonalt. Analyser av kreditt, likviditet og soliditet på aggregert nivå inngår som en del av tilsynet med de enkelte banker og finansieringsforetak.

Hvert halvår legger Finanstilsynet fram analyser av utviklingen i institusjoner og markeder, hvor vurderinger av risikobildet framover er sentral. Rapporten *Finansielt utsyn* ble presentert våren 2012, og rapporten *Finansielle utviklingstrekk* ble lagt fram på høsten. I tillegg offentliggjør tilsynet kvartalsvise analyser av finansinstitusjonenes resultater og utviklingen i institusjonenes likviditet og soliditet. Gjennom året ble det også gjennomført et antall øvrige analyser av aktuelle temaer. De ulike offentlige rapportene med pressemeldinger er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

Rapportering

For å sikre tett oppfølging av utviklingen i finansinstitusjoner og markeder, er Finanstilsynet avhengig av innrapporterte data fra institusjonene. Alle kredittinstitusjoner i Norge rapporterer til finansdatabasen ORBOF (Offentlig regnskapsrapportering fra banker og finansieringsforetak), som Finanstilsynet samarbeider med Statistisk sentralbyrå om.

De siste årene har de felles europeiske tilsynsmyndighetene i økende grad innhentet informasjon om utviklingen i de enkelte lands finansmarkeder. Informasjonen benyttes av den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) både i egen tilsynsvirksomhet og i viderefremstillingen av informasjon til det europeiske rådet for systemrisiko, ESRB. Finanstilsynet sto for innhenting av data og vidererapportering av situasjonen i norske banker til EBA.

I forbindelse med innføringen av det nye regelverket for soliditet og likviditet, CRD IV, har Finanstilsynet arbeidet med å forberede endrede rapporteringskrav til finansinstitusjonene. Det blir gjennomført beregningsstudier for å vurdere effekten av nytt regelverk, og for å tilpasse de endelige kravene.

Soliditet og lønnsomhet i norske banker

Den svake utviklingen i internasjonal økonomi har så langt i liten grad smittet over på norsk økonomi. Bankene har dermed opprettholdt god lønnsomhet, og oppnådde også en bedring i resultat i 2012. Utlånsveksten til personkunder holdt seg høy, mens veksten til bedriftskunder avtok.

Kostnaden ved innlån i verdipapirmarkedene er fremdeles betydelig høyere enn i årene før finansuroen fra 2008, og har bidratt til et vedvarende press på bankenes marginer. Gunstig økonomisk utvikling innenlands bidro til at bankenes samlede tap på utlån var lave i 2012. Lave tap i de siste tre årene har vært en sterkt medvirkende årsak til at bankene har hatt relativt gode resultater i perioden. Bankene har over lengre tid redusert driftskostnadene målt som andel av forvaltningskapitalen, og dette fortsatte i 2012.

Norske banker bedret soliditeten ytterligere i 2012, og samtlige banker tilfredsstilte minstekravet til kapitaldekning. I tråd med EBAs anbefaling for større banker la Finanstilsynet til grunn at samtlige norske banker skulle ha en ren kjernekapitaldekning høyere enn ni prosent. Ren kjernekapitaldekning er kapital av høyeste tapsbærende kvalitet. Ved utgangen av året hadde alle norske banker minst ni prosent ren kjernekapitaldekning.

FAKTA

Ved utgangen av 2012 hadde 109 sparebanker, 17 forretningsbanker og 52 finansieringsforetak konsesjon til å drive virksomhet i Norge. I tillegg var det 16 filialer i utlandet av norske banker og andre kredittinstitusjoner og 42 filialer i Norge av utenlandske banker og kredittinstitusjoner. 22 betalingsforetak og to e-pengeforetak hadde konsesjon ved utgangen av året.

BANK OG FINANS

Husholdningenes gjeld – høy risiko

Kombinasjonen av høye boligpriser og stor gjeld hos norske husholdninger utgjør en risiko for stabiliteten i norsk økonomi og den norske finanssektoren. Husholdningenes gjeldsbelastning har økt markant de siste årene. Gjeld og boligpriser har vist stor grad av sammenfallende utvikling og er kommet opp på et meget høyt nivå. Både gjelden og boligprisene vokser fortsatt mer enn husholdningenes inntekter.

Den store og voksende gjeldsbelastningen øker husholdningssektorens sårbarhet for arbeidsledighet, redusert inntekt eller renteoppgang. En kombinasjon av ytterligere tilbakeslag i internasjonal økonomi og sterkt fall i oljeprisen vil kunne redusere etterspørselen etter norske varer og tjenester. Dette kan snu husholdningenes forventninger til framtidige inntekter og boligpriser og føre til en markert nedgang i boligprisene. Erfaringer både fra Norge og andre land har vist at når husholdningene må stramme inn forbruket betydelig som følge av høy gjeld og fall i boligprisene, blir ringvirkningene til resten av økonomien store, og bankenes tap øker.

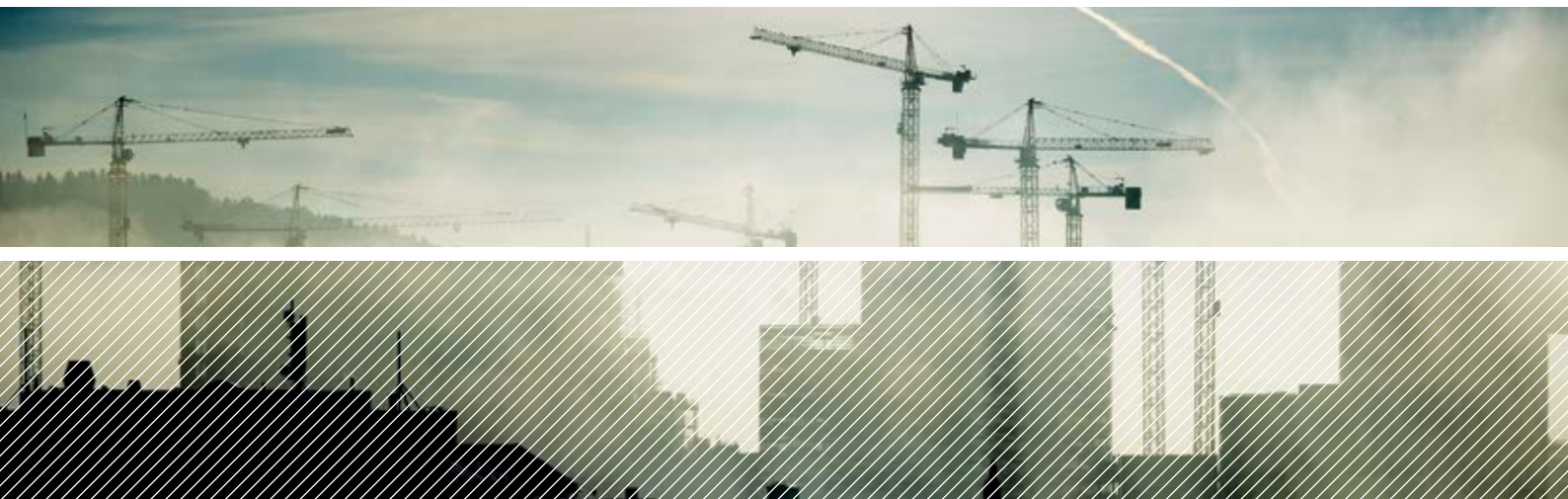
Hyppekjøp av avdragsfrihet og lengre løpetid på boliglån bidrar også til å øke sårbarheten ved et økonomisk tilbakeslag. Finanstilsynets boliglånsundersøkelser de senere årene viser økende andel lån med høy belåningsgrad samtidig som nye lån blir tatt opp med større bruk av avdragsfrihet og lengre løpetid. For å oppnå en mer nøktern utlånspraksis fastsatte Finanstilsynet i mars 2010 retningslinjer for forsvarlig praksis for lån til boligformål. Fortsatt vekst i husholdningenes låneopptak, kombinert med resultater fra tematisert og boliglånsundersøkelsen i 2011, førte til at Finanstilsynet innskjerpet retningslinjene i desember 2011. Blant annet ble kravene til belåningsgrad og avdragsbetaling strammet inn. Retningslinjene skal bidra til solide institusjoner, finansiell stabilitet og til å redusere risikoen for at låntakere tar opp lån som de ikke er i stand til å betjene.

Likviditetsovervåking

Norske banker henter mye av sin finansiering i internasjonale penge- og kredittmarkeder. Markedsforholdene knyttet til likviditet kan raskt endres, refinansiering ved en tillitskrise kan bli vanskelig og risikopremiene kan øke sterkt. Tilsynet har derfor stor oppmerksomhet rettet mot likviditetsrisiko. Økte likviditetsbuffer og mer langsiktig finansiering har gitt norske banker bedre forutsetninger for å møte en tilstramming i likviditeten. Det siste året var det igjen stor uro i europeiske lånemarkeder, og tidvis var det vanskelig å oppnå langsiktig finansiering uten sikkerhet. Utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) ble derfor svært viktig for norske bankers langsiktige finansiering.

I det nye CRD IV-regelverket vil det inngå to indikatorer for likviditet, Net Stable Funding Ratio (NSFR) for langsiktig finansiering og Liquidity Coverage Ratio (LCR) for kortsiktig likviditetsbuffer. Finanstilsynet fulgte gjennom 2012 opp bankenes innfrielse av disse kravene, som ennå ikke er endelig definert. De norske bankene har særlige utfordringer knyttet til innfrielse av kravet til LCR. Årsaken til dette er at det er begrenset tilgang på verdipapirer som tilfredsstiller kravene i LCR i det norske markedet.

Finanstilsynet sendte rapporter om likviditetsrisiko til 29 institusjoner i forbindelse med stedlige tilsyn. I tillegg ble likviditetsrisiko tatt opp i ICAAP-tilbakemeldinger. I 16 av tilsynsrapportene påpekte Finanstilsynet at det var registrert for lave nivåer på en eller flere av likviditetsindikatorne som tilsynet benytter for å måle likviditetsrisikonivået i institusjonene. Til ti institusjoner påpekte tilsynet at innskuddsdekningen burde økes. Finanstilsynet ga tilbakemelding til 20 institusjoner om at styringsrammer som var vedtatt av institusjonens styre ikke var tilstrekkelig presise, at det ble benyttet for få eller for lave minimumsrammer for styring av risikonivået, eller at vedtatte retningslinjer åpnet opp for plassering i verdipapirer og innskudd

som ikke var tilstrekkelig likvide. I tolv av rapportene påpekte tilsynet at intern eller ekstern rapportering av likviditetsrisiko måtte forbedres. I en rekke rapporter trakk tilsynet fram at det ikke var utarbeidet stresstester, eller at stresstestene ikke var tilfredsstillende. Tilsynet påpekte at det mangler ved beredskapsplanen, eller at det ikke var tilstrekkelig skille mellom personell med utførende oppgaver og personell med kontrolloppgaver. Finanstilsynet trakk i tillegg fram at institusjonene må planlegge hvordan de framover skal tilpasse seg de kommende internasjonale, kvantitative likviditetskravene.

Fra september 2011 har alle banker rapportert inn LCR. LCR angir størrelsen på bankenes likvide aktiva i forhold til netto likviditetsutgang de neste 30 dagene under likviditetsstress. Forholdstallene er definert av Baselkomiteen som ledd i Basel III-reformene. I tillegg har Finanstilsynet også beregnet en likviditetsbufferindikator (LBI) basert på bankenes rapportering av LCR. LBI har en videre definisjon på hvilke verdipapirer som kan inngå i likviditetsbufferen, samt at det i motsetning til LCR ikke er lagt til grunn en avkorting av verdiene i verdipapirporteføljen. Finanstilsynet bruker inntil videre LBI som en viktig indikator i overvåkingen av om bankene har tilstrekkelige likviditetsbuffer.

Finanstilsynet beregner i tillegg hvert kvartal forholdet mellom bankenes langsiktige finansiering og illikvide aktiva («likviditetsindikator 1 og 2») på basis av bankenes løpende rapportering. Institusjoner som har hatt vesentlig lavere likviditetsindikatorer enn gjennomsnittet for de 13 største norske bankene, eller lave verdier på LBI, ble fulgt opp.

Vurdering av bankenes risiko og kapitalbehov

I 2012 la Finanstilsynet vekt på at bankene fortsetter å styrke sin soliditet. Finanstilsynet har lagt vekt på å forberede bankene på at markedene vil forvente høyere kapitalnivå og krav om kapital av høyere kvalitet som resultat av nytt regelverk.

Som ledd i dette arbeidet ble de 18 største bankene og 23 utvalgte banker pålagt å sende inn resultatet av sine kapitalvurderingsprosesser, såkalt Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP). Dessuten ble kapitalforhold vurdert og kommentert som ledd i ordinær inspeksjonsvirksomhet. Til sammen ble det i løpet av året sendt skriftlig tilbakemelding med kommentarer til kapitalforholdene i 52 institusjoner.

I 23 av tilbakemeldingene ble styret i institusjonene bedt om å vurdere å øke faktisk kjernekapitaldekning. I sju av disse tilfellene ble styret bedt spesielt om å vurdere å redusere utbyttet for 2012.

Høsten 2011 offentliggjorde EBA en plan for oppkapitalisering av de største europeiske bankene. Det ble anbefalt at ren kjernekapital skulle være minst ni prosent per 30. juni 2012. Finanstilsynet la til grunn at dette også skulle gjelde norske banker og finansieringsforetak. Finanstilsynet fulgte derfor i 2012 spesielt opp bankene som ved inngangen til året hadde lavere ren kjernekapitaldekning enn ni prosent. I tillegg fulgte tilsynet opp fire finansieringsforetak som ved halvårsskiftet hadde lavere ren kjernekapitaldekning enn ni prosent.

Den løpende overvåkingen av bankenes soliditet viste at enkelte banker fikk utfordringer med kapitaldekningen på grunn av sterk vekst. Overfor disse signaliserte Finanstilsynet at tiltak for å styrke kapitaldekningen måtte prioriteres, eventuelt ved å redusere utbytte, hente inn ytterligere kapital eller ved å redusere veksten.

Stedlig tilsyn

Stedlige tilsyn er viktige for å avdekke problemområder i enkeltbanker i en tidlig fase. Gjennomføringen av stedlige tilsyn bygger på Finanstilsynets risikomoduler, som er basert på internasjonale tilsynsstandarder. Modulene blir benyttet for å kartlegge bankenes kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko, operasjonell risiko og overordnet styring og kontroll. Innenfor alle risikoområdene vurderes både det aktuelle risikonivået og bankens system for styring og kontroll av risikonivået. Inspeksjonene tar utgangspunkt i dokumenter som foretakene har sendt Finanstilsynet etter varsel om inspeksjon. Modulene er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

I 2012 ble det gjennomført 46 inspeksjoner i banker og finansieringsforetak. Fem av inspeksjonene var tematilsyn om bankenes etterlevelse av retningslinjene for forsvarlig utlånspraksis for boliglån. I tillegg ble det gjennomført fem tematilsyn på IKT-området.

I de mindre og mellomstore bankene ble det i de fleste tilfellene gjennomført generelle inspeksjoner som dekker alle hovedrisikoområdene, men likevel med spesiell oppmerksomhet på kredittrisiko og likviditetsrisiko. Innenfor kredittområdet vurderte tilsynet kredittkvalitet og styring og kontroll. Dette omfattet gjennomgang av enkeltengasjementer, vurdering av bankenes kredittrammer og kredittbvilgningssprosess og etterlevelse av bankens styringsdokumenter og offentlig regelverk. Etterlevelsen av boliglånretningslinjene var også sentralt. På likviditetsområdet var styring og kontroll av likviditetsrisiko sentrale temaer. I tilsynsarbeidet ble det lagt vekt på å sikre at bankene har tilstrekkelige likviditetsbuffer og en langsiktig finansieringsstruktur gjennom god innskuddsdekning og lang markedsfinansiering.

I arbeidet med kredittrisikoen i de større bankene ble det i 2012 lagt særlig vekt på utlånsporteføljer som kan være spesielt påvirket av finanskrisen. Dette gjelder blant annet shipping, næringsseidom og oppkjøpsfinansiering. Tilsynet påpekte høy risiko i utlånsporteføljen til enkelte banker, som ofte var knyttet til konsentrasjon mot enkeltbransjer eller enkeltengasjementer. Bankene ble i disse tilfellene bedt om å innføre strammere rammer for slik eksponering.

Finanstilsynet påpekte overfor flere enkeltbanker at likviditetsindikatorene eller innskuddsdekningen burde økes. Det ble også pekt på at bankene må ha klarere rammer for størrelsen på likviditetsbufferen og for kvaliteten på de likvide midlene som inngår i bufferen.

Oppfølging av boliglansretningslinjene

Etter at Finanstilsynet endret retningslinjene for forsvarlig boligfinansiering 1. desember 2011, har tilsynet kartlagt hvordan de 18 største bankene har innarbeidet endringene i sine interne retningslinjer. I tillegg er det gjennomført tematisyn i fem større banker om den faktiske etterlevelsen av retningslinjene og om styrene i den enkelte bank får tilstrekkelig informasjon om etterlevelsen av retningslinjene. Gjennomføringen av boliglansretningslinjene blir også tatt opp ved ordinære inspeksjoner og i den årlige boliglansundersøkelsen.

Bankenes innarbeidelse av boliglansretningslinjene i egne retningslinjer

Kartleggingen i mars 2012 av de største bankenes egne retningslinjer viste at de fleste endringene av Finanstilsynets boliglansretningslinjer var gjennomført i nesten alle bankene. Etter kartleggingen sendte Finanstilsynet brev til hver enkelt bank og påpekte mangler ved de interne retningslinjene. Finanstilsynet sendte også likelydende brev med presiseringer i mai 2012 til alle spare- og forretningsbanker.

I ordinære inspeksjoner hadde ca. 20 prosent av de inspiserte bankene på inspeksjonstidspunktet ikke nedfelt at de skal ta hensyn til alle lån med pant i boligen ved beregning av belåningsgraden. I om lag 35 prosent av bankene hadde styret ikke fastsatt kriterier for forsvarlighetsvurderingen for saker med negativ likviditet og for saker med høy belåningsgrad. Også i boliglansundersøkelsen som tilsynet gjennomførte høsten 2012, kom det fram at bankene fremdeles bevilget et betydelig antall lån der belåningsgraden var høyere enn det Finanstilsynets retningslinjer fastsetter.

Tematisyn om etterlevelse og styrerapportering

Tematisynet avdekket at andelen lån med belåningsgrad over 85 prosent varierte mellom 10 og 18 prosent per første kvartal 2012 i de fem bankene hvor det ble gjennomført tematisyn. To av bankene hadde ikke systemer for å kontrollere om det var foretatt særskilte forsvarlighetsvurderinger for de relevante avvikssakene, og i én bank var nesten to tredjedeler av sakene med høy belåningsgrad besluttet på for lavt fullmaktsnivå.

Gjennomgangen av enkeltsaker viste etter Finanstilsynets vurdering at det fortsatt er behov for en generell forbedring av forsvarlighetsvurderingene i saker med likviditetsunderskudd og høy belåningsgrad.

Oppfølging av handel med aksjer (trading) i mindre sparebanker

Gjennom inspeksjoner fikk Finanstilsynet indikasjoner på at flere små banker hadde stor omløpshastighet i omsetning av aksjer. Som følge av dette ble handel med aksjer i de 90 minste sparebankene i 2012 gjennomgått. I de 15 bankene som hadde betydelig trading-virksomhet, ble dette forholdet tatt opp med styrene i den enkelte bank, enten gjennom stedlig tilsyn eller i separate brev. For Finanstilsynet var dette viktig for å se til at styrene i bankene var informert om tradingen og få styrene til å ta stilling til denne virksomheten. Samtlige 15 banker opplyste i ettertid at de avsluttet eller markant reduserte sin omsetning i aksjer.

EUROPEISK BANKTILSYN I ECB / BANKUNION

I desember 2012 vedtok ECOFIN (Rådet av økonomi- og finansministere i EU) at det skal etableres et felleseuropeisk banktilsyn (Single Supervisory Mechanism, SSM) for banker i euroområdet. Banktilsynet er første steg på veien til en europeisk bankunion. Etter planen skal bankunionen bestå av felles tilsyn, felles kriseløsningsmekanisme og en felles innskuddsgarantiordning, i tillegg til et felles regelverk for bankvirksomhet. For eurolandene vil det bli obligatorisk å delta, mens det for de øvrige EU-landene vil være frivillig deltakelse. Avtalen innebærer at de største

bankene i eurolandene vil bli plassert under tilsyn av den europeiske sentralbanken (ECB). I utgangspunktet skal tilsynet omfatte opptil 200 av de 6000 største bankene i EU, med aktiva på over 30 milliarder euro og virksomhet i flere land. ECB skal imidlertid få myndighet til å gripe inn i alle banker i de deltakende landene dersom det oppstår problemer. Det nye systemet åpner for at eurosonens krisemidler kan brukes til å styrke egenkapitalen til kriserammede banker direkte, og ikke via statene som nå. Banktilsynet skal være fullt funksjonelt fra 1. april 2014. Nasjonale

tilsynsmyndigheter vil fortsatt beholde ansvaret for en rekke tilsynsoppgaver som ikke har blitt tillagt ECB, for eksempel oppgaver knyttet til forbrukerbeskyttelse, hvitvasking og betalingstjenester.

Den europeiske banktilsynsmyndigheten EBA vil beholde sin myndighet og sine oppgaver, og skal fortsette arbeidet med harmonisering av europeisk tilsynspraksis. EBA vil forholde seg til ECB som tilsynsmyndighet slik den også forholder seg til alle medlemslandenes tilsynsmyndigheter.

NIBOR (Norwegian Interbank Offered Rate)

På oppdrag fra Finansdepartementet vurderte Finanstilsynet i august 2012 behovet for tydeligere retningslinjer for banker som deltar i fastsettelse av norske referanserenter. Finanstilsynets vurdering var at det var nødvendig med tydelige retningslinjer for å forhindre, identifisere og håndtere mulige interessekonflikter som følge av at bankene selv har interesser i markedet der Nibor brukes som referanserenter. Videre mente Finanstilsynet at det var behov for bedre kommunikasjon til allmennheten om hvordan Nibor fastsettes og overvåkes, og at styringsgruppen for Nibor bør ha et tydelig ansvar for håndtering av feil og klager. I brev av 14. desember 2012 sluttet Finansdepartementet seg til Finanstilsynets vurderinger og ba om at tiltakene ble iverksatt. Finanstilsynet har fulgt opp tiltakene knyttet til Nibor i forbindelse med stedlig og dokumentbasert tilsyn, samt ved ordinær markedsovervåking. I lys av diskusjoner og regelverksutvikling i andre land og i EU, ba departementet i tillegg Finanstilsynet, i samarbeid med Norges Bank, å vurdere gjeldende ordning for å fastsette Nibor og eventuelt foreslå alternative ordninger. Tilsynet vil legge fram disse vurderingene våren 2013.

Regnskapsmøter

Finanstilsynet har regelmessige kvartalsvise eller halvårlige møter med ledelsen for de største bankkonsernene der bankene presenterer resultatutviklingen. Det blir også orientert om sentrale utviklingstrekk i markedene, om organisasjonsmessige forhold og om strategiske diskusjoner.

Møter med filialer av utenlandske kredittinstitusjoner

Finanstilsynet har tilsynsansvaret for deler av den virksomheten som filialer av utenlandske kredittinstitusjoner driver i Norge. Dette gjelder den delen som i EU-sammenheng blir omtalt som allmenne hensyn og som hovedsakelig gjelder regelverket for forholdet mellom institusjon og kunde. Filialene holder Finanstilsynet orientert om virksomhet i Norge, kvartalsregnskap og eventuelle endringer i konsernstrukturer.

LIIKANEN-RAPPORTEN

I etterkant av finanskrisen er det innført eller foreslått innført flere nye regulatoriske krav for å redusere sannsynligheten for, og konsekvensene av, finansiell ustabilitet. I november 2011 offentliggjorde EU-parlamentet en beslutning om å nedsette en ekspertgruppe på høyt nivå for å vurdere strukturelle reformer av banksektoren i EU. Gruppen ble ledet av Finlands sentralbanksjef Erkki Liikanen. Mandatet var å vurdere behovet for strukturelle reformer og om disse kunne bidra til å styrke finansiell stabilitet, øke sektorens effektivitet og styrke forbrukervernet. Rapporter om strukturen i banksektoren er relativt nylig også utarbeidet i USA og Storbritannia, og viktige endringer er gjennomført eller vil bli gjennomført i disse landenes lovverk i årene som kommer. Liikanen-gruppens endelige rapport ble offentliggjort i oktober 2012.

Liikanen-gruppen konkluderer med at det er nødvendig juridisk å separere visse risikable aktiviteter fra den delen av bankgruppen som mottar innskudd fra kunder (innskuddsbanken), i tillegg til å innføre ny og forbedret lovgivning for

kapital og likviditet mv. Separasjon skal omfatte egenhandel i finansielle instrumenter og andre aktiviteter som har nær sammenheng med verdipapir- og derivatmarkedene. Gruppen anbefaler at lån, kredittlinjer og usikret kreditteksponering mot spesialfond (hedgefond), strukturerte investeringsenheter mv. og investeringer i ikke-noterte aksjer skal inngå i investeringsbankenheten (handelsenheten). Obligatorisk separasjon anbefales for aktiviteter som utgjør en betydelig andel av virksomheten, eller dersom det er slik at aktivitetene vurderes som vesentlige for den finansielle stabiliteten. I tillegg anbefaler gruppen at bare innskuddsbanken skal kunne tilby betalingsformidling for personkundemarkedet og finansiere aktiviteter med sikrede innskudd. Videre anbefaler gruppen at sikringstjenester til ikke-bankkunder må begrenses av stramme risikorammer relativt til egenkapitalen for at slik virksomhet ikke skal foregå i handelsenheten. Garantistillelser knyttet til verdipapirutstedelser må imidlertid ikke skilles ut. De separate innskudds- og handelsenhetene kan også virke innenfor en felles holdingselskapsstruktur. Gruppens vurdering er at dette sikrer at

bankene fortsatt kan tilby et bredt sett av tjenester til kundene, at samme markedsføringsorganisasjon kan benyttes og at kundenes fordeler knyttet til tilgang til ulike forretningsområder kan opprettholdes.

I tillegg til separasjon som beskrevet over, antyder gruppen at ytterligere separasjon av aktiviteter, som blir betinget av planer for gjenvinning og løsning/oppløsning, må vurderes. Videre kan det bli nødvendig å gjøre tilpasninger i regelen for konvertering av gjeld til egenkapital («bail-in»-instrumenter), å gå gjennom kapitalkrav på handelsporteføljen og eiendoms lån og å styrke styring og kontroll av bankvirksomhet.

EU-kommisjonen vurderer nå rapporten og har gjennomført en høring om gruppens anbefalinger der bidrag søkes fra særlig markedsaktører, regjeringer og tilsynsmyndigheter. Det er usikkert om Liikanen-rapporten vil føre til regulatoriske endringer i EU.

BANK OG FINANS

Tilsynssamarbeid

Tilsynet med store enkeltbanker som opererer i flere land, koordineres gjennom tilsynskollegier hvor de ulike lands tilsynsmyndigheter er representert.

Finanstilsynet er koordinerende myndighet for tilsynskollegiet for DNB-konsernet og gjennomførte i 2012 møter med representanter for tilsynsmyndighetene i de andre landene der DNB er representert. Utarbeidelse av felles risiko- og kapitalvurdering av konsernet var et sentralt tema.

Finanstilsynet deltar også i ni tilsynskollegier for utenlandske banker med virksomhet i Norge.

Forbrukerbeskyttelse og -informasjon

Oppfølging av produktpakkeforskriften

Finanstilsynet ba i løpet av året 25 banker om å gjøre rede for sin vurdering av om bankens produktpakker var i samsvar med produktpakkeforskriften. Banker som påberoper seg forskriftens unntaksbestemmelse om kostnadsbesparelser, må dokumentere eventuelle besparelser og sammenhengen mellom disse og de vilkårene som tilbys. Finanstilsynet gikk gjennom bankenes redegjørelser og konkluderte med at de ikke hadde dokumentert og beskrevet kostnadsbesparelser knyttet til produktpakker i tilstrekkelig grad. De fleste bankene stoppet eller endret produktpakkene etter Finanstilsynets henvendelse. Tilsynet fattet derfor vedtak om stans av markedsføring og salg av produktpakker overfor seks banker. To av bankene påklaget vedtaket.

Betalingsystemer

Finanstilsynet fulgte i juni/juli 2012 opp en sak der en betalingsterminal-leverandør unnløt å foreta oppgjør mot sine kunder, den såkalte Touchpay-saken. Touchpay tilbød sine kunder betalingsterminaler der oppgjør for transaksjonene ble godskrevet Touchpays konto, som så skulle gjøres opp mot kundene i ettertid. Touchpay drev betalingsvirksomhet uten å ha nødvendig tillatelse til å drive slik virksomhet. Finanstilsynet presiserte i rundskriv 15/2012 bankenes ansvar ved inngåelse av brukeravtaler. Bankene skal, gjennom avtaleverk og kundekontroll, sikre at brukersted er det samme som salgssted og at transaksjoner gjennomført med betalings-terminaler effektueres ved overføring fra betalerens til brukerstedets konto. Se også omtale av Touchpay i kapitlet «Revisjon», side 64.

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Banker og stiftelser

- DNB Bank ASA fikk tillatelse til å fusjonere med Nordlandsbanken ASA og tillatelse til å endre organiseringen av konsernstrukturen i DNB-konsernet som følge av fusjonen. Fusjonen er en konsekvens av vilkår i tillatelsen fra 2003 til daværende DnB NOR Bank ASA til å overta alle aksjene i Nordlandsbanken ASA. DNB Bank hadde fram til fusjonen en tidsbegrenset dispensasjon til å eie Nordlandsbanken som datterbank.
- Lillestrøm Sparebank fikk tillatelse til å opprette Sparebankstiftelsen Lillestrøm gjennom å konvertere deler av bankens grunnfond til egenkapitalbevis som stiftelsen skal eie. Sparebankstiftelsen Lillestrøm skal til enhver tid ha en andel av eierandelskapitalen i Lillestrøm Sparebank som er lik eller høyere enn 25 prosent.

- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til etablering av Sparebankstiftelsen Hallingdal og Sparebankstiftelsen Øystre Slidre – og at sparebankene kunne slå seg sammen.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til at Sparebanken Møre og Møre Finans AS kunne slå seg sammen.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til etablering av Sparebankstiftelsen Telemark – Grenland.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til etablering av Sparebankstiftelsen Telemark – Holla og Lunde og fusjon av bankene.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til etablering av Sparebankstiftinga Bø og Sparebankstiftinga Seljord i Telemark – og at sparebankene kunne slå seg sammen.
- SEB Privatbanken ASA ble en del av SEBs norske filial SEB NUF.

Finansieringsforetak

- Finanstilsynet ga Visma Finance AS tillatelse til å drive virksomhet som finansieringsforetak.
- Finanstilsynet ga tillatelse til at Spiro Finans AS kan drive virksomhet som finansieringsforetak.
- Konesjonen til Western Union Retail Services Norway AS opphørte som følge av at foretaket fikk samtykke til å overta Forex Bank AB med tilhørende konsesjon.

E-pengeforetak og betalingsforetak

Fra 1. januar 2012 trådte det nye regelverket for e-pengeforetak i kraft. I arbeidet med det nye regelverket hadde Finanstilsynet i 2012 kontakt med teleoperatørene og Forbrukerombudet om tolkningen av den nye e-pengelovgivningen og hva som skal anses som betalingstjenester. Finanstilsynet ga i brev til Forbrukerombudet uttrykk for at kjøp av film, musikk, spill og elektroniske bøker som betales over telefonregningen må anses som betalingstjenester, og dermed også faller innenfor finansavtalelovens regler om forbrukerbeskyttelse.

I 2012 mottok Finanstilsynet fem søknader om konsesjon til å drive betalingsforetak. Av disse var fire søknader om begrenset konsesjon til å drive betalingstjenesten pengeoverføringer. Alle søknadene ble avslått. Mcash Norge AS søkte om ordinær konsesjon som betalingsforetak. Søknaden ble innvilget i august 2012. Vina Remittance Express AS fikk i januar 2012 sin begrensede konsesjon utvidet til full konsesjon til å tilby betalingstjenesten pengeoverføringer. I tillegg ble det innvilget to begrensede tillatelser basert på søknader mottatt i 2011.

Fire tillatelser for betalingsforetak med begrenset tillatelse ble tilbakekalt, hovedsakelig som følge av manglende etterlevelse av rapporteringsplikter og plikten til å ha revisor. I tillegg leverte to foretak frivillig tilbake konsesjonen.

Tillatelse til å bruke interne modeller for å beregne kapitalkrav

Finansinstitusjoner kan benytte interne modeller til å beregne minstekrav til kapital for ulike risikokategorier (IRB). Bruk av slike modeller krever tillatelse fra Finanstilsynet. I 2012 fikk Sparebanken Hedmark tillatelse til å benytte grunnleggende IRB-metode.

REGELVERKSUTVIKLING

En rekke regelverksendringer er under arbeid på bank- og finansområdet. I forslaget til CRD IV-regelverket (Capital Requirements Directive) er det lagt opp til strengere kapitalkrav for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak. Finanskrisen har ført til betydelig oppmerksomhet om systemviktige banker og krisehåndteringssystemer. Det er utarbeidet forslag til nye regler på begge disse områdene. I Norge la Banklovkommisjonen fram flere store utredninger i 2012, blant annet forslag til en ny samlet finanslov.

Nytt soliditetsregelverk – CRD IV

CRD IV representerer en omstrukturering av regelverket ved at kapitaldekningsdirektivene for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak erstattes av en forordning og et direktiv. Forordningen retter seg mot institusjonene direkte og inneholder minstekrav til kapital og likviditet, rammer for konsentrasjonsrisiko og krav til offentliggjøring av finansiell informasjon (pilar 3). Direktivet inneholder bestemmelser om virksomhetsregler og risikostyring i institusjonene, samt myndighetenes tilsynspraksis og sanksjonsmuligheter knyttet til blant annet vurderingen av institusjonenes risiko- og kapitalvurderingsprosess (pilar 2). Bestemmelser om kapitalbuffere vil også tas inn i direktivet. CRD IV skulle etter planen tre i kraft 1. januar 2013, men er utsatt. Ny gjennomføringsdato er foreløpig ikke fastsatt.

Store engasjementer

Forskrift om store engasjementer regulerer øvre grense for engasjementer som en institusjon kan ha med en enkelt motpart.

Risikovekten for engasjementer med institusjoner som ikke er datterselskaper ble i 2011 hevet fra 20 til 100 prosent. Engasjementer med felleseide kredittforetak som utsteder obligasjoner med fortrinnsrett fikk en overgangsregel slik at disse fortsatt kunne risikovektes 20 prosent. Overgangsordningen utløp 31. desember 2012.

Eksportfinans hadde en tilsvarende overgangsregel som utløp samme dato. Selskapet fikk dispensasjoner for enkeltengasjementer som gjorde at det ikke fikk spesielle utfordringer ved utløpet av overgangsordningen.

Gjennomføringen av CRD IV vil ikke føre til store endringer sammenlignet med gjeldende regelverk. En viktig endring er et krav om konsolidering (gruppering) av engasjementer med kommuner og tilhørende kommunale foretak. Dette er et krav som hittil bare er gitt i retningslinjer fra den europeiske banktilsynsmyndigheten EBA, men som ikke har vært praktisert i Norge.

EU-kommisjonens forslag til krisehåndteringsdirektiv

EU-kommisjonen la 6. juni 2012 fram et direktivforslag om krisehåndtering i banker og finansinstitusjoner. Formålet med direktivforslaget er å etablere et europeisk system for krisehåndtering som fremmer finansiell stabilitet og forutsigbarhet samtidig som offentlige midler beskyttes. Finanstilsynet deltok i 2012 i arbeidsgruppen «Crisis Management» i regi av EBA.

Direktivforslaget var tiltenkt behandling i EU-parlamentet i mars 2013, men er nå en del av arbeidet med en felles europeisk bankunion. Direktivet er foreslått innført med virkning fra 1. januar 2015. Banklovkommisjonen har et mandat om å gå gjennom det norske krisehåndteringsregelverket (banksikringsloven), og det ventes at dette arbeidet skjer i takt med de endringene som skjer på europeisk nivå.

BANK OG FINANS

Ny finanslovgivning

Banklovkommissjonen utarbeidet forslag til ny samlet finanslovgivning i NOU 2011: 8. Forslaget har vært på høring og er til behandling i Finansdepartementet.

Innskuddsgarantiordningen

EU-kommisjonens forslag fra 2010 om å redusere utbetalingsfristen i innskuddsgarantiordninger til én uke er fortsatt til behandling i Europaparlamentet og Europarådet. I Norge har flere aktører, deriblant Finanstilsynet, tatt til orde for at fristen for utbetaling reduseres fra tre måneder til én uke. I 2012 ble banksikringsloven endret slik at fristen Bankenes sikringsfond har til å betale garanterte innskudd når en bank ikke er i stand til å gjøre opp for seg, redusert til én uke.

I tillegg til redusert frist for utbetaling, er lovens adgang til avgiftsfritak fjernet slik at alle medlemsbanker må betale avgift hvert år. Endringene i banksikringsloven ble gjort med virkning fra 1. januar 2013.

Regnskapsregelverket for finansnæringen

Finanstilsynet utarbeidet i 2012 et høringsnotat med forslag til begrenset IFRS-tilpasning av regnskapsreglene for unoterte banker og finansieringsforetak. Notatet ble oversendt Finansdepartementet i mars 2012. Etter gjennomført høring besluttet Finansdepartementet ikke å gjennomføre forslaget.

OBLIGASJONER MED FORTRINNSRETT

Norske banker blir mer og mer avhengige av markedsfinansiering, og obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utgjør en stor og viktig andel av slik langsiktig finansiering. Per 31. desember 2012 utgjorde OMF-markedet 797 milliarder kroner, og det var 23 norske kredittforetak med tillatelse til å utstede OMF. Alle de norske boligkredittforetakene utsteder OMF i det norske markedet. Også de største boligkredittforetakene utsteder OMF i det norske markedet, men utsteder i stadig større grad OMF i valuta – spesielt euro og dollar. De europeiske obligasjonsmarkedene er en viktig finansieringskilde for norske banker og kredittforetak, og de siste årene har mer enn halvparten av norske kredittforetaks utstedelser i valuta vært denominert i euro. Fra 2010 er også store deler av den utenlandske finansieringen denominert i dollar.

Tilnærmet alle banker i Norge har tilgang til finansiering gjennom hel- eller deleide OMF-foretak. Samlet ligger om lag 50 prosent av alle norske boliglån i OMF-foretak. De største bankene har i gjennomsnitt overført en høyere andel av utlån til sine OMF-foretak sammenlignet med de mindre bankene. En betydelig del av sikkerhetsmassen for OMF-emisjoner er allerede utnyttet.

Norge opplevde ingen alvorlig kredittkontraksjon som følge av den internasjonale finanskrisen. Veksten i utlån til foretakssektoren var imidlertid svært lav og i en periode negativ, mens

utlånsveksten til husholdningene holdt seg relativt høy gjennom hele perioden. OMF-regelverket har siden det ble endret i 2007 gitt norske banker en pålitelig og rimelig kilde til finansiering. En av årsakene til at OMF har fungert som finansieringskilde i tider hvor markedet ellers har vært utfordrende, er at slike obligasjoner er sikret, i motsetning til seniorobligasjoner. I tillegg er det, som følge av kravet til at utlån som overføres til boligkredittforetaket ikke kan overstige 75 prosent av boligens verdi, mindre risiko knyttet til mislighold i boligkredittforetakene sammenlignet med bankenes utlånsporteføljer for øvrig.

Noen risikofaktorer

Finanstilsynet har vurdert om overføring av sikrede lån fra banker til boligkredittforetak har ført til svekkelse av bankenes balanser og dermed økt risiko for innskytere og investorer. Det er vanlig at bankene utsteder likviditetsgarantier for boligkredittforetakene. Slike garantier svekker usikrede kreditorers stilling sammenlignet med eiere av OMF fordi det gir et betinget krav på banken i en avviklingssituasjon. Selv om det ikke endrer bankkonsernets risiko, vil slike garantier bidra til å forskyve risiko mellom morbank og boligkredittforetak, og dermed skyve mer risiko over på innskytere og usikrede obligasjonseiere.

Det er også bekymringer knyttet til den høye andelen av boliglån som er overført fra norske banker til boligkredittforetakene. Norske husholdningers

gjeldsbelastning er urovekkende høy, og bankenes tilgang til gunstig finansiering av boliglån kan ha medvirket til sterk vekst i boliglånene og forsterket prispresset i boligmarkedet. Videre vil økt pantsetting av bankenes «beste» aktiva redusere fleksibiliteten i bankenes balansestyring. Jo større andel av eiendeler som pantsettes, desto mindre andel vil være tilgjengelige som sikkerhet i framtidige perioder. Dette kan bidra til å gjøre bankene mer sårbare i perioden med stor usikkerhet i markedet.

I vurderingen av OMF-regelverket la Finanstilsynet vekt på at OMF har gitt norske banker tilgang på likviditet i perioder med stor internasjonal uro og kredittkontraksjon, og at dette fremdeles er en vesentlig og viktig finansieringskilde. Det vil verken være hensiktsmessig eller gunstig å gjøre betydelige og grunnleggende endringer i regelverket slik det er i dag. Imidlertid mener Finanstilsynet det er viktig å påpeke at omfanget av OMF i løpet av få år har tiltatt og nådd et høyt nivå i forhold til bankenes totale boliglånsporteføljer. Dette er bekymringsverdig for finansiell stabilitet fordi det kan føre til strukturelle svakheter i bankenes finansiering, økt sårbarhet og uheldige insentiver knyttet til utlånsvirksomhet. Finanstilsynet har derfor foreslått for Finansdepartementet at det foretas en utredning av mulige justeringer av regelverket som kan bidra til å dempe omfanget av OMF-utstedelser i norske banker.

MAKRO- OVERVÅKING

Makrotilsyn har fått en mer framstående rolle i den internasjonale debatten i kjølvannet av finanskrisen. En av erfaringene fra krisen var at myndighetene i mange land i for liten grad rettet oppmerksomheten på utvikling av systemrisiko og innføring av tiltak for å redusere denne risikoen. Formålet med makrotilsyn og -regulering er å begrense systemrisikoen i finansmarkedene og -institusjonene og bidra til finansiell stabilitet. Et sterkt makrotilsyn og god makroregulering bidrar til å redusere sannsynligheten for finanskriser, og vil også bidra til å dempe virkningen av slike kriser når de inntreffer.

Det er særlig to dimensjoner ved systemrisiko som er relevant i makrotilsynet. Den ene er tidsdimensjonen, som utvikling over tid av sterk kredittvekst, høye bolig- og aksjepriser, sterkere kronkurs og reduserte risikopremier. På et eller annet tidspunkt kan hendelser inntreffe som fører til tillitssvikt med påfølgende kredittkontraksjon, reduserte bolig- og aksjepriser og sterk økning i risikopremiene. Den andre dimensjonen dekker risikofordelingen i det finansielle systemet på et gitt tidspunkt (tverrsnittdimensjonen). Denne dekker blant annet kompleksitet og ugjennom-siktighet i konsernstrukturer, gjensidige bindinger, eksponering mot de samme risikofaktorene og sårbarhet mot samme type sjokk. For å avdekke systemrisiko overvåker myndighetene blant annet BNP-vekst, arbeidsledighet, rentenivå, risikopremier, kredittvekst, boligpris- og aksjeprisvekst, gjeldsgrader, likviditet og risikokonsentrasjoner.

Makrotilsyn og -regulering har grenseflater mot flere andre politikkområder, inkludert penge- og finanspolitikk. Den viktigste er imidlertid mot regulering av, og tilsyn med, enkeltinstitusjoner («mikroregulering»). Det er vanskelig å trekke et skarpt skille mellom makroovervåking og mikroregulering. Dette ble allerede klart etter den norske bankkrisen på 1990-tallet. Det er bare mulig å vurdere situasjonen i en enkelt finansinstitusjon på bakgrunn av situasjonen i samfunnsøkonomien og markedene. Finansiell

stabilitet og systemrisikoaspektet har derfor vært en integrert del av Finanstilsynets virksomhet de siste to tiårene. Det var erfaringene fra bankkrisen på 1990-tallet som ledet til etablering av makro-økonomisk overvåking i Finanstilsynet. Det var i første rekke bankene som ble rammet, og de tre største forretningsbankene ble overtatt av staten. Dette bidro til at bankene, og særlig de store og systemviktige, har fått mest oppmerksomhet i tilsynets arbeid for å bidra til finansiell stabilitet. Flere av de største norske bankene inngår i blandede finanskonsern, der livsforsikring utgjør et viktig forretningsområde. Samtidig er norske livsforsikringsselskaper betydelige investorer i verdipapir- og eiendomsmarkedene. Livsforsikringsselskapene har derfor vært inkludert i overvåkingen siden oppstarten i 1994. Mikro- og makrotilsyn griper inn i hverandre og er gjensidig forsterkende og komplementerende. Dette var en viktig erfaring fra bankkrisen. Finanstilsynet har gjennom virkemidlene tilsyn og overvåking, forvaltning, regelverksutvikling og informasjon og kommunikasjon dekket både makro- og makrotilsyn.

I Finanstilsynets strategi for perioden 2010–2014 er tilsynets hovedmål å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Bak målene ligger viktige samfunnsøkonomiske hensyn. Tilsynets to hovedmål er konkretisert gjennom et sett delmål. Se presentasjon av tilsynets hovedmål og delmål, side 5–8.

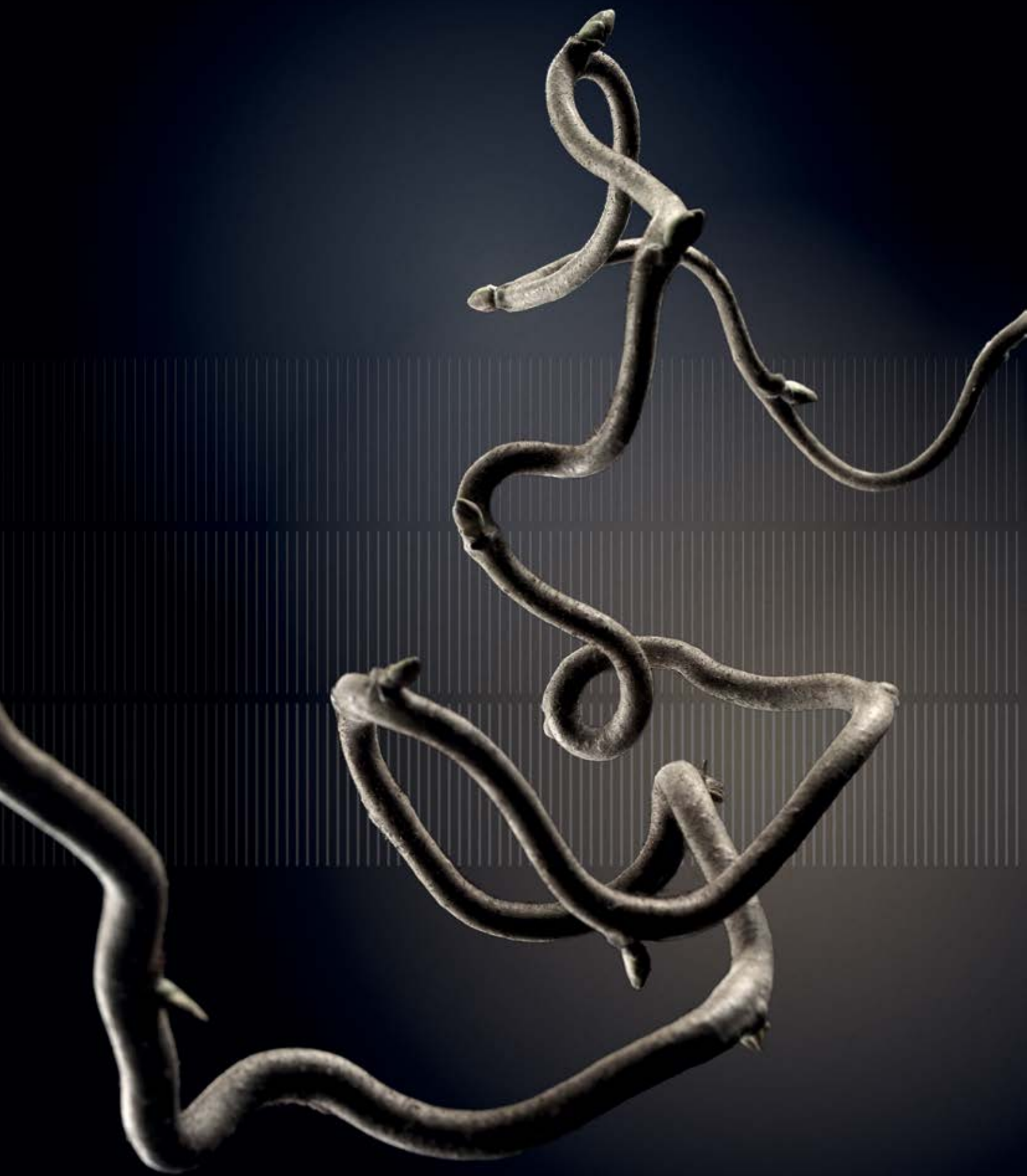
Den makroøkonomiske overvåkingen drar nytte av den tette kontakten med det stedlige og dokumentbaserte tilsynet, blant annet ved at en kan oppdage kilder til risiko gjennom inspeksjonsvirksomheten. Samtidig er vurderinger fra den makroøkonomiske overvåkingen et viktig grunnlag for å vurdere spesialanalyser og som bakgrunnsinformasjon ved stedlige tilsyn.

Makroanalyser benyttes i SREP (Supervisory Review and Evaluation Process), som er Finanstilsynets gjennomgang av bankenes ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). I vurderingene av kapitalbehovet i bankene blir risikoen i den enkelte bank og risikoen i økonomien som helhet lagt til grunn. Det vurderes om bankenes kapitaldekning og framtidige kapitalplaner sikrer tilstrekkelig soliditet til å

opprettholde utlånsvirksomheten også gjennom en nedgangskonjunktur som varer over flere år. Den framtidige makroøkonomiske utviklingen og usikkerheten knyttet til denne er derfor svært viktig i disse vurderingene. Samtidig er informasjon fra det stedlige og dokumentbaserte institusjonstilsynet svært viktig for vurderinger av systemrisiko og finansiell stabilitet.

Makrotilsynsarbeidet i Finanstilsynet og grense-dragningen mot makrotilsynet er konsentrert om kartlegging av mulige kilder til økonomiske sjokk som kan lede til stabilitetsproblemer i finans-næringen. Risikoen for oppbygging av bobler, spesielt i kreditt- og eiendomsmarkedene, vies stor oppmerksomhet. Overvåkingen er nå hovedsakelig bygget opp rundt et indikator- og analysesett som grovt regnet dekker seks hovedkategorier og som fanger opp både makro- og mikroforhold. Finanstilsynets analyser blir offentliggjort i rapporten *Finansielt utsyn* på våren og i *Finansielle utviklingstrekk* på høsten.

Internasjonalt er det foreslått flere virkemidler for å begrense systemrisikoen. Mange av disse er velkjente fra det institusjonsspesifikke tilsynet, som krav til soliditet og likviditet. Finanstilsynet har i lang tid gjennom pilar 2-prosessene lagt til grunn at bankene skal ha en kapitaldekning som overstiger minimumskravene i eksisterende lovgivning med god margin. Tilsynet har videre understreket viktigheten av robust måling av likviditet og at bankene tidlig tilpasser virksomheten til kapital- og likviditetskravene i CRD IV. Tilsynets retningslinjer for utlån til boligformål, som ble innstrammet i 2011, ble innført for blant annet å verne om den finansielle stabiliteten. Disse retningslinjene forutsetter at utlån til boligformål ikke skal gis med mindre låntakeren har likviditetsoverskudd selv etter en renteøkning på fem prosentpoeng og at utlånet normalt ikke skal overstige 85 prosent av boligens verdi. Det er innført krav om rapportering av likviditets-indikatorer for alle banker (LCR og NSFR). I forbindelse med stedlige tilsyn, risikovurderinger av bankene og tilsynets rapportering understrekes regelmessig behovet for økte likviditetsbuffer og langsiktig, stabil finansiering. Finanstilsynet vil komme tilbake med en konkret opptrappingsplan når viktige prosesser i EU-systemet er avklart.

FORSIKRING OG PENSJON

Regulering og tilsyn er viktig for å sikre kundenes rettigheter knyttet til forsikrings- og pensjonskontrakter, og for å skape allmenn tillit til markedet. Tilsynsvirksomheten skal bidra til at selskapene er solide og risikobeviste, og at de har god styring og kontroll. Forsikringsformidling er også omfattet av tilsynet.

TILSYN OG OVERVÅKING

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utvikling i økonomi, markeder og av situasjonen i den finansielle sektoren er nødvendige forutsetninger for et løpende likviditets- og soliditetstilsyn med enkeltinstitusjoner. Analysene danner bakgrunn for Finanstilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Det utarbeides kvartalsvise rapporter som viser lønnsomhet, soliditet og balansesammensetning i livsforsikringselskaper og skadeforsikringselskaper, mens rapporter for pensjonskasser utarbeides halvårlig. Pressemeldinger i februar, mai, august og november oppsummerer disse analysene, som også publiseres i *Rapport for finansinstitusjoner* på Finanstilsynets nettsted.

Samlede vurderinger av tilstanden i finanssektoren og ulike risikoer for norske finansinstitusjoner i lys av utviklingen i økonomi og markeder ble publisert våren 2012 i rapporten *Finansielt utsyn* og høsten 2012 i rapporten *Finansielle utviklingstrekk*.

Rapportering

Et viktig grunnlag for analyser og stedlig tilsyn er institusjonenes innrapportering. En fullstendig oversikt over gjeldende krav til rapportering, samt løpende oppdatering av endringer i innrapporteringen, er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted. Finanstilsynet samarbeider med Statistisk sentralbyrå om den kvartalsvise rapporteringen fra forsikringselskaperne gjennom Forsikringselskaperens offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering (FORT), mens pensjonskassene rapporterer årlig gjennom Pensjonskassenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering (PORT).

Forsikringselskaperne rapporterer to stresstester til Finanstilsynet hvert kvartal, stresstest I og stresstest II. Stresstest I bygger på metodikken og forutsetningene som benyttes i konsekvensberegningene av Solvens II, mens stresstest II bygger på dagens regelverk. I stresstestene vurderes samlet risiko opp mot selskaperens bufferkapital.

De tre største pensjonskassene har rapportert stresstester i likhet med forsikringselskaperne siden 2008. Pensjonskasser med forvaltningskapital over to milliarder kroner, i alt 21, startet halvårlig rapportering av stresstester ved utgangen av 2011. Øvrige pensjonskasser skal rapportere stresstester fra utgangen av 2012, med samme frekvens.

Soliditet og lønnsomhet i norske forsikringselskaper og pensjonskasser

I livsforsikringselskaperne og pensjonskassene er store deler av forvaltningskapitalen investert i verdipapirmarkedene, og utviklingen i disse markedene har derfor stor betydning for deres resultater og soliditet.

Etter et kraftig børsfall i 2011, som svekket livsforsikringselskaperens kursreserver, var utviklingen i aksjemarkedene mer positiv i 2012. Samtidig falt de lange rentene, spesielt i første halvår. Et fall i rentene bidrar til økt verdi på deler av obligasjonsporteføljen på kort sikt, men samtidig begrenser det lave rentenivået livsforsikringselskaperens muligheter til å bygge nye reserver og skape avkastning ut over rentegarantien. I tillegg møter livsforsikringselskaperne utfordringer knyttet til økt levealder i befolkningen, noe som vil kreve betydelig oppreservering de nærmeste årene. Stresstestene viser at norske livsforsikringselskaper vil ha behov for betydelig kapitaltilførsel for å tilfredsstille kravene som så langt ser ut til å følge av Solvens II, gitt dagens virksomhetsregler.

Pensjonskassene, og spesielt de private, har en høyere aksjeandel og andel obligasjoner målt til virkelig verdi enn livsforsikringselskaperne. Dette har over tid resultert i større svingninger i (den verdjusterte) avkastningen. Oppgangen i aksjemarkedene i 2012 bidro til at pensjonskassene fikk høyere avkastning i 2012 enn i 2011, da markedsutviklingen var negativ og pensjonskassenes avkastning lav. Pensjonskassenes bufferkapital ble styrket i 2012 som følge av en økning i kursreservene.

Skadeforsikringselskaperne har lavere eksponering mot aksjer og langsiktige obligasjoner enn livsforsikringselskaperne og pensjonskassene. Likevel bidro oppgangen i aksjemarkedet til økte finansinntekter for skadeforsikringselskaperne i 2012. Videre var inntektene fra forsikringsvirksomheten stabilt gode for skadeforsikringselskaperne samlet, noe som ga et bedret totalresultat og økte buffere for de fleste selskaperne.

Stedlig tilsyn

Livsforsikringselskaper

Det ble gjennomført fem stedlige tilsyn i livsforsikringselskaper i 2012. Tre av tilsynene var tematisyn på forsikringsområdet og ett var IT-tilsyn. Tilsynene ble gjennomført med utgangspunkt i risikomodulene som er utarbeidet for å dekke ulike risikoområder i forsikringselskaper.

I tilsynene ble det lagt vekt på styrings- og kontrollsystemer på overordnet nivå. Blant saker som ble tatt opp var kapitalstatusjonen, kostnadsoverskridelser innen enkelte bransjer/produkttyper, økt levealder og behov for økte avsetninger i 2012. Det ble gitt merknader knyttet til manglende strategi for forsikringsområdet, manglende formalisering av stedfortrederfunksjon, risikoramme/risikotoleranse for kapitalforvaltningen, risikoramme/risikotoleranse for forsikringsrisiko, manglende resultatanalyser av pristariffene og framtidige IT-utfordringer.

Pensjonsforetak

I 2012 ble det gjennomført tilsyn i seks pensjonskasser hvorav ett var tematisyn på kapitalforvaltningsområdet.

FAKTA

Ved utgangen av 2012 hadde 12 livsforsikringselskaper, 43 skadeforsikringselskaper, 12 sjøtrykdelag og 19 brannkasser konsesjon til å drive virksomhet i Norge. I tillegg var det 16 filialer i utlandet av norske forsikringselskaper og 36 filialer i Norge av utenlandske forsikringselskaper. Videre hadde 96 forsikringsformidlingsforetak, 56 private pensjonskasser og 32 kommunale pensjonskasser konsesjon ved utgangen av året.

Finanstilsynet påpekte blant annet brudd på kapitaldekningskravet og solvensmarginkravet. Det ble påpekt svak risikostyring og behov for en samlet risikovurdering. Rammestruktur og manglende uavhengighet mellom forvalter og kontrollfunksjoner ble også kommentert. Andre merknader omfattet handlingsregler ved brudd på overordnede risikorammer, overvåking av interne retningslinjer/lovkrav og styreapportering.

Skadeforsikringselskaper

I 2012 ble det gjennomført stedlige tilsyn i tre skadeforsikringselskaper.

Ett av selskapene hadde svake resultater. Finanstilsynet la i dette selskapet vekt på kapitalstatusjonen, forretningsplanen og om selskapet hadde mulighet til å få tilført ny kapital fra eier.

I de to øvrige skadeforsikringselskapene påpekte Finanstilsynet blant annet manglende formalisering av interne rutiner og retningslinjer, mangler ved styring av kapitalforvaltningen, mangel på rutiner for oppfølging av regelverk og utilstrekkelig dokumentasjon av utkontrakteringsavtaler. I tillegg var foretakene sårbare for tap av nøkkelpersonell. Manglende tiltak ved brudd på maksimumsgrense for eksponering og problemer knyttet til ansvarsfordeling ble også påpekt.

Forsikringsformidlingsforetak

Det ble gjennomført stedlige tilsyn i tre forsikringsformidlingsforetak i 2012. Ved tilsynene ble det påpekt svakheter i risikostyring og internkontroll. Behov for formalisering av risikovurderinger, rutiner, kontroller og klar ansvarsfordeling mellom styret og daglig ledelse ble også kommentert.

Forbrukerbeskyttelse og -informasjon Kartlegging av etterlevelse av informasjons- og rådgivningsplikt ved salg av individuelle livsforsikringer med investeringsvalg

Finanstilsynet gjennomførte i 2012 en dokumentbasert kartlegging av norske livsforsikringselskapers salg av individuelle livsforsikringsprodukter med investeringsvalg der kunden tar investeringsbeslutningene. Tilsynet kartla blant annet om selskapene sikrer at kunden blir gitt pliktige opplysninger og råd om forsikringskontrakten, tilbudte investeringsalternativer og tilknyttede kostnader, og at produktene som selskapene anbefaler dekker kundens behov.

Hovedinntrykket er at livsforsikringselskapene sørger for informasjon og rådgivning før salg. Flere selskaper kan imidlertid bedre informasjonen om kostnader og historisk avkastning i de forskjellige produktkategoriene. Avkastning for kundene etter kostnader for hvert av de etterpurte årene 2009, 2010 og 2011 varierer mye, både mellom de forskjellige selskapene og de ulike produktkategoriene.

Flere selskaper informerer ikke tilstrekkelig om at det er et livsforsikringselskap som blir avtalepart, at det vil påløpe en premie for et forsikringselement og at kunden ikke vil bli eier av underliggende investeringer, men få en fordring på selskapet.

Noen selskaper selger produktene for å dekke investeringsbehov og ikke forsikringsbehov. I slike tilfeller er det særlig viktig at produktet er egnet til å dekke kundens behov. Kravene til opplysninger og personlig rådgivning øker ved risikofylte investeringsvalg. To selskaper solgte slike produkter uten personlig rådgivning.

Regnskapsmøter

Finanstilsynet har halvårlige møter med ledelsen for de største forsikringselskapene. Formålet med møtene er selskapenes presentasjon av resultatutviklingen og utviklingen i sentrale risikoforhold. Dessuten orienteres det om sentrale utviklingstrekk i markedene og om organisasjonsmessige og strategiske forhold.

Tilsynssamarbeid

Tilsynet med store forsikringselskaper som opererer i flere land, koordineres gjennom tilsynskollegier hvor de ulike lands tilsynsmyndigheter er representert. Som koordinerende myndighet for tilsynet med Gjensidige Forsikring ASA og Storebrand ASA arrangerte Finanstilsynet i 2012 et kollegiemøte for Storebrand. Det ble etter avtale ikke avholdt kollegiemøte for Gjensidige i 2012, men de berørte tilsynsmyndighetene ble holdt løpende orientert om utviklingen i konsernet. Finanstilsynet deltar også i tilsynskollegier for utenlandske forsikringselskaper med virksomhet i Norge gjennom datterselskap (Nordea og Danica), og gjennom filial (Alpha, If og Tryg).

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Informasjon om enkeltsaker behandlet av Finanstilsynet er publisert på Finanstilsynets nettsted. Finanstilsynet behandlet blant annet disse sakene i 2012:

Borettslagenes Sikringsordning AS fikk i 2012 tillatelse til å etablere skadeforsikringsselskap som skal tilby sikring mot tap av felleskostnader i borettslag.

Nordmøre Gjensidige Båttrygdslag har fusjonert med Bud og Hustad Forsikring med virkning fra 1. januar 2012.

Kvitsøy Gjensidige Motorbåtassurans har fusjonert med Rennesøy Gjensidige Fartøysassurans med virkning fra 1. januar 2012.

I 2012 fikk sju private pensjonskasser godkjent søknad om avvikling. Pensjonsrettighetene ble videreført i et livsforsikringsselskap. Fire av avviklingene skyldtes oppretting av ny foretaks-pensjonsordning i et livsforsikringsselskap, én avvikling skyldtes omdanning til innskuddspensjonsordning og to avviklinger skyldtes opphør av pensjonsordningen.

I 2012 fikk fire forsikringsformidlingsforetak konsesjon. Av disse var det tre forsikringsmeglings- og gjenforsikringsmeglingsforetak og ett forsikringsagentforetak. Flere norske forsikringsformidlingsforetak søkte i 2012 om etablering av filial i utlandet. Det ble også behandlet flere hundre meldinger om grensekryssende virksomhet inn i Norge fra andre EØS-stater.

Sletting av registrering som forsikringsagentforetak

I vedtak 24. september 2012 besluttet Finanstilsynet å slette registreringen av forsikringsagentforetaket Vega Insurance Agencies AS (VIA) fra Finanstilsynets forsikringsagentregister som følge av grov overtredelse av forsikringsformidlingslovens krav om håndtering av klientmidler. VIA brukte midler fra klientkontoen til å finansiere driften av foretaket for å unngå konkurs. Vedtaket ble påklaget til Finansdepartementet, og det ble besluttet å utsette iverksettelsen av vedtaket inntil klagen var endelig behandlet. 15. november 2012 ble det imidlertid åpnet konkurs i boet til VIA.

Tilbakekall av tillatelse til å drive forsikringsmegling

Finanstilsynet vedtok 6. juni 2012 å tilbakekalle Goldberg Partners AS' tillatelse til å drive forsikringsmegling. Finanstilsynet anså at foretaket grovt hadde overtrådt forsikringsformidlingslovens krav om håndtering av klientmidler, risikostyringsforskriftens krav om utkontraktering og opplysningsplikten i finanstilsynsloven. I tillegg

hadde de klart overtrådt reglene for god megler-skikk i forsikringsformidlingsloven. Vedtaket er gitt utsatt iverksettelse til klage på vedtaket er behandlet av Finansdepartementet.

Beregningsrente i livsforsikring

Finanstilsynet skal fastsette den høyeste rentesatsen som livsforsikringsselskaper og pensjonskasser kan benytte ved beregning av premier og tilhørende forsikringsmessige avsetninger. For å styrke soliditeten i livsforsikring, ble den maksimale beregningsrenten i premien fra og med 1. januar 2011 senket fra 3,0 prosent til 2,5 prosent for nye livsforsikringskontrakter. For kollektive rente- og pensjonsforsikringer skulle høyeste tillatte beregningsrente være 2,5 prosent for ny pensjonsopptjening etter 1. januar 2012.

Finanstilsynet sendte 4. juni 2012 på høring et forslag om å redusere beregningsrenten fra 2,5 til 2,0 prosent for nye livsforsikringskontrakter og ny pensjonsopptjening for kollektive rente- og pensjonsforsikringer fra 1. januar 2013. Finanstilsynets beslutning om å redusere beregningsrenten i tråd med forslaget i høringsbrevet ble forelagt Finansdepartementet. Departementet besluttet å holde høyeste tillatte beregningsrente uendret på 2,5 prosent.

FORSIKRING OG PENSJON

Nye dødelighetsgrunnlag i livs- forsikringselskaper og pensjonskasser

Finans Norge (tidligere Finansnærings Fellesorganisasjon, FNO) har foreslått nytt netto dødelighetsgrunnlag for kollektiv rente- og pensjonsforsikring basert på oppdatert risikostatistikk, benevnt K2013. Forslaget er basert på et såkalt dynamisk dødelighetsgrunnlag, til erstatning for dagens statiske grunnlag K2005. Det nye dødelighetsgrunnlaget inkluderer de siste oppdateringene når det gjelder sivilstandselementer. Finanstilsynet har krevd et sterkere dødelighetsgrunnlag enn det FNO foreslo.

Gjennomføringstidspunkt for det nye dødelighetsgrunnlaget blir 1. januar 2014. Finanstilsynet understreket i brev til alle pensjonsinnretninger 18. desember 2012 viktigheten av at det av soliditetshensyn ikke er forsvarlig å prioritere at

overskudd blir anvendt til bufferkapital i form av tilleggsavsetninger eller til oppskrivning av ytelsene i en situasjon hvor de underliggende premiereservene ikke er tilstrekkelige. Pensjonsinnretningene ble derfor oppfordret til å benytte overskuddet for 2012 til å styrke premiereserven som følge av det nye dødelighetsgrunnlaget K2013.

Endring av dødelighetsgrunnlag for individuelle forsikringer

FNOs nye dødelighetsgrunnlag for individuelle rente- og pensjonsforsikringer, R2008, ble innført 1. januar 2009. R2008 er basert på oppdaterte dødelighetserfaringer i livsforsikringselskapene. To selskaper meldte til Finanstilsynet innføring av dødelighetsgrunnlaget R2008 for porteføljen per 1. januar 2008 av individuelle rente- og pensjonsforsikringer.

Endring av dødelighetsgrunnlag for kollektive forsikringer

Gjeldende dødelighetsgrunnlag i kollektiv rente- og pensjonsforsikring, K2005, ble innført 1. januar 2008, og 1. januar 2009 for pensjonskasser.

Fem pensjonskasser meldte til Finanstilsynet innføring av dødelighetsgrunnlaget.

Seks livsforsikringselskaper og 26 pensjonskasser (private og kommunale) fikk samtykke til å bruke overskuddsmidler for 2011 til økte avsetninger som følge av framtidig overgang til nytt dødelighetsgrunnlag for kollektiv rente- og pensjonsforsikring i 2014.

Klagenemnd for forsikring

Finanstilsynet er sekretariat for Klagenemnda for forsikringsmeglingsvirksomhet og gjenforsikringsmeglingsvirksomhet. Klagenemnda behandler tvister som har oppstått mellom oppdragsgiver og megler. Det var ingen klager til behandling i nemnda i 2012.

REGELVERKSUTVIKLING

SOLVENS II – DET NYE EUROPEISKE SOLIDITETS- REGELVERKET FOR FORSIKRINGSSLESKAPER

EUs forberedelser til nytt regelverk

EU-kommisjonens forslag til nytt direktiv som omfatter risikobaserte solvensregler for forsikringselskaper, Solvens II-direktivet, ble vedtatt i 2009. Det har i lengre tid pågått forhandlinger om endringer i Solvens II-direktivet. Det synes klart at Solvens II-regelverket ikke vil tre i kraft 1. januar 2014, som tidligere antatt. EU-kommisjonen har uttalt at den vil foreslå ikrafttredelse 1. januar 2015. Det er usikkert om EU-parlamentet og EU-rådet vil vedta dette. Det kan dermed bli ytterligere utsettelse. Det er foreløpig usikkert når en revidert tidsplan vil foreligge.

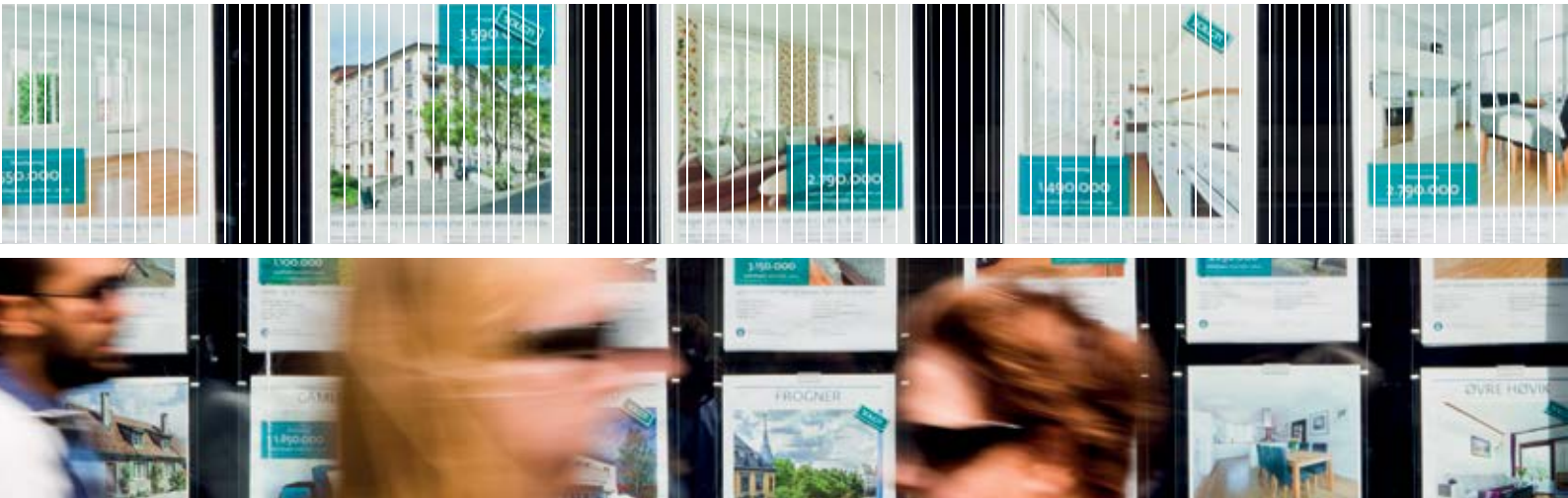
Solvens II-direktivet vil suppleres av gjennomføringsbestemmelser samt tekniske standarder og anbefalinger. Forslag til disse utfyllende bestemmelsene vil ikke bli publisert før det er oppnådd enighet om Omnibus II. Dette kan tidligst skje i andre halvår 2013.

På bakgrunn av utsettelsen planlegger EIOPA å lage en anbefaling som skal legge til rette for at deler av regelverket under Solvens II kan gjennomføres fra 2014. Anbefalingen vil begrenses til tiltak som kan gjennomføres innenfor det gjeldende juridiske rammeverket (Solvens I). Det forventes at anbefalingene vil omfatte krav til selskapenes risikostyring og internkontroll, inkludert egenvurdering av risiko og solvens, krav til tilsynsmessig oppfølging, krav til forhåndsdialogen for interne modeller samt krav til innrapportering. Anbefalingen fra EIOPA vil sannsynligvis bli publisert for offentlig høring i første halvår 2013.

Beregningen av solvenskapitalkravet under Solvens II vil i langt større grad enn det gjeldende regelverket gjenspeile alle typer risiko som forsikringselskaper er eksponert for. Det gjeldende solvensmarginkravet er i hovedsak innrettet mot forsikringsrisiko og beregnes med utgangspunkt i selskapenes premier, avsetninger og erstatningskostnader, men reflekterer ikke risiko knyttet til eiendelene (markedsrisiko). Som følge av endrede verddivurderingsprinsipper for forsikringstekniske avsetninger, vil solvenskapitalen under Solvens II også være annerledes enn solvensmarginkapitalen under gjeldende regelverk.

Innføring av regelverket i Norge

Den nye finansforetaksloven som omfatter Solvens II-bestemmelser, vil etter planen fremmes for Stortinget våren 2013.

Den videre prosessen i Norge avhenger av prosessen i EU. Finanstilsynet tar sikte på å ferdigstille et forskriftsforslag kort tid etter vedtak av Omnibus II og offentliggjøring av endelig forslag til gjennomføringsbestemmelser og standarder. Forskriftsforslaget kan tidligst oversendes Finansdepartementet ved utgangen av 2013.

Finanstilsynets stresstester og utviklingen av modulene i det risikobaserte tilsynet utgjør en viktig del av forberedelsene til gjennomføringen av Solvens II-regelverket i Norge. Finanstilsynet vil vurdere mulige tilpasninger i nasjonalt regelverk og tilsynsprosesser som følge av utsettelsen av Solvens II. Slike tilpasninger må vurderes i lys av EIOPAs kommende anbefalinger.

Finanstilsynet deltar aktivt i EIOPAs arbeid med Solvens II-regelverket.

Interne modeller for å beregne solvenskrav

Under Solvens II vil forsikringsselskapene kunne beregne solvenskapitalkravet (SCR) etter en standardmetode eller ved å bruke interne modeller som er godkjent av tilsynsmyndighetene. I 2012 gjennomførte Finanstilsynet en rekke møter med selskaper som ønsker å benytte interne modeller.

Finanstilsynet deltar i et nordisk tilsynssamarbeid om interne modeller under Solvens II. Formålet er å legge til rette for harmoniserte prosesser og vurderinger i Norden og gjennom dette støtte tilsynsmyndighetenes arbeid med godkjenning av modeller.

Konsekvensberegning av regler knyttet til langsiktige garantier

I løpet av første halvår 2013 vil det bli gjennomført konsekvensberegninger av en del av forslagene som diskuteres i Omnibus II-prosessen. Dette gjelder de omdiskuterte forslagene knyttet til langsiktige garantier, som hovedsakelig omfatter ulike forslag til justeringer av rentekurven for diskontering av forpliktelsene som skal bidra til å redusere svingningene i selskapenes kapital og kapitalkrav. Resultatene av beregningene skal oppsummeres i en rapport som etter planen skal foreligge ved utgangen av juni 2013. Resultatene vil utgjøre et sentralt grunnlag for de videre forhandlingene og endelig vedtak av Omnibus II.

De ulike forslagene knyttet til langsiktige garantier må ses i lys av de senere års utvikling i rentemarkedene. Nedgangen i nivået på lange renter har bidratt til å svekke soliditeten til livsforsikringsselskaper som har avgitt langsiktige rentegarantier, noe som vil synliggjøres under Solvens II. For mange livsforsikringsselskaper vil derfor kapitalkravet under Solvens II kunne bli vesentlig høyere enn under dagens regelverk. Noen av forslagene knyttet til langsiktige garantier innebærer at det foretas justeringer i diskonteringsrenten for forpliktelsene for i større grad å kompensere for verdiendringer på renteavhengige eiendeler, som statsobligasjoner. Forslagene omfatter også ekstrapoleringsmetoder for å oppnå større stabilitet i fastsettelsen av rentekurven for lengre løpetider. I tillegg foreligger det forslag om gradvis overgang fra eksisterende diskonteringsrente (grunnlagsrente) til diskontering med Solvens II-rentekurven.

Forslag til nytt tjenestepensjonsdirektiv for pensjonsforetakene

Det pågår et forberedende arbeid i EU om revisjon av tjenestepensjonsdirektivet (2003/41/EF). Direktivet gjelder pensjonsforetak der virksomheten er begrenset til tjenestepensjonsordninger i arbeidsforhold og fastsetter ulike krav til pensjonsforetakenes organisering, omfang, kapitalforvaltning og kapitalkrav. Det tas sikte på at det nye regelverket skal være fullharmonisert, og EU-kommisjonen legger opp til at regelverket skal ha en tilsvarende struktur som Solvens II-regelverket for forsikringsselskapene.

EU-kommisjonen sendte i april 2011 et «Call for Advice» om bidrag fra EIOPA til utformingen av nytt regelverk for pensjonsforetakene som skal bidra til å styrke det felles indre marked og innføre risikobasert tilsyn. EIOPA sendte sin anbefaling til EU-kommisjonen i februar 2012.

Som et ledd i arbeidet med utformingen av et nytt tjenestepensjonsdirektiv, har EU-kommisjonen bedt EIOPA gjennomføre en beregningsstudie for å teste ut konsekvensene av forslaget.

Fra Norge har de sju største pensjonsforetakene gjennomført beregningene. Dette omfatter de samme pensjonsforetakene som deltok i konsekvensberegningene til Solvens II.

Resultatene av beregningene skal oppsummeres i en rapport som etter planen skal offentliggjøres i slutten av juni 2013. Disse resultatene vil være et viktig grunnlag for EU-kommisjonens forslag til nytt tjenestepensjonsdirektiv, som etter planen skal legges fram sommeren 2013.

På grunn av usikkerhetene rundt ikrafttreddelsen av Solvens II er det usikkert når det nye tjenestepensjonsdirektivet vil bli innført.

Omdanning av fripoliser til investeringsvalg

Banklovkommissjonen har foreslått nye regler i foretakspensjonsloven (NOU 2012: 3) som åpner for at fripoliseinnehavere skal kunne velge å forvalte sine fripoliser med investeringsvalg. Forsikringsselskapet skal ha plikt til å gi informasjon og råd til fripoliseinnehaveren før det blir inngått avtale om investeringsvalg. Lovendringer basert på Banklovkommissjonens forslag ble vedtatt 14. desember 2012. Endringene vil ikke bli satt i kraft før det er utarbeidet utfyllende forskrifter og forholdet til nye dødelighetstariffer er avklart. Iverksettelsen vil også bli vurdert ut fra framdriften i arbeidet med å endre pensjonslovene for privat sektor som følge av folketrygdens nye regler om alderspensjon.

Utkast til ny lov om kollektiv tjenestepensjonsforsikring

Banklovkommissjonen har utredet et nytt skattefremfordret tjenestepensjonsprodukt i privat sektor (NOU 2012: 13). Utredningen er fase II i arbeidet med tilpasning av regelverket for pensjonsordningene i privat sektor til ny folketrygd og inneholder utkast til ny lov om kollektiv tjenestepensjonsforsikring. Lovutkastet inneholder to alternative modeller for regulering av kostnads- og risikofordeling i den enkelte pensjonsordning mellom pensjonsinnretning, foretak og arbeidstakere. I utredningen er det blant annet foreslått at biometrisk risiko, som tradisjonelt er tatt hensyn til ved et matematisk formelapparat basert på dødelighetsrisiko for menn og kvinner («dødelighetstariffer»), i stedet skal erstattes av et opplegg basert på en modell som bygger på folketrygdens delingstall. Det er lagt vekt på å etablere et system for forsikringsbaserte tjenestepensjonsordninger som er tilpasset hovedprinsippene i ny folketrygd og dagens soliditetsmessige og økonomiske utfordringer. Utredningen har vært på høring.

En rekke høringsinstanser påpekte uheldige sider og uklarheter ved den foreslåtte metoden for å håndtere økende levealder. Finansdepartementet ba Finanstilsynet vurdere dette og utarbeide et høringsnotat med forslag til lovbestemmelser for en eller flere alternative metoder for omregning av opptjent pensjonskapital til årlige pensjonsytelser

og behandling av ytelsene under utbetalingsperioden. Forslagene skulle ivareta en forsvarlig håndtering av biometrisk risiko («levealdersrisiko»), og riktig prising av risikoen. Det skulle også vurderes om det er behov for å differensiere premier på kjønn.

Finanstilsynet oversendte Finansdepartementet i januar 2013 forslag til lovbestemmelser for en modell som sikrer en forsvarlig håndtering av dødelighetsrisiko. Forslaget er basert på en framskrivingsmodell som benytter et dynamisk dødelighetsgrunnlag i stedet for en modell som bygger på folketrygdens delingstall. I forslaget legger Finanstilsynet til grunn at pensjonsinnretningene skal ta hensyn til kjønn som en faktor ved håndtering av dødelighetsrisiko for å ta hensyn til den vesentlige forskjellen i levealder mellom menn og kvinner. Dette vil sikre likt nivå på pensjonsytelsene for menn og kvinner. Forslaget er sendt på høring med høringsfrist 12. april 2013.

Ny lovgivning for skadeforsikringsvirksomhet

Finanstilsynet har foreslått ny forskrift om skadeforsikringsselskapers opplysningsplikt til Finansportalen.no, som nå er fastsatt av Finansdepartementet. Etter forskriften skal skadeforsikringsselskapene gi eller holde tilgjengelige opplysninger om standardiserte produkter og produktkombinasjoner som selskapet skal ha premietariffer for. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2013.

Skjønnsinstituttet i skadeforsikring

På oppdrag fra Finansdepartementet ble det nedsatt en arbeidsgruppe som skulle vurdere skjønnsinstituttet i forsikring. Instituttet blir benyttet i skadeoppgjør for å fastsette forsikringsverdier og skadebeløp i henhold til forsikringsavtalen, for eksempel etter en brann i en forsikret bygning. Arbeidsgruppen besto av representanter fra forsikringsnæringen, forbrukersiden, takstmansorganisasjonene, ulike departementer og Finanstilsynet. Arbeidsgruppen leverte sin rapport til Finansdepartementet 29. november 2012. I rapporten vurderes dagens ordning, og det er foreslått strengere informasjonskrav samt opprettelse av et skjønnsregister for i størst mulig grad å sikre likevekten mellom selskapet og sikrede.

Regnskapsregelverk for forsikrings- og pensjonsområdet

Finanstilsynet følger arbeidet som pågår internasjonalt på regnskapsområdet når det gjelder forsikringskontrakter.

Finanstilsynet sendte 17. desember 2012 Finansdepartementet utkast til høringsnotat med forslag til justeringer av årsregnskapsforskriftene for forsikringsselskaper og pensjonsforetak som følge av endringer i IFRS. Finanstilsynet foreslår at unoterte forsikringsselskaper samt pensjonsforetak skal ha plikt til å anvende reglene om innregning og måling av pensjonsforpliktelser mv. i IFRS (IAS 19 *Ytelser til ansatte*). Høringsnotatet omhandler også måling av eiendeler mv. til virkelig verdi og tilhørende krav til noteopplysninger. Videre omhandler høringsnotatet opplysninger om finansielle instrumenter (motregning og fraregning) og oppstilling av endringer i egenkapital.

VERDIPAPIROMRÅDET

Tilsynet med verdipapirområdet omfatter kontroll med utstedernes informasjon til markedet, verdipapir-institusjonenes finansielle stilling og drift, og at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

Verdipapirbørsene opplevde også i 2012 et turbulent marked. Flere faktorer endret seg betydelig og ga nye utfordringer for både markedsplasser og aktører i markedet.

Oslo Børs har i likhet med de øvrige tradisjonelle børsene i aksjemarkedet opplevd betydelig nedgang i handelen over børs. Ved årets slutt hadde Oslo Børs om lag 65 prosent av handelen i aksjer notert på Oslo Børs. Antall aksjederivathandler over børsen gikk også ned med om lag 20 prosent. Børsen møtte den økte konkurransen gjennom redusert handelsavgift for aksjehandel, dels gjennom oppkjøp av den multilaterale handelsfasiliteten Burgundy og gjennom innføring av et mer markedstilpasset handelssystem.

Aksjeprisene steg i 2012 med 15,4 prosent, til tross for usikkerheten i internasjonal økonomi. Antall nynoteringer gikk ned i 2012, med tre nynoteringer på Oslo Børs og én på Oslo Axess,

i tillegg til fire overføringer fra Oslo Axess til Oslo Børs. Til sammen ble det hentet inn 17,5 milliarder kroner gjennom emisjoner.

I 2012 ble det hentet inn 696 milliarder kroner over børsen i nye lån og utvidelser av eksisterende lån. 425 milliarder av dette var statslån. 271 milliarder kroner var dermed frisk kapital til næringslivet. Det var i tillegg økning i obligasjonsomsetningen, og det var en betydelig omlegging i markedet med mer handel i obligasjoner og mindre handel i aksjer.

Oljeprisen var gjennom 2012 relativt stabil sammenlignet med foregående år. I de øvrige markedene som Finanstilsynet følger, var prisene og markedene i hovedsak relativt stabile. Kraftmarkedsprisene stabiliserte seg på et lavere nivå enn foregående år som følge av økt magasintilgang. Omsetningsverdien ved Nasdaq OMX Oslo ASA sank derfor fra 50 millioner euro i 2011 til 34,5 millioner euro i 2012. Laksederivatprisene svingte mellom 22 og 32 kroner per kilo.

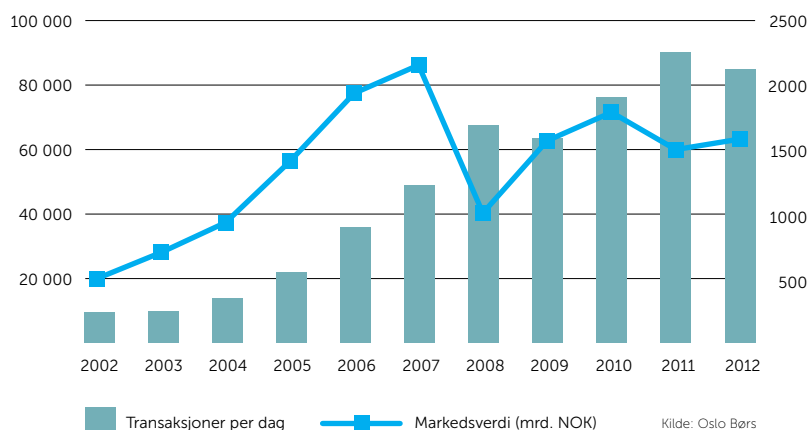
Det er ventet at fragmenteringen av verdipapirmarkedet fortsetter. Dette forsterkes ved ytterligere utvikling av «dark pools» og «crossing networks». Dette er uregulerte og ikke-transparente markedsplasser, hvor større aktører omsetter store poster uten direkte å påvirke det offisielle markedet. I forslag til nytt MiFID (direktiv om markeder i finansielle instrumenter) er det lagt opp til å få bedre kontroll med denne virksomheten ved å gjøre den konsesjonspliktig. Forslaget innebærer blant annet at det blir stilt krav om løpende sanntidsrapportering til markedene.

Ytterligere fragmentering av verdipapirhandelen, hvor ingen markedsplass har en samlet oversikt, vil fortsatt skape utfordringer i arbeidet med å avdekke markedsmissbruk. Pressede driftsmarginer hos de tradisjonelle børsene fører til at markedsovervåking ikke kan prioriteres på samme måte som tidligere, og i økende grad må bli en offentlig oppgave.

Algoritmebasert handel innebærer at ordre genereres automatisk av handelsstøttesystemet basert på avansert forhåndsprogrammering av systemet (algoritmen). En undergruppe av den algoritmebaserte handelen betegnes som «high frequency trading». Her genererer datamaskiner et stort antall handelsordre i løpet av svært kort tid og kan utnytte marginale prisforskjeller mellom de ulike markedene. Slik handel bidrar til økt likviditet, men øker også risikoen for markedsforstyrrelser. Det er en risiko for at algoritmehandel kan forsterke naturlige markedsreaksjoner.

Et annet utviklingstrekk som fortsatt må følges opp gjennom tilsyn, er at verdipapirforetak tilbyr utvalgte kunder direkte tilgang til markedene gjennom sine medlemskap på markedsplassene, såkalt direct market access. Dette er en form for selvbetjening i markedet hvor kunden handler i verdipapirforetakets navn og hvor verdipapirforetaket hefter for riktig oppgjør. Mangelfull kontroll hos verdipapirforetak med kunder som tilbys denne tjenesten, vil kunne føre til store tap.

FIGUR 3: MARKEDSVERDI – TRANSAKSJONER

VERDIPAPIRTILSYN

Det overordnede målet for regulering og tilsyn med verdipapirmarkedet er å sikre en trygg, ordnet og effektiv handel med finansielle instrumenter slik at verdipapirmarkedet kan fungere som kapitalkilde for næringslivet og som grunnlag for investeringsvirksomhet og sparing. Tilsynet omfatter verdipapirinstitusjonenes finansielle stilling og drift, og kontroll med at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

VERDIPAPIRFORETAK

Finanstilsynets stedlige tilsyn med verdipapirforetakene skal bidra til at foretakene har et bevisst forhold til risiko, og til at det blir opprettholdt et høyt nivå på kundebeskyttelse i verdipapirmarkedet ved å se til at foretakene overholder kravene til god forretningsskikk. Videre skal tilsynet bidra til å ivareta markedets integritet. Ved utgangen av 2012 var det 159 verdipapirforetak i Norge. 23 av disse var filialer av utenlandske verdipapirforetak.

TILSYN OG OVERVÅKING

Stedlig tilsyn

Finanstilsynet gjennomførte stedlige tilsyn i 15 verdipapirforetak i 2012. I tillegg ble det gjennomført ett tilsyn med en norsk filial av et utenlandsk verdipapirforetak og ett tilsyn spesielt rettet mot et verdipapirforetaks IKT-løsninger. Foretakenes investeringsrådgivning var et sentralt tema på de stedlige tilsynene. Finanstilsynet undersøkte om anbefalte investeringstjenester og finansielle instrumenter var egnet for kundene og om foretakene hadde gitt kundene balansert, korrekt og forståelig informasjon. Tilsynet undersøkte også investeringsrådgivningen på foretakenes meglerbord for å se om foretakene ga investeringsråd om kortsiktig handel i strid med reglene om god forretningsskikk.

Finanstilsynet rettet også oppmerksomheten mot foretakenes kontrollfunksjon, og særlig mot foretakenes organisering av funksjonen og hvordan kontrollarbeidet var strukturert og innrettet. Et sentralt tema på de stedlige tilsynene var foretakenes oppbygging og organisering for å begrense eventuelle interessekonflikter.

To stedlige tilsyn i 2011 førte til vedtak om tilbakekalling av verdipapirforetakene Terra Markets AS og Acta Asset Management AS' tillatelser i 2012. I vedtaket knyttet til Terra Markets AS var hovedbegrunnelsen omfattende investeringsrådgivning med kort horisont. I vedtaket knyttet til Acta Asset Management AS gjaldt det omfattende anbefaling til kunder om å flytte investeringer til et nytt forretningskonsept, noe som ga svært høye kostnader for kundene. Begge verdipapirforetakene påklaget vedtakene til Finansdepartementet, som har klagen til behandling. Terra Markets AS leverte tilbake sine tillatelser.

I 2012 var det mye oppmerksomhet på økt utstedelse av foretaksobligasjoner. Verdipapirforetakenes virksomhet knyttet til obligasjoner ble fulgt opp av Finanstilsynet gjennom stedlige tilsyn og via generell overvåking av sparemarkedet. Tilsynet fulgte opp verdipapirforetakenes rådgivning knyttet til investeringsprodukter og fond med obligasjoner. Verdipapirforetakenes plassering av nye lån og omsetning i annenhåndsmarkedet ble også undersøkt.

Tematilsyn om kortsiktig handel

På bakgrunn av funn på de stedlige tilsynene startet Finanstilsynet i 2012 en systematisk gjennomgang av omfanget av rådgivningen om kortsiktig handel på foretakenes meglerbord. Resultatet av gjennomgangen vil være klart i 2013.

Markedsadvarsler

Finanstilsynet publiserte 28 advarsler på nettstedet mot foretak som hadde ytt finansielle tjenester i Norge uten tillatelse i 2012. I tillegg ble det publisert 537 advarsler fra utenlandske tilsynsmyndigheter. Svært ofte er dette foretak som driver med svindel, slik at personer som overfører penger til foretakene, ofte må anse pengene som tapt. Finanstilsynet advarer mot å handle med slike foretak. På tilsynets nettsted er det også informasjon om investeringsbedragerier og råd om hvordan investorer kan beskytte seg mot bedrageriene. Finanstilsynets markedsadvarsler er også tilgjengelige på Finansportalen.no.

Overvåking av foretakenes økonomiske utvikling

Gjennom den periodiske rapporteringen overvåker Finanstilsynet utviklingen i verdipapirforetakenes lønnsomhet og soliditet. Rapporteringen gir også et bilde av eventuelle trender i inntektsfordelingen og hvilken risiko som er knyttet til virksomheten.

Verdipapirforetakenes lønnsomhet i 2012 var inntil utgangen av tredje kvartal den laveste siden 2002. Året sett under ett var det imidlertid en liten økning i lønnsomheten i forhold til året før. Årsaken til dette var en betydelig resultatforbedring i fjerde kvartal 2012 i forhold til samme periode i 2011.

Finanstilsynet registrerte 40 kapitalforhøyelser for å styrke den ansvarlige kapitalen i verdipapirforetakene, fordelt på 29 foretak. Det ble sendt ut ni varsler om mulig tilbakekall av konsesjon som følge av manglende kapitaldekning. Ett foretak leverte tilbake konsesjonen, mens de øvrige seks foretakene rettet forholdet. Tre foretak som i henhold til regelverket skal rapportere kapitaldekning kvartalsvis, ble pålagt å rapportere månedlig på grunn av marginal tilfredsstillelse av kapitalkrav, negativ resultatutvikling og lite etterrettelig rapportering.

Finanstilsynet publiserte hvert kvartal pressemeldinger basert på verdipapirforetakenes innsendte kvartalsoppgaver der trender i utviklingen av foretakenes virksomhet blir presentert og kommentert. De tydeligste trendene i 2012 var nedgang i kurtasjeinntekter fra annenhåndsomsetning av aksjer og økning i inntektene fra tilrettelegging av obligasjonsutstedelser.

Finanstilsynet gjennomførte også i 2012 kvartalsvise undersøkelser av de større verdipapirforetakenes motpartsrisiko knyttet til uoppgjorte handler og kredittgivning overfor kunder.

FORVALTNING

Konsesjonssaker

I 2012 fikk sju nye verdipapirforetak tillatelse til å yte investeringstjenester, det samme som i 2011. I tillegg ble det gitt seks utvidede konsesjoner til eksisterende foretak. Konsesjonssakene omfatter både nye foretak og søknader i eksisterende finanskonsern. En rekke av de nye foretakene var relativt små, med få ansatte. Disse foretakene yter hovedsakelig investeringstjenestene mottak og formidling av ordre, og investeringsrådgivning. Enkelte av de nye foretakene yter også investeringstjenesten aktiv forvaltning. Finanstilsynet mottok to konsesjonssøknader i 2012 som følge av innføringen av krav om tillatelse til å yte investeringstjenester knyttet til selskapsandeler.

14 tillatelser ble avvirket på grunn av omstruktureringer i foretakene, fusjoner og selskapsoppkjøp, og omlegging av virksomhetsområdet i foretaket.

Egnethetsvurderinger

Finanstilsynet gjennomførte også i 2012 mange egnethetsvurderinger av styremedlemmer og ledere av foretak på verdipapirområdet. Tilsynet vurderer kvalifikasjoner, yrkeserfaring og tidligere atferd. Vurderingene blir gjort i forbindelse med konsesjonssaker og ved endringer i ledelsen. Foretakene innrettet seg hovedsakelig etter Finanstilsynets vurderinger. De fleste av sakene der en leder ikke ble ansett egnet, gjaldt mangel på relevant erfaring. Noen av sakene var begrunnet i tidligere tilknytning til foretak som hadde begått alvorlige brudd på lovgivningen. I ett tilfelle fattet

Finanstilsynet pålegg om retting på grunnlag av at enkelte filialledere i et foretak ikke tilfredsstilte kravene. De berørte personene klaget. Som følge av klagen opphevet Finanstilsynet vedtaket.

REGELVERKS- UTVIKLING

Konsesjonsplikt for å yte investerings- tjenester knyttet til selskapsandeler

Med virkning fra 1. januar 2013 ble det innført konsesjonsplikt for å yte investeringstjenester knyttet til andeler i ansvarlige selskaper, kommandittselskaper og indre selskaper. Kravet om tillatelse gjelder ikke for foretak som kun yter tjenester overfor profesjonelle kunder eller overfor kunder som påtar seg et samlet investeringsbeløp på minst fem millioner kroner. Utvidelsen av konsesjonsplikten skal bidra til å styrke forbrukervernet på verdipapirområdet.

Innsyn i verdipapirregisteret

Verdipapirregisterloven ble endret 1. juli 2012 for å gi politiet elektronisk tilgang til norske verdipapirregistre. Dette skal gi politiet bedre mulighet til å etterforske verdipapirkriminalitet mer effektivt. Søk i registeret skal bare skje ut fra politiets behov for å forebygge og bekjempe kriminalitet. Tilgangen er ikke begrenset til ØKOKRIM, men er gitt til politiet som etat.

FORVALTNINGSSKAPER FOR VERDIPAPIRFOND

Ved utgangen av 2012 hadde 32 forvaltningsselskaper for verdipapirfond konsesjon. Av disse hadde 22 selskaper også tillatelse til å yte investeringstjenesten "aktiv forvaltning av investors portefølje av finansielle instrumenter". Antallet verdipapirfond som forvaltes av forvaltningsselskapene økte noe fra 442 ved utgangen av 2011 til 454 ved utgangen av 2012. Netto nytegning i norske forvaltningsselskapers verdipapirfond var på 43,1 milliarder kroner i 2012. Nytegningen fordelte seg blant annet på 6,4 milliarder kroner i aksjefond og 43,9 milliarder kroner i rente- og obligasjonsfond. Netto innløsning i pengemarkedsfond var på 10,5 milliarder kroner. Den totale nettotegningen, kombinert med kursstigning i løpet av 2012, gjorde at den totale forvaltningskapitalen i norske verdipapirfond økte med 14 prosent i 2012, og utgjorde 552 milliarder kroner ved utgangen av året.

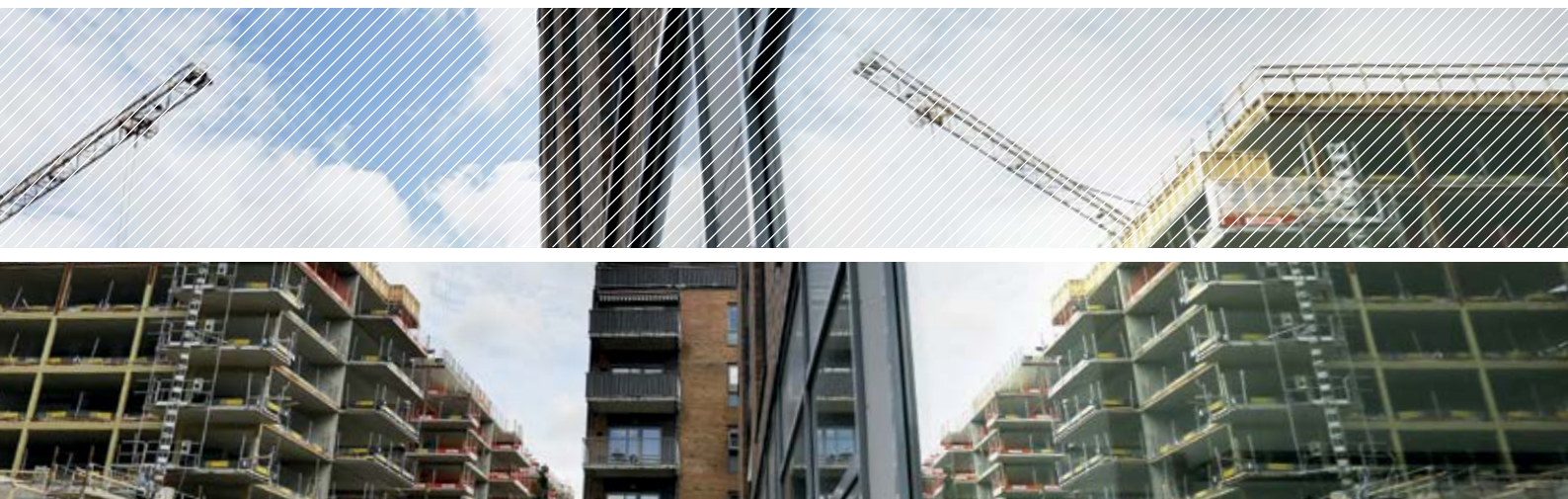
TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet gjennomførte tre stedlige tilsyn i forvaltningsselskaper for verdipapirfond i 2012. Tilsynene omfattet styring og kontroll, etablering av kundeforhold/informasjonsplikt og forvaltningen av fondene.

Forvaltningsselskapene har plikt til å rapportere mulige brudd på investeringsbegrensninger som følger av verdipapirfondloven og fondenes vedtekter. Omfanget av rapporterte brudd var i 2012 på linje med tidligere år, og Finanstilsynet registrerte ikke noen større alvorlige brudd. Depotmottakers plikt til å underrette Finanstilsynet om forvaltningsselskap der det blir avdekket brudd, er et viktig supplement til det dokumentbaserte tilsynet. Antallet slike rapporter fra depotmottaker var lavt i 2012.

Gjennom forvaltningsselskapenes kvartalsvise rapportering til Finanstilsynet overvåkes selskapenes økonomiske utvikling og deres etterlevelse av regelverket for kapitaldekning og store engasjementer. Finanstilsynet publiserer pressemeldinger hvert kvartal med forvaltningsselskapenes resultater der trender i utviklingen av foretakenes virksomhet blir presentert og kommentert. Selskapenes lønnsomhet falt noe for tredje år på rad. Seks forvaltningsselskaper gjennomførte i 2012 kapitalutvidelser for å tilfredsstillere kravet til ansvarlig kapital.

Finanstilsynet kontrollerte i 2012 at forvaltningsselskapene hadde utarbeidet nøkkeltallsinformasjon i tråd med ny lovgivning.

FORVALTNING

I 2012 fikk tre nye forvaltningsselskaper tillatelse til å drive verdipapirfondforvaltning, og av disse fikk to selskaper tillatelse til å yte investeringstjenesten aktiv forvaltning.

Finanstilsynet ga tillatelse til etablering av 29 nye verdipapirfond i løpet av 2012, mens 15 verdipapirfond ble avvirket i 2012. Finanstilsynet ga i 2012 én tillatelse til å etablere norsk spesialfond og to tillatelser til å markedsføre utenlandske spesialfond i Norge.

Ny lov om verdipapirfond trådte i kraft 1. januar 2012. Det nye regelverket legger generelt vekt på at forvaltningsselskapene skal utarbeide god informasjon om verdipapirfond til andelseiere. Det stilles krav til såkalt nøkkelinformasjon. Dokumentet skal gi investorene grunnlag for å sammenligne ulike verdipapirfond. Forvaltningsselskapene fikk frist til 1. juli 2012 med å utarbeide nøkkelinformasjon for fond som var etablert før 1. januar 2012. Fra dette tidspunktet skal nøkkelinformasjon være utarbeidet for alle fond som er omfattet av kravet.

Den nye verdipapirfondloven åpner også for at Finanstilsynet kan samtykke til fusjon av verdipapirfond. Finanstilsynet behandlet fire fusjonssøknader i 2012.

Suspensjon i verdipapirfond ved stengte børser

Uværet i USA i slutten av oktober 2012 førte til at amerikanske børser var stengt i et par dager. Verdipapirfondloven åpner for at Finanstilsynet kan samtykke til suspensjon i verdipapirfond dersom en børs er stengt. Tre forvaltningsselskaper fikk samtykke til å utsette verdiberegningen og utbetalingen av innløsningskrav for enkelte berørte verdipapirfond inntil børsene åpnet igjen.

REGELVERKS- UTVIKLING

Ny verdipapirfondlov og -forskrift

Verdipapirfondloven inneholder blant annet nye regler om gjennomføring av endringer i verdipapirfonds vedtekter. Endringen innebærer at andelseierne skal ta stilling til sentrale

vedtektsendringer på andelseiermøtene. Finanstilsynet skal fortsatt godkjenne vedtektsendringer og påse at kravene til innhold i vedtekter og prosedyrene for vedtektsendringer er fulgt, men tilsynet skal ikke lenger vurdere om endringen er i andelseiernes interesse. Finanstilsynets rundskriv 16/2012 gir retningslinjer om prosessen som verdipapirfondene må følge når de gjennomfører vedtektsendringer.

AIFM-direktivet

På oppdrag fra Finansdepartementet har Finanstilsynet nedsatt en arbeidsgruppe som skal foreslå endringer i norsk regelverk for å gjennomføre Europaparlaments- og rådsdirektiv 2011/61/EF (AIFM-direktivet). Direktivet regulerer forvaltere av såkalte alternative investeringsfond. Dette er definert som fond med innskudd fra flere personer, og som ikke regnes som UCITS-fond. Direktivet skal gjennomføres i nasjonalt regelverk i EU innen 22. juli 2013. Gruppen skal blant annet vurdere hvordan gjeldende norsk regelverk for nasjonale fond, herunder spesialfond, kan opprettholdes ved siden av nye regler for forvaltere av alternative investeringsfond. Arbeidsgruppens rapport blir oversendt Finansdepartementet tidlig i 2013.

MARKEDETS INFRASTRUKTUR

TILSYN OG OVERVÅKING

Infrastrukturen på verdipapiriområdet omfatter Oslo Børs ASA, Verdipapirsentralen ASA (VPS), Oslo Clearing ASA, Fish Pool ASA, NOS Clearing ASA, Nasdaq OMX Oslo ASA og Nasdaq OMX Oslo NUF (norsk filial av Nasdaq OMX Stockholm AB). I tillegg omtales virksomheten til verdipapirforetakene Icap Energy ASA og Spectron Energy Services Ltd Norway Branch som en del av infrastrukturen.

Oslo Børs ASA drifter markedsplassene Oslo Børs, Oslo Axess og Oslo Alternative Bond Market

(Oslo ABM), hvorav de to førstnevnte er regulerte markedsplasser. I tillegg drifter Oslo Børs den multilaterale handelsfasiliteten Oslo Connect som omsetter OTC-derivater. VPS fører verdipapirregisteret og er operatør av det sentrale verdipapiroppgjørssystemet i Norge (VPO NOK).

Oppgjørssentralene Oslo Clearing og NOS Clearing rapporterte kvartalsvis gjennom 2012 om utviklingen i ansvarlig kapital og risikokoeksponering. Det ble ikke rapportert om alvorlige hendelser eller særskilt høy risikokoeksponering for oppgjørssentralene i perioden. Finanstilsynet fulgte opp tilsyn og rapportering fra oppgjørssentralen Nasdaq OMX Oslo NUF i samarbeid med den svenske Finansinspektionen. Oslo Clearing ASA fikk i april 2010 utvidet tillatelsen til å drive virksomhet

som oppgjørssentral for egenkapitalinstrumenter. Finanstilsynet fulgte gjennom 2012 opp kravene som ble stilt i tillatelsen.

Våren 2012 innførte Nasdaq OMX en ny felles handelsplattform (Genium Inet) for de ulike markedsplassene i konsernet, inkludert Nasdaq OMX Oslo ASA. Markedsplassene er integrert på medlemsnivå, noteringsnivå og oppgjørnivå. Høsten 2012 innførte Oslo Børs ASA handelsplattformen Millennium Exchange. Systemet er levert av London-børsen (LSE) og blir benyttet i aksje- og rentemarkedet. Finanstilsynet fulgte opp innføringen av de nye handelsplattformene, og det ble ikke observert spesielle problemer. Rapportering av kritiske IKT-hendelser fra infrastrukturforetakene ble også fulgt opp.

VERDIPAPIRTILSYN

Finanstilsynet gjennomførte i 2012 stedlig tilsyn hos Oslo Clearing ASA og Nasdaq OMX Oslo ASA. For øvrig fulgte Finanstilsynet infrastrukturforetakene tett, blant annet gjennom behandling av en rekke større enkeltsaker.

Det var ingen større driftsmessige problemer i VPO i løpet av 2012. Finanstilsynet fulgte utviklingen i oppgjørsggraden løpende, og gjennomsnittlig oppgjørsggrad lå på i overkant av 96 prosent. Dette blir fortsatt ansett som høyt, men lavere enn før innføringen av obligatorisk clearing av egenkapitalinstrumenter i 2010. Oppgjørsdeltakerne opplever samlet sett en høyere oppgjørsggrad etter at det ble innført clearing av egenkapitalinstrumenter gjennom oppgjørssentral. Dette henger sammen med at antall transaksjoner som gjøres opp i VPS er redusert som følge av avregningen av kontrakter som skjer hos oppgjørssentralen. I tillegg er det åpnet for at oppgjørssentralen kan foreta delleveringer. I 2012 ble det gjort opp ca. 10,1 millioner transaksjoner i VPO, mens antallet transaksjoner som ble gjort opp før innføringen av clearing av egenkapitalinstrumenter lå på i overkant av 40 millioner.

FORVALTNING

Godkjenninger som følger av vilkårene for fusjonen mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA

Finansdepartementets vedtak fra 8. november 2007 stilte en rekke vilkår for fusjonen mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA. I vurderingen av vilkårene ga Finanstilsynet en tilrådning til Finansdepartementet om utbetaling av utbytte fra VPS for regnskapsåret 2011. Departementet fulgte Finanstilsynets tilrådning. Finanstilsynet behandlet også klage fra VPS på vedtak om å øke VPS' krav til minimum ansvarlig kapital, fra seks til ni måneders driftskostnader med tillegg av en buffer. Finansdepartementet ble tilrådet å opprettholde vedtaket. I departementets vedtak i saken ble klagen ikke tatt til følge, og det ble påpekt at VPS bør være godt rustet til å møte

framtidige utfordringer og usikkerhet knyttet til størrelsen på resultatet. Foretaket bør også ha en ansvarlig kapital med tillegg av en bufferkapital som tilsvare mer enn ett års drift.

Søknad om notering av Oslo Børs VPS Holding ASA

Oslo Børs VPS Holding ASA søkte om notering på Oslo Børs ASA. Departementet avsto søknaden i tråd med Finanstilsynets tilrådning.

Søknad om tillatelse til å eie Burgundy AB

Oslo Børs ASA søkte om tillatelse til å utøve virksomhet i utlandet gjennom datterselskap som følge av oppkjøpet av den svenske børsen Burgundy AB. Finansdepartementet ga tillatelse til den aktuelle virksomheten i tråd med Finanstilsynets anbefaling.

Eierbegrensingsregler for børser og verdipapirregistre

ESA stevnet i 2011 Norge for EFTA-domstolen med påstand om at de norske eierbegrensingsreglene for børser og verdipapirregistre var i strid med EØS-avtalen. EFTA-domstolen fastslo i dom av 16. juli 2012 at disse reglene var EØS-stridige. Eierbegrensingsreglene for børser og verdipapirregistre må dermed endres, og Finanstilsynet er bedt om å foreslå endringer.

Endring i clearing og marginmodell hos Oslo Clearing ASA

Oslo Clearing ASA gjennomførte i september 2012 enkelte endringer i clearing og marginmodellen, som særlig gjelder derivatområdet. Endringene var ledd i effektiviseringen av virksomheten og i forberedelsene til nytt felles europeisk regelverk for oppgjørssentraler. Finanstilsynet tok endringene i clearing- og marginmodellen til etterretning, men informerte foretaket om at det er nødvendig å se nærmere på enkelte deler av clearing-regelverket.

Søknad om utvidet tillatelse fra Nasdaq OMX Oslo ASA

Finanstilsynet anbefalte Finansdepartementet å gi Nasdaq OMX Oslo ASA utvidet tillatelse til å omsette «andre instrumenter» som har de samme karakteristika som andre avledede finansielle instrumenter. Saken er til behandling i departementet.

Avslag på søknad påklaget av Nasdaq OMX Stockholm AB

Nasdaq OMX Stockholm AB påklaget Finanstilsynets vedtak om ikke å godkjenne det oppgjørssystemet som foretaket benytter for den norske oppgjørsvirksomheten som et verdipapiroppgjørssystem etter lov om betalingssystemer. Oppgjørsvirksomheten blir drevet gjennom en norsk filial av Nasdaq OMX Stockholm AB. Finanstilsynet konkluderte med at det ikke var grunnlag for å omgjøre vedtaket om avslag, og klagen ble sendt Finansdepartementet for avgjørelse.

Egnethetsvurdering av ny eier i NOS Clearing ASA

I forbindelse med salget av NOS Clearing ASA til Nasdaq OMX Stockholm AB vurderte Finanstilsynet den nye eieren som egnet til å sikre en god og fornuftig forvaltning av foretaket i tråd med reglene i verdipapirhandelloven.

EMIR arbeidsgruppe

EMIR er et EØS-relevant regelverk som innfører regler om pliktig clearing av OTC-derivater og rapportering av derivathandler til et såkalt handelsregister («trade repository»). Forordningen innfører også felles europeiske regler for oppgjørssentraler og krav om registrering av handelsregister hos den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten ESMA. Finanstilsynet leder en arbeidsgruppe for gjennomføringen av regelverket i norsk rett.

ATFERDSREGLENE I VERDIPAPIRMARKEDET

TILSYN OG OVERVÅKING

Det overordnede målet med tilsyn og overvåking av de generelle atferdsreglene er å bidra til å sikre det norske markedets omdømme og dermed dets funksjon som velfungerende kapitalkilde.

Reglene om innsidehandel, markedsmanipulasjon og tilbørlig informasjonshåndtering er sentrale. Finanstilsynet følger også opp reglene om listeføring, undersøkelsesplikt, forbud mot urimelige forretningsmetoder, samt melde- og flaggepliktig verdipapirhandel. Dette innebærer at virksomheten er rettet mot en vid krets: investorer, rådgivere, utstedere av finansielle instrumenter og deres samarbeidspartnere, inkludert verdipapirforetakene. Målet med tilsynsvirksomheten er å avdekke og forfølge ulovlige forhold i verdipapirmarkedet og, så langt atferdsbestemmelsene kommer til anvendelse, i markedene for varederivater. Tilsynsarbeidet skal gi både individual- og allmennpreventive virkninger i markedet.

Finanstilsynet undersøkte mange saker i 2012. Flertallet av sakene ble rapportert til Finanstilsynet fra verdipapirforetakene, mediene og investorer.

Mange saker ble også oversendt fra Oslo Børs eller initiert av Finanstilsynet på bakgrunn av markedshendelser.

Flere av innside- og markedsmanipulasjonssakene som Finanstilsynet behandlet, var tidkrevende. Dette gjaldt særlig saker der undersøkelser måtte rettes mot utlandet. Finanstilsynet bisto også utenlandske tilsynsmyndigheter i deres undersøkelser.

Finanstilsynet undersøkte i 2012:

- 63 nye saker om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt
- 28 nye saker om markedsmanipulasjon/urimelige forretningsmetoder
- 35 nye saker om flaggepliktig verdipapirhandel
- 64 nye saker om meldepliktig verdipapirhandel

56 av disse sakene ble mottatt fra verdipapirforetak i henhold til bestemmelsen om rapporteringsplikt ved mistanke om innsidehandel eller markedsmanipulasjon knyttet til transaksjoner.

Overtredelsesgebyr

Finanstilsynet har hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr ved brudd på melde- og flaggepliktreglene i verdipapirhandelloven. Ileggelse av overtredelsesgebyr effektiviserer håndhevelsen av regelverket og utgjør en adekvat reaksjon ved brudd på regelverket.

I løpet av 2012 ila Finanstilsynet ni overtredelsesgebyrer for brudd på flaggeplikt og ti overtredelsesgebyrer for brudd på meldeplikt. Finanstilsynet offentliggjør gebyrene på tilsynets nettsted og legger til grunn at dette har en preventiv virkning. Ett vedtak om overtredelsesgebyr for brudd på flaggeplikten ble pålagt til Finansdepartementet. Klagen er til behandling i departementet.

Anmeldelser til påtalemyndigheten

I 2012 anmeldte Finanstilsynet fem saker til påtalemyndigheten der det forelå mistanke om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt. Videre ble det anmeldt en sak om markedsmanipulasjon. Tre saker ble oversendt påtalemyndigheten for mistanke om brudd på listeføringsplikten.

Oppfølging av anmeldte saker

Det gode samarbeidet mellom Finanstilsynet, ØKOKRIM og lokale politidistrikter om anmeldte saker fortsatte i 2012. Samarbeidet bidrar til å effektivisere arbeidet mot kriminalitet i verdipapirmarkedet. Blant annet bisto Finanstilsynet påtalemyndigheten ved gjennomføring av avhør og ved analyser knyttet til aksjetransaksjoner. Finanstilsynet vitnet også i flere rettsaker.

VERDIPAPIRTILSYN

Undersøkelser i forbindelse med informasjonshåndtering

Finanstilsynet gjennomførte i 2012 spørreundersøkelser rettet mot utstederselskaper og kommunikasjonsbyråer om håndtering av innsideinformasjon, inkludert rutiner for føring av innsidelister og handelsregler for ansatte. Formålet med undersøkelsene var å kartlegge rutiner og retningslinjer for tilbørlig informasjonshåndtering hos foretak som forvalter innsideinformasjon, samtidig som Finanstilsynet ønsket å rette søkelys mot disse områdene.

Finanstilsynet gjennomførte i 2011 en spørreundersøkelse om informasjonshåndtering rettet mot utstederselskapene. Med bakgrunn i denne undersøkelsen gjennomførte Finanstilsynet,

ØKOKRIM og Oslo Børs et utstederseminar i 2012 som tok opp ulike emner i tilknytning til informasjonshåndtering.

Videreutvikling av transaksjonsrapporteringsystemet

Verdipapirforetakene skal rapportere transaksjoner i noterte finansielle instrumenter og derivater av disse til et europeisk transaksjonsrapporterings-system (TRS). Det er brukt mye ressurser på å etablere et felles nordisk system som oppfyller direktivkravene og til å bistå rapporteringspliktige foretak.

I 2012 ble det rapportert ca. 112 millioner transaksjoner til Finanstilsynet, hvorav 57 prosent fra utenlandske og 43 prosent fra norske verdipapirforetak.

Økt kvalitet på dataene og enklere tilgang til oppslag og analyser har gjort at TRS-dataene blir stadig mer brukt i tilsynsarbeidet.

Finanstilsynet tok i 2012 kontakt med Verdipapircentralen ASA (VPS) for å få tilgang til strukturerte transaksjonsdata fra VPS-registeret. Formålet er å integrere disse med systemer som blir benyttet i dag. Dette vil foregå ved at VPS daglig sender en fil til Finanstilsynet over alle kontotransaksjoner gjennomført den dagen. Disse kontotransaksjonene vil så bli integrert og sammenstilt med eksisterende transaksjonsrapporteringsdata. Formålet er å skape et mer komplett bilde av transaksjonene i verdipapirmarkedet, samt effektivisere tilsynsarbeidet. Prosjektet er planlagt å være fullt operativt i februar 2013.

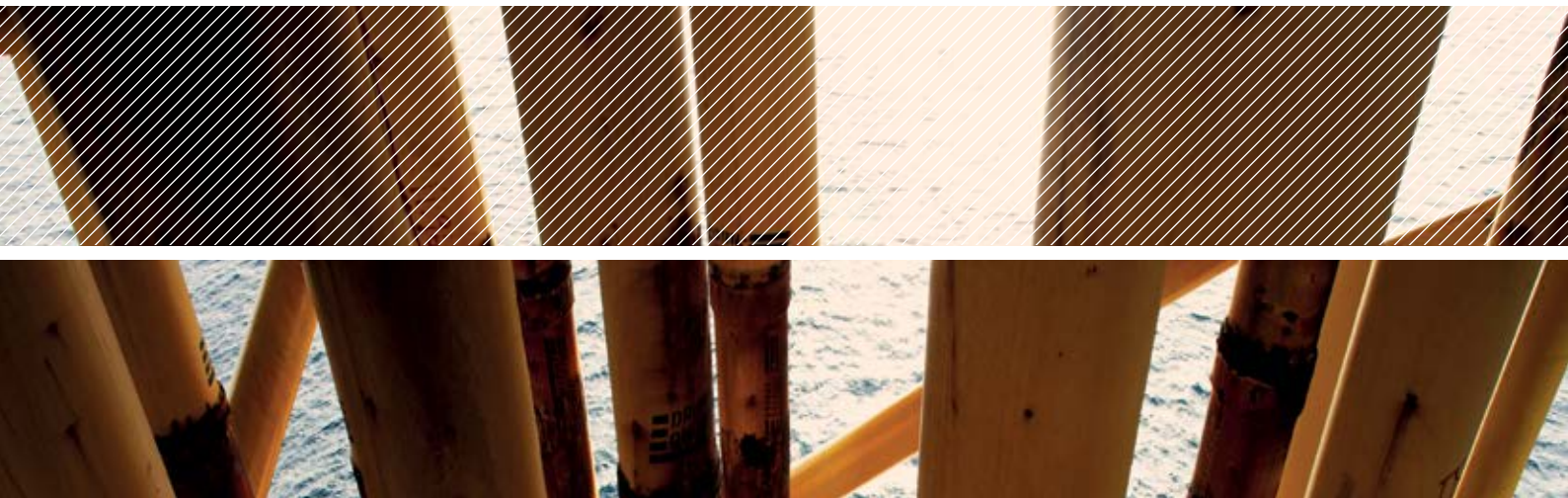
RETTSAVGJØRELSER

Følgende rettsavgjørelser i saker som Finanstilsynet undersøkte og anmeldte til påtalemyndigheten, ble avsagt i 2012:

- Høyesterett avsa i april 2012 dom i sak om innsidehandel og tilskyndelse til innsidehandel. To personer var i tingretten frifunnet for innsidehandel, med den begrunnelse at verdipapirhandellovens begrep «merkbar» skal forstås som et vilkår om at informasjonen har en ikke ubetydelig effekt på kursen. Lagmannsretten kom til at denne lovforståelsen var uriktig, og at frifinnelsene måtte oppheves. Høyesterett var enig med lagmannsretten i at det ikke kan kreves en kvantifiserbar kurspåvirkningseffekt i «den fornuftige investortesten» som loven gir anvisning på i definisjonen av innsideinformasjon. Anken ble derfor forkastet, og lagmannsrettens domfellelse er rettskraftig.
- Høyesterett avsa i mai 2012 dom i sak om taushetsplikt for innsidere. Tiltalte hadde som porteføljeforvalter fått informasjon om et tilbud om oppkjøp av en større aksjepost, noe som ga ham mistanke om at markedet hadde ulik informasjonstilgang. Tiltalte ga informasjonen videre til ledelsen i målselskapet. Høyesterett kom til at de spesielle omstendighetene i saken gjorde at målselskapet ikke kunne anses som «uvedkommende» i relasjon til bestemmelsen i verdipapirhandelloven, og at tiltalte dermed ikke hadde brutt taushetsplikten for innsidere. Tiltalte ble derfor frifunnet.
- Høyesterett avsa i mai 2012 dom i sak om markedsmanipulasjon. To investorer handlet mot meglerhus som anvendte algoritmebasert handel. Ved å legge inn ordrer med små volumer, flyttet investorene

kursen i illikvide aksjer. Investorene erfarte at kursen i aksjene ble flyttet automatisk, uavhengig av handelens volum. Dette utnyttet de til sin fordel. Høyesterett kom til at investorenes handlinger falt inn under lovens definisjon av markedsmanipulasjon, men at handlingene ikke var straffbare, da det må innfortolkes en generell rettsstridsreservasjon i ordlyden, som innebærer at loven ikke får anvendelse der det må legges til grunn at ordlyden rekker lenger enn det som har vært meningen å ramme som straffbart. Investorene ble dermed frifunnet.

- Høyesterett forkastet i juni 2012 en anke i en sak om markedsmanipulasjon. I lagmannsretten ble en investor dømt for markedsmanipulasjon etter å ha gitt en advokat i oppdrag å skrive et villedende brev om et notert selskap. Lagmannsretten fant at investoren ved å lekke brevet, som ga uriktig uttrykk av å være skrevet på vegne av et antall obligasjonseiere i utstederselskapet, til pressen manipulerte aksjekursen, og at han deretter hentet ut gevinst på sin posisjon i utstederselskapet. Lagmannsrettens domfellelse er dermed rettskraftig, med en straff på fengsel i ett år og seks måneder.
- Borgarting lagmannsrett avsa i desember 2012 dom i sak om innsidehandel. En aksjemegler ble dømt for i alt sju overtredelser av verdipapirhandelloven, hvorav fem tiltalepunkter gjaldt ulovlig innsidehandel. Tiltalte hadde hatt innsideinformasjon om to ulike utstederselskaper, samtidig som han oppfordret eller tilskyndet til henholdsvis kjøp og salg av disse aksjene. Tiltalte ble også dømt for å ha lekket informasjonen om ett av utstederselskapene til uvedkommende, samt for å ha overtrådt plikten ansatte i verdipapirforetak har til å utøve sin virksomhet i samsvar med god forretningsskikk. Fengselsstraff ble satt til tre år.
- Stavanger tingrett avsa i januar 2012 dom i en tilståelsessak om innsidehandel. Tiltalte hadde fått opplysninger om at det den påfølgende

dagen ville komme en børsmelding fra et notert selskap om at det hadde gjort et funn i Nordsjøen. Senere samme dag handlet tiltalte aksjer i selskapet. Tiltalte erkjente de faktiske forholdene, og samtykket i at saken ble avgjort som tilståelsesdom. Fengselsstraff ble satt til 90 dager.

- Jæren tingrett avsa i mai 2012 dom i tilståelsessak om innsidehandel. En administrerende direktør i et notert selskap handlet obligasjoner i selskapet mens han hadde innsideinformasjon. Vedkommende visste at han ikke kunne handle aksjer i selskapet, men trodde feilaktig at obligasjoner ikke var omfattet av insideregulene. Tiltalte samtykket i at saken ble avgjort som tilståelsesdom. Fengselsstraff ble satt til 30 dager. Dommen er ikke rettskraftig.
- Oslo tingrett avsa i september 2012 dom i sak om innsidehandel med to tiltalte. Politiet mistenkte at den ene tiltalte hadde mottatt innsideinformasjon fra den andre. De to var venner, og en av dem var gjort til insider av utstederselskapet og hadde innsideinformasjon om den aktuelle aksjen. Dette ble ikke ansett bevist, og de to tiltalte ble frifunnet. Dommen er rettskraftig.
- Oslo tingrett avsa i november 2012 dom i sak om innsidehandel og tilskyndelse til innsidehandel. Fem personer var tiltalt for å ha handlet aksjer i notert selskap til tross for at de visste om en forskningsrapport som viste at selskapets HIV-vaksine hadde signifikant effekt. De tiltalte ble frifunnet, med den begrunnelse at den informasjon de hadde mottatt opplysninger om, ikke kunne karakteriseres som innsideinformasjon. Dommen er ikke rettskraftig.
- Oslo tingrett avsa i november 2012 dom i sak om innsidehandel. En administrerende direktør i et notert selskap var tiltalt for å ha handlet aksjer i selskapet, til tross for at han forut for aksjekjøpene på vegne av selskapet hadde forhandlet om og arbeidet for to oppkjøp, som først ble

gjort kjent for markedet på et senere tidspunkt. Tiltalte ble frifunnet. Dommen er ikke rettskraftig.

- Stavanger tingrett avsa i november 2012 dom i sak om markedsmanipulasjon, innsidehandel og brudd på meldeplikten ved handel i finansielle instrumenter. En person (hovedtiltalt) ble dømt for å ha gitt markedet feilaktige, mangelfulle og/eller misvisende opplysninger ved at han hadde holdt skjult aksjetransaksjoner han hadde foretatt via stråmenn i et foretak han var primærinnsider. Hovedtiltalte ble dømt for brudd på meldeplikten, samt straffbar markedsmanipulasjon. De seks stråmennene som hovedtiltalte hadde handlet gjennom, ble dømt for medvirkning til de nevnte forholdene. Videre ble hovedtiltalte dømt for å ha begått straffbar innsidehandel som en konsekvens av hans eksponering i de medtiltaltes portefølje, mens de medtiltalte ble dømt for straffbar medvirkning til slik innsidehandel. Dommen er ikke rettskraftig.

Rettsavgjørelse i sivil sak Finanstilsynet hadde anlagt:

Oslo tingrett avsa i november 2012 dom i sak om urimelige forretningsmetoder. Finanstilsynet iverksatte i 2010 undersøkelser av aksjetransaksjoner i det noterte selskapet Reservoir Exploration Technology ASA (RXT). Undersøkelsene resulterte i at Finanstilsynet fattet vedtak om vinningsavståelse mot sju investorer grunnet bruk av urimelige forretningsmetoder i strid med verdipapirhandelloven. Seks av investorene aksepterte vedtaket. Én investor aksepterte imidlertid ikke vedtaket, og Finanstilsynet gikk til sivil søksmål om vinningsavståelse mot denne investoren. Oslo tingrett kom til at investoren, etter en totalvurdering av saken og omstendighetene rundt investorens atferd, hadde benyttet urimelige forretningsmetoder i strid med forbudet i verdipapirhandelloven. Dommen er ikke rettskraftig.

PROSPEKTKONTROLL – OMSETTELIGE VERDIPAPIRER

Finanstilsynet skal godkjenne EØS-prospekter ved tilbud om tegning eller kjøp av omsettelige verdipapirer på minst fem millioner euro beregnet over en periode på tolv måneder, som rettes til 150 personer eller flere i det norske verdipapirmarkedet. Det samme gjelder ved opptak til notering av omsettelige verdipapirer på norsk regulert marked, inkludert kapitalforhøyelser på over ti prosent i selskaper med aksjer som allerede er notert på regulert marked.

Om prospektkontrollen

Finanstilsynet skal godkjenne alle EØS-prospekter som kommer fra norske utstedere og utstedere fra land utenfor EØS-området som har valgt Norge som hjemstat. Finanstilsynet har utført den operative kontrollen med prospekter siden 1. mai 2010. I 2011 kom nye tilleggskrav til prospekter for olje-, gass- og gruveselskaper. I juli 2012 trådte reviderte regler om prospekter i verdipapirhandelloven i kraft, blant annet endringer i terskelverdiene for når prospektplikten utløses.

Gjennomføring av prospektkontrollen i 2012

Sett under ett, var 2012 preget av færre søknader om godkjenning av aksjeprospekter enn tidligere år. Antall søknader om godkjenning av obligasjonsprospekter var høyere enn normalt, særlig knyttet til opptak til notering av obligasjonslån på Oslo Børs.

Finanstilsynet har behandlet prospekter for flere store transaksjoner i 2012, blant annet for emisjoner og nye aksjenoteringer i forbindelse med restruktureringer i ulike bransjer. Dette omfattet for eksempel godkjenning av prospekt for offentlig emisjon i Selvaag Bolig ASA og påfølgende notering av aksjene på Oslo Børs.

I tillegg kontrollerte Finanstilsynet andre prospekter for søknader om nye aksjenoteringer på Oslo Børs eller Oslo Axess, blant annet for Borregaard ASA, Veripos Inc. og Crudecorp ASA.

TABELL 8: KONTROLLERTE DOKUMENTER

	2008	2009	2010	2011	2012
Aksjer (noterte aksjer i parentes)	125 (57)	102 (64)	105 (82)	100 (85)	54 (45)
Obligasjoner	53	94	44	110	146
Warrants	10	15	9	14	–
Sum	188	211	158	224	200

TABELL 9: AVBRUTTE KONTROLLER OG ANDRE DOKUMENTER

	2008	2009	2010	2011	2012
Avbrutt kontroll	16	13	21	16	6
Tilleggsprospekt (aksjer)	31	2	17	11	4
Tilsvarende dokumenter	14	4	4	7	–

Det ble også notifisert et større antall dokumenter til og fra andre prospektmyndigheter innenfor EU/EØS-området. Dokumentasjonen er knyttet til grensekryssende prospekter innenfor EU/EØS-området.

Finanstilsynet påbegynte kontroll av elleve prospekter for nye aksjenoteringer i 2012. Av disse ble sju prospekter benyttet i forbindelse med første gangs notering av aksjer på Oslo Børs eller Oslo Axess, eller ved overføring av notering til Oslo Børs. Til sammen ble det kontrollert 45 prospekter for noterte aksjeselskaper. I tillegg ble det blant annet kontrollert seks prospekter for aksjeemisjoner i unoterte selskaper og fire prospekter relatert til egenkapitalbevis.

Regelverk

Med virkning fra 1. juli 2012, er terskelverdiene for når plikten til å utarbeide EØS-prospekt inntre, hevet til 150 personer og fem millioner euro. For nasjonale prospekter er beløpsgrensen hevet til én million euro. Dette åpner for muligheten til å gjennomføre rettede emisjoner til en større personkrets og med et større samlet emisjonsbeløp uten krav til utarbeidelse av prospekt.

Finanstilsynets mulighet til å gi dispensasjon fra prospektplikten for ikke-aksjerelaterte verdipapirer utstedt av kredittinstitusjoner, er utvidet ved at beløpsterskelen ble hevet fra 50 millioner til 75 millioner euro. Beløpsgrensen for unntak fra prospektplikt for verdipapirer med minste pålydende

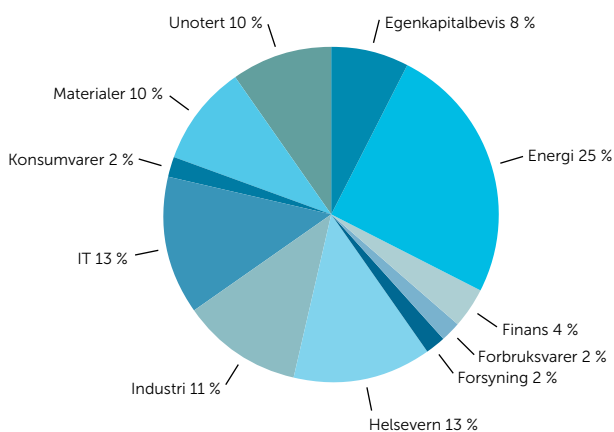
eller krav på vederlag, økte fra 50 000 til 100 000 euro. Økningen er begrunnet med hensynet til beskyttelse av ikke-profesjonelle investorer, og må ses i sammenheng med endringene i de generelle terskelverdiene for prospektplikten.

En annen viktig endring er at det nå er krav om at alle prospekter skal offentliggjøres elektronisk. Prospektet kan valgfritt offentliggjøres på utsteders, markedsplassens eller tilretteleggers nettsted. Slik får investorene enkel tilgang til prospektet.

Krav til historisk finansiell informasjon i prospekter – Finanstilsynets veiledning

Finanstilsynet har utarbeidet «Veiledning om historisk finansiell informasjon og pro forma finansiell informasjon i aksjeprospekter». Tilsynet har erfart at det ved utarbeidelse av aksjeprospekter kan oppstå utfordringer rundt oppfyllelse av kravene til historisk og pro forma finansiell informasjon. På bakgrunn av dette har Finanstilsynet utarbeidet veiledningen med informasjon om innholdskravene på disse områdene. Veiledningen forklarer også hvordan kravene kan oppfylles. Dokumentet er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted under fanen «Noterte foretak – Prospekter».

FIGUR 4: PROSPEKTER GODKJENT AV FINANSTILSYNET I 2012 – FORDELT PÅ BRANSJE

Kilde: Finanstilsynet

REGNSKAPSTILSYN – NOTERTE FORETAK

Alle noterte foretak skal bruke de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS) når de avlegger konsernregnskap. Finanstilsynet kontrollerer den finansielle rapporteringen fra norskregistrerte foretak notert på regulert marked i Norge eller i annet EØS-land, og visse utenlandske foretak notert på regulert marked i Norge.

KONTROLL MED FINANSIELL RAPPORTERING

Kontrollen omfatter årsregnskap på konsern- og selskapsnivå, årsberetning og delårsregnskap. Kommunale og interkommunale foretak og selskaper omfattes ikke av kontrollen. Statsforetak som er utstedere av aksjer og/eller obligasjoner er imidlertid omfattet av ordningen.

Ved utgangen av 2012 var 258 norske foretak underlagt regnskapskontroll. Av disse var det 33 utenlandske foretak underlagt Finanstilsynets kontroll. I underkant av 200 foretak var utstedere av aksje- og egenkapitalbevis. Flere utstedere av aksjer og egenkapitalbevis har også utstedt obligasjoner som er notert på Oslo Børs. I løpet av året ble sju nye foretak notert på Oslo Børs, samt én ny utsteder på Oslo Axess. Til sammen 15 utstedere ble strøket, 13 på Oslo Børs og to på Oslo Axess.

Utvelgelse

Finanstilsynet bruker flere kriterier for å velge hvilke foretak som skal kontrolleres. Noen foretak velges ut som følge av signaler eller rotasjon, mens andre foretak plukkes ut på bakgrunn av risikovurderinger. Den risikobaserte analysen er basert på innrapportering av opplysninger fra foretaket via Altinn.

Resultater av kontrollen

Finanstilsynet gikk i 2012 gjennom hele eller deler av den finansielle rapporteringen til 50 foretak. Kontrollen rettet seg særlig mot utstedere av egenkapitalinstrumenter som aksjer og egenkapitalbevis, men også mot enkelte utstedere av obligasjoner. Tilsynet gjennomgikk også alle noterte foretaks revisjonsberetninger. Åtte saker ble fulgt nærmere opp. Flere av disse var ikke avsluttet ved utgangen av året.

Finanstilsynet mottok i 2012 ingen meldinger fra foretakene, deres tillitsvalgte, ledende ansatte eller revisorer om at den finansielle rapporteringen fra utstederen ikke ga et riktig bilde basert på bestemmelser i verdipapirhandelloven.

Norwegian Car Carriers ASA

Norwegian Car Carriers (NOCC) kjøpte i juli 2010 alle aksjene i Dyvi Shipping. Gjennom transaksjonen overførte Dyvi Shipping sine bilskipsinvesteringer til NOCC. Salget ble gjort opp ved utstedelse av aksjer i NOCC. I årsregnskapet for 2010 regnskapsførte NOCC transaksjonen som kjøp av en gruppe eiendeler, ikke som virksomhetskjøp.

Finanstilsynet mener at transaksjonen skulle ha vært regnskapsført som virksomhetskjøp. Foretaket var uenig i dette, men valgte ut fra en totalvurdering å endre regnskapsføringen i tråd med Finanstilsynets vurdering.

DOF ASA

Saken gjaldt foretakets beregning av restverdi på skip. Skip skal balanseføres til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte avskrivninger og eventuelle akkumulerte tap ved verdifall. Avskrivbart beløp for en eiendel fastsettes etter fradrag for eiendelens restverdi. Restverdi er det estimerte beløpet et foretak kunne solgt eiendelen for i dag, forutsatt at eiendelen var i den alder og tilstand som det forventes at den er ved slutten av dens brukstid. DOF ASA har som policy å eie skipene i 20 år. Dette innebærer at brukstiden er 20 år. Levetiden på skipene er derimot 30 år.

DOF opplyste at restverdi ble fastsatt til 50 prosent av anskaffelseskost. Finanstilsynet var ikke enig i at foretaket tok utgangspunkt i anskaffelseskost ved beregning av restverdi. Etter Finanstilsynets oppfatning må restverdien tilsvare markedsværdien (fratrukket salgskostnader) for tilsvarende 20 år gamle skip. Når det ikke finnes slike skip, må restverdien utledes av en relevant markedsværdi. DOF opplyste at foretaket ville endre modellen for beregning av restverdi ved å ta utgangspunkt i megleranslag/markedsværdi. Endringen ble gjennomført i delårsrapporten for fjerde kvartal 2011.

Cecon ASA

Finanstilsynet stilte spørsmål ved foretakets nedskrivningsvurdering av tre skip under bygging. Etter Finanstilsynets vurderinger var flere av forutsetningene i bruksverdieregningen av skip under bygging mangelfullt underbygd og dokumentert. Finanstilsynet mener at det burde vært lagt større vekt på eksterne bevis, som for eksempel megleranslag.

I 2011 baserte foretaket sin nedskrivningsvurdering på megleranslag og gjennomførte transaksjoner, og skipene ble ytterligere nedskrevet i årsregnskapet for 2011. Basert på dette, og at det i ettertid framsto som vanskelig for foretaket å dokumentere forutsetningene som ble benyttet i vurderingen i 2010, forfulgte ikke Finanstilsynet saken videre i årsregnskapet for 2010.

Nedskrivning av goodwill og andre immaterielle eiendeler

Den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten (ESMA) kartla og analyserte høsten 2012 regnskapsmessig praksis knyttet til nedskrivning av goodwill og immaterielle eiendeler, samt tilhørende noteopplysninger. Bakgrunnen for kartleggingen var spørsmålet om nivået på nedskrivningene i 2011 var tilstrekkelig sett i lys av den økonomiske krisen i Europa. Årsregnskapene for 2011 for 235 europeiske foretak ble gjennomgått. Finanstilsynet deltok i dette arbeidet. Konklusjonen etter gjennomgangen var blant annet at noteopplysningene i mange tilfeller ikke var tilstrekkelig tilpasset foretakene, og at sensitivitetsanalysene var mangelfulle. Videre ble det observert at en del foretak benyttet urealistiske vekstrater i sine bruksverdieregninger og at flere foretak kun ga opplysninger

om gjennomsnittlig diskonteringsrente og ikke en spesifikk diskonteringsrente for hver vesentlig kontantgenererende enhet. Finanstilsynet vil også i 2013 legge vekt på nedskrivningsvurderinger og noteopplysninger knyttet til disse.

Overtredelsesgebyr ved forsinket offentliggjøring av periodisk finansiell rapportering

Finanstilsynets kontroll av den periodiske rapporteringen omfatter også kontroll av at rapporteringen blir offentliggjort innenfor fristene. Overtredelse av fristene sanksjonerer normalt med et overtredelsesgebyr.

I forbindelse med for sent offentliggjorte årsrapporter for 2011 ble det gitt kritikk til tre utstedere. Ytterligere ni utstedere ble ilagt overtredelsesgebyrer.

Regnskapsfaglig ekspertutvalg

Det regnskapsfaglige ekspertutvalget er en viktig del av Finanstilsynets ressurser. Utvalget ble oppnevnt av Finansdepartementet i 2005. Finanstilsynet er sekretariat for utvalget.

I 2012 hadde ekspertutvalget seks møter. Åtte saker ble tatt opp til uttalelse eller drøftelse. Enkelte saker ble behandlet flere ganger. Uttalelsene blir vedlagt brev til foretakene som publiseres på Finanstilsynets nettsted.

Ekspertutvalget i perioden 1. januar – 31. desember 2012

Frøstein Gjesdal (leder)
Aase Aa. Lundgaard (nestleder)
Stig Enevoldsen
Signe Moen
Kjell Magne Baksaas
Nina Rafen
Geir Moen
Karina Vasstveit Hestås (varamedlem)
Roar Inge Hoff (varamedlem)
Reidar Jensen (varamedlem)

REVISJON

Finanstilsynets tilsyn med revisorer omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak, registerføring og tilsyn med virksomheten. Tilsynet kontrollerer at revisor ivaretar sin uavhengighet, og utfører arbeidet på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lovgivningen, herunder god revisjonsskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Selv om bransjen har noen få store selskaper, har den fortsatt mange små virksomheter. Det er likevel en tendens til økt konsentrasjon, noe som trolig skyldes at revisjonsplikten for mindre aksjeselskaper har falt bort. Det er fortsatt inntektsvekst i bransjen.

Revisorene markedsfører nå attestasjoner og uttalelser for spesielle formål overfor selskap som har valgt bort revisjon, men som plikter å legge fram slike til offentlige myndigheter, for eksempel i forbindelse med søknader om støtte. Enkelte større revisjonsselskaper kjøper regnskapsførerselskaper for å kunne tilby regnskapsførertjenester til andre enn revisjonsklienter.

EU-kommisjonens forslag til endringer i revisjonsdirektivet og til ny forordning har møtt motstand, blant annet fra revisjonsbransjen og fra flere lands revisor-tilsynsmyndigheter. Forslagene er til behandling i EUs organer, og det er usikkert når nye regler får virkning i norsk rett.

TILSYN OG OVERVÅKING

Det er sentralt for et velfungerende marked at aktørene har tillit til den finansielle rapporteringen fra næringslivet. Dette gjelder spesielt for foretak av allmenn interesse, som banker og andre kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og noterte foretak. God kvalitet på revisjonen bidrar til å styrke denne tilliten. For å ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson, må revisor være uavhengig og utføre revisjonen i samsvar med kravene i revisorloven.

Finanstilsynet kontrollerer om kravene som gjelder for revisjonsvirksomheten som sådan er oppfylt, om bestemmelsene om revisors uavhengighet er fulgt og om revisjonskvaliteten er tilfredsstillende. Tilsynet kontrollerer også om hvitvaskingsregelverket etterleves, og at revisorer og revisjonsselskaper leverer eget regnskap og selvangivelse i rett tid.

Tilsyn blir gjennomført på bakgrunn av Finanstilsynets risikovurderinger, innrapporteringer og andre signaler, som for eksempel medieoppslag. Forhold som blir avdekket på andre tilsynsområder vil også kunne føre til nærmere vurdering av revisors arbeid. I tillegg skal det minimum hvert sjette år gjennomføres periodisk kvalitetskontroll av revisorer som reviderer årsregnskap for revisjonspliktige. Revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse, skal kvalitetskontrolleres minst hvert tredje år.

REVISJON

Den periodiske kontrollen er samordnet med Revisorforeningens kvalitetskontroll for egne medlemmer. Finner Revisorforeningen forhold som kan gi grunnlag for vedtak om tilbakekalling av godkjenning som revisor, blir saken sendt til Finanstilsynet for videre oppfølging. Revisorforeningens rapport om kvalitetskontrollarbeidet i 2012 er gjengitt på side 67. Samordningen gjelder ikke revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse. For disse gjennomfører Finanstilsynet alt tilsynsarbeidet.

Finanstilsynet mottar hvert år mellom 80 og 90 signaler på mulige svakheter i revisjonen. Antallet er relativt konstant. I 2012 registrerte tilsynet 87 signaler i form av innrapporteringer fra Revisorforeningen, skattemyndighetene og konkursbo og andre som kan indikere mangelfull revisjon. Saker som Finanstilsynet ikke prioriterer å følge opp, kan bli avsluttet med at revisor blir bedt om å vurdere om det er grunn til å justere framtidig revisjonsvirksomhet. Vurderingen skal dokumenteres.

I 2012 gjennomførte Finanstilsynet 48 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynssaker. Noen av sakene avsluttes i 2013. Tre av de stedlige tilsynene var tilsyn med IT-revisjon.

TABELL 10: TILBAKEKALLING AV GODKJENNING SOM REVISOR

	2008	2009	2010	2011	2012
Tilbakekalling statsautoriserte revisorer	3	1	10	1	19
Tilbakekalling registrerte revisorer	9	4	13	2	17
Tilbakekalling revisjonsselskaper	0	3	1	0	0

Antall vedtak om tilbakekalling av godkjenning er høyere året etter at det har vært gjennomført dokumentbasert tilsyn. Grunnen er at godkjenningen som revisor eller revisjonsselskap blir tilbakekalt for de som ikke besvarer spørsmålene etter purring og varsel om at godkjenningen kan bli kalt tilbake. Etterutdanningskravet følges også opp overfor den enkelte på bakgrunn av svar på dette spørsmålet. Tre av vedtakene om tilbakekall av godkjenning i 2012 ble fattet etter at stedlig tilsyn var gjennomført. De øvrige vedtakene er knyttet til oppfølging av dokumentbaserte tilsyn.

Selskapstilsyn

Revisjonsselskapene skal, i tillegg til å oppfylle revisorlovgivningens formelle krav til godkjenning, utpeke ansvarlig revisor for hvert av revisjonsoppdragene selskapet påtar seg. Under selskapstilsynet kontrollerer Finanstilsynet blant annet at revisjonsselskapet har forsvarlige systemer for intern kvalitetskontroll av revisjonsvirksomheten, inkludert retningslinjer og rutiner for uavhengighet, taushetsplikt og hvitvasking. Finanstilsynet gjennomgår utvalgte revisjonsoppdrag for å kontrollere om revisorlovgivningen og interne retningslinjer og rutiner etterleves.

I 2012 gjennomførte Finanstilsynet 13 selskapstilsyn. Ni tilsyn gjaldt selskaper som reviderer foretak av allmenn interesse. Minst ett slikt revisjonsoppdrag blir kontrollert mot revisorlovgivningen i forbindelse med tilsynet.

Revisjonsselskaper som kan påta seg revisjon av foretak notert på børs i USA, er også underlagt tilsyn av revisortilsynsmyndigheten i USA, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Finanstilsynet og PCAOB gjennomførte felles tilsyn med Ernst & Young i 2011 og med KPMG og Deloitte 2012.

Fellestilsynet ledes av Finanstilsynet. Kontrollen av revisjonsselskapenes interne retningslinjer og rutiner skjer i fellesskap. PCAOB kontrollerer revisjonsoppdrag der foretaket er børsnotert

i USA, eller er vesentlige datterselskap av slike foretak. PCAOB kontrollerer også at amerikanske standarder blir fulgt.

Finanstilsynet sendte i 2012 avsluttende merknader til Ernst & Young etter fellestilsynet i 2011. Finanstilsynets tilsyn ga ikke grunnlag for vesentlige merknader. Kontroll av det ene oppdraget avdekket et prinsipielt spørsmål om revisor må angi et eksakt beløp i revisjonsberetningen dersom revisor er uenig i foretakets verdsettelse. Finanstilsynet vil vurdere dette nærmere.

Andre enkeltsaker

Finanstilsynet har fulgt opp revisorene i Touchpay AS. Selskapet drev konsesjonspliktig virksomhet uten å ha konsesjon. Revisor hadde vurdert spørsmålet om konsesjonsplikt, men ikke funnet hjemmel for dette. Revisoren som overtok oppdraget, vurderte ikke konsesjonsspørsmålet, men hadde heller ikke startet revisjonen. Finanstilsynet understreker at revisor for virksomhet som mottar midler på vegne av andre, må avklare spørsmålet om konsesjonsplikt med oppdragsgiveren. Hvis selskapet ikke har konsesjon for slik virksomhet, må revisor innhente dokumentasjon for at dette ikke er nødvendig. Revisor må fratre dersom oppdragsgiver ikke innretter virksomheten i samsvar med lovkravene. Se også omtale av Touchpay i kapitlet «Bank og finans», side 36.

Finanstilsynet har også vurdert revisjonen av Holst Group AS, som drev på samme måte som Touchpay AS. I tilfeller der klienten har råderett over andres midler (klientmidler) kreves særlig aktsomhet fra revisors side.

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn med BDO, som var revisor i konsernet Lunde Gruppen AS. Bakgrunnen for tilsynet var at morselskapet og en rekke av datterselskapene ble slått konkurs. Media har omtalt konkursen. Saken er under behandling.

Finanstilsynet tilbakekalte en revisors godkjenning fordi revisoren hadde brutt taushetsplikten etter hvitvaskingsregelverket. Revisor fortalte sin revisjonsklient at tidligere revisor hadde sendt en hvitvaskingsmelding på denne klienten.

Når Finanstilsynet avdekker svakheter i revisjonen av tilsynsenheter, eller i uttalelser fra revisor som tilsynsenheten innhenter etter krav fra Finanstilsynet, blir dette fulgt opp overfor den aktuelle revisoren. Ved oppstart av en ny bank er det normalt et konsesjonsvilkår at revisor gir en uttalelse om bankens etterlevelse av lovgivningen. PwC ga en slik uttalelse om Warren Bank AS. Finanstilsynet bemerket på generelt grunnlag at dersom det er uklart hva revisor kan uttale seg om, på hvilket grunnlag og på hvilket sikkerhetsnivå, må revisor vurdere formålet med uttalelsen og ivareta dette på best mulig måte. Revisor må avstå fra å gi en uttalelse dersom det er uklarhet rundt kontrollhandlingene. Disse forholdene må være ivare tatt for at uttalelsen skal være i samsvar med god revisjonsskikk.

I en sak der Storebrand Livsforsikring AS hadde rapportert feil fordi selskapet ikke hadde fanget opp endringer i lovgivningen knyttet til rapportering av konsoliderte tall, ble også Deloitte, som er revisor for Storebrand, fulgt opp. Revisors rutiner må sikre at revisor er kjent med gjeldende lovgivning.

Revisorer for betalingsforetak er fulgt opp på bakgrunn av mangelfull rapportering og andre svakheter i betalingsforetakenes virksomhet. De aktuelle revisorene måtte legge fram dokumentasjon som viser at de er kjent med lovgivning og konsesjonsvilkår for denne foretakstypen. Revisorene måtte også vise at revisor og regnskapsfører har gjort vurderinger, blant annet etter hvitvaskingsregelverket.

Finanstilsynet har ferdigstilt en tidligere innrapportering fra Skatt Øst. Flere revisorer hadde attestert på ligningsoppgaver til tross for at det var tatt forbehold og presiseringer i revisjonsberetningen om forhold som påvirket beregningsgrunnlaget for skatt og avgift. Resultatet av undersøkelsene er merknader til 21 revisorer der Finanstilsynet gir uttrykk for hva som er «god revisjonsskikk» på området og forventer at det blir fulgt opp framover.

Tematilsyn

Finanstilsynet gjennomfører hvert år et tematilsyn på revisjonsområdet. Tema i 2012 var «Inntektsrevisjon og virksomhetsforståelse». Tilsynet omfattet 25 revisjonsselskaper og 50 revisjonsoppdrag. Svakheter som ble avdekket er knyttet til manglende virksomhetsforståelse, mangelfull kartlegging av prosesser og identifikasjon av risiko, valg av revisjonsstrategi, samt mangelfulle revisjonshandlinger og revisjonsbevis. Samlerapporten er under utarbeidelse og vil bli publisert på Finanstilsynets nettsted.

Dokumentbasert tilsyn

Annethvert år gjennomfører Finanstilsynet dokumentbasert tilsyn med samtlige revisorer og revisjonsselskaper. Siste dokumentbaserte tilsyn var høsten 2011. Oppfølging av de revisorene og revisjonsselskapene som ikke besvarte det dokumentbaserte tilsynet, ble avsluttet i 2012. Finanstilsynet har publisert en rapport med tabeller som viser utviklingen i bransjen siden forrige dokumentbaserte tilsyn i 2009. Rapporten kan lastes ned fra Finanstilsynets nettsted. Finanstilsynet har også fulgt opp enkeltrevisorer og revisjonsselskaper basert på svarene som er gitt. Dette gjelder særlig oppfyllelsen av etterutdanningskravet.

FORVALTNING

TABELL 11: ANTALL GODKJENTE REVISORER OG REVISJONSSELSKAPER PER 31.12.2012

	2009	2010	2011	2012	Godkjenning i 2012
Statsautoriserte revisorer	2 826	2 984	3 165	3 339	219
Registrerte revisorer	3 117	3 226	3 319	3 365	153
Herav ansvarlige revisorer	–	–	1 891	1 840	80
Revisjonsselskaper*	820	776	674	600	20

* Nedgangen de siste årene har trolig sammenheng med at selskaper som eier revisjonsselskaper ikke lenger trenger å være godkjent revisjonsselskap.

Finanstilsynet godkjenner revisorer enten som registrert eller statsautorisert revisor. Det er høyere utdanningskrav for statsautoriserte revisorer enn for registrerte revisorer. I tillegg til lovfastsatt minstekrav til utdanning, må den som skal godkjennes ha bestått en praktisk prøve. Proven utarbeides av et eksamenutvalg og gjennomføres

av Universitetet i Agder på vegne av Finanstilsynet. I 2012 besto 293 av totalt 295 kandidater prøven.

Finanstilsynet kontrollerer løpende oppfølgingen av ulike lovkrav. Dette gjelder særlig etterutdanningskravene. Finanstilsynets rundskriv 10/2012 og 11/2012 om etterutdanningskravene er sendt ut til revisorer og regnskapsførere, og er tilgjengelige

på Finanstilsynets nettsted. Rundskrivene stiller krav til kursarrangørene.

Klagenemnden for klager på Finanstilsynets vedtak knyttet til revisorer og regnskapsførere ble opprettet med virkning fra 1. februar 2012. Klagenemnden behandlet 17 saker i 2012.

REVISJON

I 2012 tok Finanstilsynet i bruk et Altinn-skjema for å hente inn omsetningstall fra revisjonsselskaper som grunnlag for utlikningen av tilsynsavgiften til tilsynet.

Revisorregisteret

Finanstilsynet har ansvar for Revisorregisteret og Regnskapsførerregisteret, som begge er en del av Finanstilsynets konsesjonsregister. Revisjonsdirektivet krever at en rekke opplysninger registreres i Revisorregisteret. I 2012 opprettet Finanstilsynet opprettet en løsning i Altinn der revisjonsselskapene selv registrerer opplysninger som ikke kan hentes fra tilsynets egne systemer eller andre offentlige registre. Finanstilsynet vil følge opp manglende registrering i 2013.

Revisors uttalelser til Finanstilsynet

Finanstilsynet og Revisorforeningen (DnR) har samarbeidet om klargjøring av innholdet i ulike attestasjoner som foretak under tilsyn av Finanstilsynet plikter å innhente fra revisor etter regelverk som forvaltes av Finanstilsynet. Arbeidet fortsetter i 2013.

REGELVERKS- UTVIKLING

Etter forslag fra Finanstilsynet har Finansdepartementet sendt på høring forslag til enkelte endringer i revisorloven. Dette gjelder blant annet endring i revisorlovens virkeområde som følge av at mindre aksjeselskaper ikke er revisjonspliktige, og forslag om hjemmel for Finanstilsynet til, i særlige tilfeller, å samtykke til overføring av revisjonsoppdrag uten at revisjonsklienten har vedtatt revisorskifte.

INTERNASJONALE OPPGAVER

Finanstilsynet følger utviklingen i EU-kommisjonens forslag til endringer i revisjonsdirektivet og ny forordning ved å delta som observatør i ulike grupper. Tilsynet har også kontakt med de andre nordiske revisortilsynsmyndighetene.

Utover arbeidet som drives i regi av EU-kommisjonen, har europeiske tilsynsmyndigheter på eget initiativ dannet en gruppe for å utvikle og harmonisere gjennomføring av tilsyn. Arbeidsgruppen European Audit Inspection Group (EAIG) er i ferd med å etablere en europeisk database for inspeksjonsmerknader av mer prinsipiell karakter. Arbeidsgruppen bidrar også til å hente inn og koordinere medlemslandenes syn på forslag til nye bransjefastsatte revisjonsstandarder.

Det globale samarbeidet mellom revisortilsynsmyndighetene skjer gjennom International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR). 44 land, inklusive Norge, er representert i IFIAR.

Revisortilsynsmyndighetene har også etablert tilsynsgrupper (colleges) for Ernst & Young og KPMG som følge av de strukturelle endringene som begge disse revisjonsgrupperingene gjennomførte for et par år siden. Ernst & Young har et selskap i Storbritannia som eier de nasjonale selskapene i nettverket. I KPMG har fortsatt noen revisjonsselskaper i nettverket lokale eiere. Finanstilsynet deltar i disse tilsynsgruppene. I møtene diskuteres hvilke temaer som bør følges opp og oppfølging av globale retningslinjer og rutiner. Også toppledelsen i Ernst & Young og KPMG deltar.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Finanstilsynet gjennomfører halvårlege kontaktmøter med Revisorforeningen. Finanstilsynet deltar også på Revisorforeningens kontrollørsamlinger der ulike temaer knyttet til kvalitetskontrollen blir gjennomgått. Som et ledd i tilsynsarbeidet, har Finanstilsynet årlige møter med ledelsen i de fem største revisjonsselskapene. Finanstilsynets ansatte holder også foredrag på kurs og i andre sammenhenger.

revisorforeningen.no

Finanstilsynet
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Oslo, 24. januar 2013
Vår ref.: IGH/nf

ÅRSRAPPORT OM KVALITETSKONTROLL ÅRET 2012

Det vises til "Retningslinjer for periodisk kvalitetskontroll av revisorer og revisjonsselskaper", punkt 2.3 (k). Styret i Den norske Revisorforening (DnR) gir med dette en oversikt over organisering, utvelgelse og resultater av gjennomført kvalitetskontroll i 2012.

ORGANISERINGEN AV ÅRETS KONTROLLER

Kontrollen er beskrevet i "Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen 2012" som er lagt ut på www.revisorforeningen.no. Opplegget tar sikte på å kontrollere etterlevelse av god revisjonsskikk, herunder revisjonsstandardene, og har i tillegg spesiell oppmerksomhet på bestemmelser i revisorloven om revisorenes økonomiske forhold, uavhengighet, sikkerhetsstillelse og etterutdanning.

Kontrollørkorpset har bestått av 24 personer, statsautoriserte og registrerte revisorer, alle oppdragsansvarlige med bred faglig bakgrunn.

UTVELGELSE FOR KONTROLL

Kvalitetskontrollordningen i 2012 omfattet 905 oppdragsansvarlige medlemmer. Det ble valgt ut 159 oppdragsansvarlige medlemmer for ordinær kontroll. Etter varsel om kontroll ga tre av disse medlemmene beskjed om at de skulle avvike sin virksomhet eller slutte som oppdragsansvarlige revisorer i løpet av 2012. Fire medlemmer ble tatt ut av kontrollen fordi Finanstilsynet nylig hadde gjennomført kontroll.

Det ble da 152 medlemmer som skulle ha ordinær kvalitetskontroll i 2012. En av de ordinære kontrollene ble ikke gjennomført fordi revisor ikke lenger er medlem av DnR. Fem kontroller er blitt utsatt til 2013 på grunn av langvarig sykdom. I tillegg er det gjennomført 29 oppfølgingskontroller. Det er dermed gjennomført 175 kontroller i 2012.

RESULTAT AV KONTROLLENE

De kontrollerte revisorene har etter vår oppfatning et høyt faglig nivå og leverer god kvalitet. Det er imidlertid fortsatt en målsetning for DnR å redusere antall tilfeller hvor det er behov for oppfølging. Dette vil vi søke å oppnå gjennom faglig informasjon, veiledning overfor medlemmene og kursvirksomhet.

	Antall	%
Godkjent	136	77,7
Mangler ved revisjon og/eller andre forhold – handlingsplan og ny kontroll	38	21,7
Oversendes Finanstilsynet for videre oppfølging	1	0,6
Sum utførte kontroller	175	100,0

Med vennlig hilsen
Den norske Revisorforening

Ingebret Grude Hisdal
Styreleder

REGNSKAPSFØRER- VIRKSOMHET

Finanstilsynets tilsyn med regnskapsførere omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak, samt registerføring og tilsyn. Tilsynet kontrollerer at virksomheten drives i tråd med god regnskapsføringskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Regnskapsførerbransjen omfatter 20–30 større selskaper og grupperinger. Det er også mange små og mindre profesjonelle enheter. Etablringsterskelen i bransjen er lav, og oppkjøpene som skjer har derfor ikke vesentlig innvirkning på det totale antallet enheter.

Enkelte større revisjonsselskaper kjøper regnskapsførerselskaper for å kunne tilby tjenester innenfor regnskapsføring til andre enn revisjonsklienter. Sparebanksektoren er også i ferd med å etablere seg i regnskapsførerbransjen. SpareBank 1 Hedmark har overtatt Consis AS, og SpareBank 1 Nord-Norge og SpareBank 1 Hallingdal Valdres har kjøpt opp regnskapsførerselskaper i sine områder.

Det er for tidlig å si hvilken betydning det har for regnskapsførerbransjen at flere mindre foretak velger ikke å ha revisor, og om oppdragsgiverne da vil etterspørre tjenester fra regnskapsførere som valgt revisor tidligere leverte. Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF),

Økonomiforbundet og Den norske Revisorforening (DnR) har arbeidet med to typer uttalelser som autoriserte regnskapsførere kan benytte når oppdragsgiver ikke har årsregnskapsrevisjon.

Elektroniske systemer brukes i økende grad i regnskapsføreroppdragene. Utviklingen reiser spørsmål om hvordan regnskapsførerbransjen skal tilpasse sine tjenester til denne utviklingen, i tillegg til at det aktualiserer utkontraktering til lavkostland.

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet kontrollerer at kravene til regnskapsførervirksomheten er oppfylt. Tilsynet undersøker blant annet foretakenes kvalitetskontroll av arbeidet i tilfeller der det benyttes medarbeidere som ikke er autoriserte regnskapsførere. Finanstilsynet kontrollerer også at pliktene etter regnskapsloven, bokføringsloven, hvitvaskingsregelverket og forskrift om risikostyring og internkontroll etterleves. Kontrollen omfatter i tillegg at regnskapsførere og regnskapsførerselskaper leverer egne regnskaper og selvangivelser i rett tid, og at de for øvrig har innrettet sin virksomhet etter kravene i regnskaps- og skattelovgivningen.

De bransjefastsatte standardene for god regnskapsføringsskikk i Norge er fastsatt av NARF og Økonomiforbundet. DnR er nå med i dette arbeidet. Standardene utfyller langt på vei lovkravet om at regnskapsføringsoppdrag skal gjennomføres i samsvar med god regnskapsføringsskikk.

Samarbeid med bransjeforeninger

Med til sammen rundt 14 000 regnskapsførere og regnskapsførerselskaper er det en utfordring å få en tilstrekkelig tilsynsmessig dekning, selv om tilsynsarbeidet bare rettes mot regnskapsførerselskaper og regnskapsførere som er ansvarlige for regnskapsføreroppdrag.

NARF gjennomfører kvalitetskontroll med sine medlemmer hvert sjuende år. Dette arbeidet inngår i Finanstilsynets vurdering av hvordan tilsynsarbeidet kan drives mest hensiktsmessig ut fra en risikobasert tilnærming. DnR har også påbegynt kvalitetskontroll av regnskapsføreroppdrag som utføres av medlemmer med autorisasjon som regnskapsfører. NARF og DnR har blitt enige om å koordinere kvalitetskontrollen av autoriserte regnskapsførere som er medlem i begge foreningene.

Det er utarbeidet retningslinjer for samarbeidet med NARF og DnR. Rapport om kvalitetskontroll, som ble utført av NARF i 2012, er gjengitt på side 73. DnR vil utarbeide en tilsvarende rapport for kommende år.

I tillegg til innrapporteringer fra bransjeforeningene gjennomfører Finanstilsynet kontroller basert på innrapporteringer fra Skatteetaten, konkursbo og oppdragsgivere, samt medieomtale og andre kilder. Kontrollene gjennomføres også uten at det er mistanke om regelverksbrudd. I vurderingen av hvilke regnskapsførere som skal kontrolleres, legger Finanstilsynet vekt på om de er underlagt kvalitetskontroll av en bransjeforening eller ikke. Tilsynet har også særlig oppmerksomhet på de største regnskapsførerselskapene og grupperingene.

Signaler og stedlige tilsyn

Finanstilsynet registrerte til sammen 142 signaler på mulige svakheter i oppdragsutførelsen hos regnskapsførere i 2012.

I 2012 ble det gjennomført 60 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynssaker. To av de stedlige tilsynene var tilsyn med IKT-løsninger. Noen av sakene blir først avsluttet i 2013. Tilsynets ressurser rettes i stor grad mot saker med indikasjoner på at regnskapsførervirksomheten ikke drives i samsvar med gjeldende regler. Mange tilsynssaker blir derfor avsluttet med kritiske merknader eller tilbakekalling av autorisasjonen som regnskapsfører. Finanstilsynet opplever også at stedlige tilsyn ikke lar seg gjennomføre til fastsatt tid, og at regnskapsførere sier fra seg autorisasjonen når det blir varslet om stedlig tilsyn.

Finanstilsynet gjennomførte i 2012 tilsyn i regnskapsførergrupperingen Consis AS. I tillegg til Consis AS, omfattet kontrollen Sørums Økonomi AS og Consis Larvik AS, som er to av franchise-takerne. Finanstilsynet hadde enkelte kommentarer til organiseringen av virksomheten og oppdragsutførelsen. Finanstilsynet hadde også stedlig tilsyn i Visma Services Norge AS, inkludert tilsyn med IT-virksomheten. Tilsynet forventes avsluttet i løpet av første kvartal 2013.

Som et ledd i tilsynsarbeidet blir det også holdt årlige møter med ledelsen i enkelte av de største regnskapsførerselskapene og grupperingene.

I en sak har Finanstilsynet vurdert om autorisasjonen til et regnskapsførerselskap skal tilbakekalles fordi selskapet i praksis ikke hadde en daglig leder som var autorisert regnskapsfører. Daglig leder var autorisert regnskapsfører og registrert i foretaksregisteret, men vedkommende hadde ikke selv vært til stede i regnskapsførerselskapet. Det er også vurdert om den personlige autorisasjonen som regnskapsfører skal tilbakekalles. Saken er ikke avsluttet.

Regnskapsførere som har betalingsforetak som oppdragsgivere er fulgt opp etter at det ble avdekket mangelfull rapportering og andre svakheter i betalingsforetakenes virksomhet. De aktuelle regnskapsførerne må legge fram dokumentasjon som viser at de er kjent med lovgivningen og konsesjonsvilkår som gjelder for denne foretakstypen. Regnskapsførerne må også dokumentere at vurderinger som regnskapsfører skal gjøre, blant annet etter hvitvaskingsregelverket, er gjort.

Dokumentbasert tilsyn

Dokumentbasert tilsyn gjennomføres normalt på høsten annet hvert år med samtlige autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper. Forrige tilsyn av denne typen ble gjennomført i 2010. Det neste dokumentbaserte tilsynet skal etter planen gjennomføres i 2013.

Ulovlig regnskapsførervirksomhet

Finanstilsynet mottar signaler på ulovlig regnskapsførervirksomhet og vurderer fortløpende oppfølging av disse opp mot annet tilsynsarbeid. Det er i brukernes interesse å få kompetansen og sikkerheten som ligger i autorisasjonsordningen. Brukere av regnskapsførertjenester bør selv kontrollere at regnskapsføreren som benyttes, har autorisasjon og er registrert i Finanstilsynets konsesjonsregister. Registeret er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

TABELL 12: TILBAKEKALLING OG SUSPENSJON AV AUTORISASJON SOM REGNSKAPSFØRER

	2009	2010	2011	2012
Tilbakekalling regnskapsførere	47	15	170*	10
Tilbakekalling regnskapsførerselskaper	47	18	25**	45
Suspensjon	0	0	0	0

Vedtaket om tilbakekall er høyere året etter at dokumentbasert tilsyn er gjennomført.

* 111 av vedtakene er begrunnet i manglende oppfyllelse av etterutdanningskravet, og 54 av vedtakene er begrunnet i manglende besvarelse av dokumentbasert tilsyn.

** 18 av vedtakene er begrunnet i manglende besvarelse av dokumentbasert tilsyn.

FORVALTNING

De siste to årene har det vært stor økning i antall autoriserte regnskapsførere. Økningen skyldtes dels at revisorer ønsker regnskapsførerautorisasjon, men det var også mange som ønsket å benytte overgangsordningen for å bli autorisert regnskapsfører som utløp 31.12.2012. I tillegg kommer saker om sletting av konsesjon og et svært stort antall henvendelser om krav for å bli autorisert regnskapsfører. Sistnevnte besvares normalt med en henvisning til Finanstilsynets nettsted.

Finanstilsynet har satt i verk flere tiltak for å kunne håndtere disse forvaltningssakene på en mest mulig effektiv måte. Fordeling av sakene er systematisert, og det er gjennomført en forenklet søkeprosess for ansvarlige revisorer. Et elektronisk søknadsskjema i Altinn er også utviklet for søknader om autorisasjon som regnskapsfører. Søknadsskjemaet i Altinn vil bidra til mer fullstendige søknader fordi det ikke vil kunne sendes uten at nødvendig informasjon er lagt inn. Dette letter også saksbehandlingen. Regelverksendringer som klargjør autorisasjonskravene og forslaget om en anbefalt plan for regnskapsførerstudiet, har også som formål å forenkle og effektivisere søknadsbehandlingen.

Særlige oppfølgingsområder

Kontroll med oppfølgingen av ulike lovkrav skjer løpende. Dette gjelder særlig kravet om at daglig leder i regnskapsførerselskaper skal være autorisert regnskapsfører, og at regnskapsførerselskaper er økonomisk vederheftige.

Etter det dokumentbaserte tilsynet i 2010 ble etterutdanningskravet overfor regnskapsførere som var daglig leder i regnskapsførerselskap, eller som hadde oppdragsansvar, fulgt opp. Sakene er nå avsluttet. Det ble fattet 26 vedtak om tilbakekall av autorisasjon, noen etter behandling i klageinstansen. Finanstilsynet fortsetter kontrollen og håndhevingen av dette lovkravet på ulike måter og forventer at det dokumentbaserte tilsynet i 2013 viser en klar forbedring. I tillegg til tidligere informasjonstiltak, utarbeidet Finanstilsynet rundskriv 11/2012 om etterutdanningskravet som blant annet beskriver krav til dem som arrangerer etterutdanningskurs. Rundskrivet er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Klagenemnden som behandler klager på Finanstilsynets vedtak knyttet til revisorer og regnskapsførere ble opprettet med virkning fra 1. februar 2012. Klagenemnden behandlet 17 saker i 2012. Vedtakene kan være av interesse for flere enn dem de er rettet mot. Vedtakene er offentlige, og Finanstilsynet har bedt klagenemnden publisere avgjørelsene.

Informasjon om når merverdiavgiftsrepresentasjon utløser krav om autorisasjon etter regnskapsførerloven er samordnet med skattemyndighetene.

REGELVERKS- UTVIKLING

Finanstilsynet har fastsatt en endring i regnskapsførerforskriften med krav om ett års praksis fra et regnskapsførerforetak for å få autorisasjon som regnskapsfører. Det er også gjort enkelte andre endringer for å klargjøre de øvrige vilkårene for autorisasjon. Kravet til oppbevaring av dokumentasjon av etterutdanning er endret fra ti til seks år, tilsvarende kravet for revisorer. Endringen har trådt i kraft, med unntak av kravet til praksis fra regnskapsførerselskap, som trer i kraft 1. januar 2014.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

I 2012 holdt Finanstilsynet foredrag på åtte seminarer i regi av NARF og tre i regi av Økonomiforbundet. På disse seminarene ble regelverket for regnskapsførervirksomhet gjennomgått, inkludert risikostyringsforskriften og hvitvaskingsregelverket. Mange deltok på seminarene, og Finanstilsynet ser det som en nyttig måte å framheve hvilke plikter som følger av autorisasjonen og det å være underlagt tilsyn.

**TABELL 13: ANTALL AUTORISERTE
REGNSKAPSFØRERE OG REGNSKAPSFØRERSKAPER PER 31.12.2012**

	2009	2010	2011	Godkjenninger	
				2012	i 2012
Regnskapsførere	8 780	9 260	9 971	11 128	1 343
Regnskapsførerselskaper	2 693	2 691	2 817	2 862	250

• Øvre Vollgt. 13, 0158 Oslo
 • Postboks 99 Sentrum, 0101 Oslo
 • Telefon 23 35 69 00
 • Telefaks 23 35 69 20
 • Internett www.narf.no
 • E-post: post@narf.no

Finanstilsynet
 Postboks 1187 Sentrum
 0107 Oslo

Oslo, 31. januar 2013

Årsrapport for kvalitetskontroller gjennomført i 2012

NARF (Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening) har i 2012 gjennomført kvalitetskontrollvirksomheten med utgangspunkt i gjeldende retningslinjer for kvalitetskontroll av autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskap og i henhold til den i 2011 oversendte plan for virksomheten. Vi vil med dette gi en oversikt vedrørende gjennomførte kontroller for året 2012.

Antall kontroller

Det ble for kontrollåret 2012 gjennomført i alt 334 kvalitetskontroller, hvorav 56 gjaldt oppfølgingskontroller. Antallet gjennomførte kontroller ble lavere enn planlagt. Dette skyldes i hovedsak at kontroller er utsatt på grunn av omorganisering eller sykdom hos kontrollobjektet. På den annen side er det kontrollert 800 personer i 2012 mot 730 i 2011. Dette har sin årsak i stadig økende antall ansatte i hvert byrå. Samtlige utsatte kontroller fra 2011 er fulgt opp i 2012.

Kontrollnivå og gjennomføring

Ut fra en fortsatt målsetting om å forbedre medlemmenes kvalitet, ble det denne høsten gjennomført 8 kvalitetskontrollseminarer med totalt 797 deltagere. Det ble her satt fokus på lovkrav og god regnskapsføringskikk. Finanstilsynet var medvirkende.

Kontrollopplegget for 2012 baserte seg på tidligere kontrollopplegg.

I 2012 var 33 kontrollører engasjert i kontrollvirksomheten.

Kontrollresultater

Kontrollene som ble gjennomført i 2012 ga følgende resultater:

	Ordinære kontroller				Oppfølgingskontroller			
	Personer	%	Byrå	%	Personer	%	Byrå	%
Godkjente kontroller	640	90	233	84	68	79	40	71
Oppfølgingskontroller	74	10	45	16	18	21	16	29
Sum	714	100	278	100	86	100	56	100

Andelen som har behov for oppfølgingskontroller har vist en moderat tilbakegang sammenlignet med forrige år. Oppfølgingskontrollene fra 2011 viser en moderat negativ utvikling og det er for 2012 overført 6 saker til Disiplinærutvalget for vurdering av fortsatt medlemskap i foreningen. Gjentakende mangler avdekket under kontrollene er ikke oppdatert avtaleverk med kunden, manglende avstemming og rapporteringer samt mangelfull kvalitetskontroll. Det er i mindre grad avdekket materielle feil i kundenes regnskaper mv. NARF vil i større grad ta direkte kontakt med medlemmene for å øke bevisstheten rundt krav til kvalitet.

Det ble i 2012 oversendt 1 sak til Finanstilsynet for videre oppfølging.

Med vennlig hilsen
 Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening

Sandra Riise
 Sandra Riise
 Adm. dir.

• Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening NO 871 278 342

EIENDOMSMEGLING

Tilsynet med eiendomsmegling omfatter foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling og advokater som har stilt sikkerhet for eiendomsmegling, samt boligbyggelag som driver eiendomsmegling med foretaksbevilling. Det blir ført kontroll med at foretakene, advokatene og boligbyggelagene driver meglingen i samsvar med kravene som følger av lov og forskrift, blant annet at virksomheten drives i samsvar med god meglerskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Aktiviteten i bransjen har økt sterkt de siste tre årene. I første halvår 2012 ble det formidlet om lag 74 000 eiendommer gjennom eiendomsmeglingsforetakene, noe som var om lag 3000 flere formidlinger enn i første halvår 2011. Dette var første gang eiendomsmeglingsforetakene hadde et så høyt antall formidlinger i årets første seks måneder.

Kjede- og bankdominans

Kjedene og bankene dominerer i økende grad eiendomsmeglingsbransjen. Kjedene inklusive bankene hadde i 2001 en markedsandel på 60 prosent basert på andelen deres av det totale antallet formidlinger. Denne markedsandelen

hadde per 30. juni 2012 økt til om lag 70 prosent. Markedsandelen til de bankeide foretakene og bankkontrollerte kjedene alene, som inngår i de prosentvise totaltallene over, økte fra 40 prosent i 2001 til om lag 68 prosent per 30. juni 2012.

Nedgangen de senere årene i antall eiendomsmeglingsforetak og økningen i antall filialer av eiendomsmeglingsforetak har sammenheng med endringen i bransjestrukturen. De mindre foretakene uten kjedetilknypning går klart tilbake, samtidig som kjedeforetakene inklusive bankene etablerer meglingsvirksomhet på stadig flere steder når de etablerer filialer av eksisterende eiendomsmeglingsforetak.

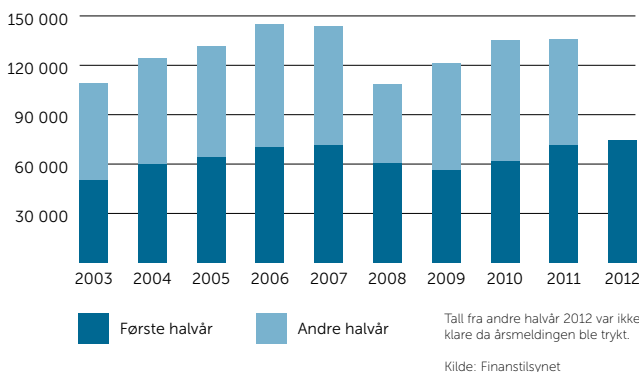
TALL OG FAKTA OM BRANSJEN

1. januar 2012 hadde 530 foretak tillatelse til å drive eiendomsmegling. Ved utgangen av 2012 var det 517 foretak med slik tillatelse. I tillegg var det 1329 advokater med eiendomsmegling i egen praksis.

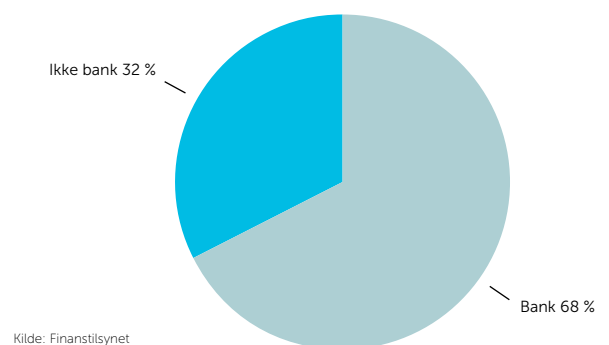
Antall filialer av eiendomsmeglingsforetak har økt betydelig de senere årene. I slutten av 2012 var det 444 filialer, og det ble drevet eiendomsmegling i totalt 961 meglingskontorer i Norge.

FIGUR 5: ANTALL OMSETNINGER GJENNOM EIENDOMSMEGLINGSFORETAK

FIGUR 6: BANKEIDE FORETAK OG BANKKONTROLLERTE KJEDER – ANDEL AV ANTALL FORMIDLINGER FØRSTE HALVÅR 2012

TILSYN OG OVERVÅKING

I 2012 ble det gjennomført 43 stedlige tilsyn. Kontrollene avdekket at enkelte foretak og advokater hadde for svake eller manglende rutiner på særlig sentrale områder som gjelder internkontroll, klientmiddelbehandling og føring av budjournal. Dette gjaldt også hensynet til forbrukerne gjennom standard kjøpekontrakter ved kjøp av ny bolig i prosjekt, og ansvaret for å sørge for at nødvendige garantier etter bustadoppføringslova er stilt av utbygger til riktig tidspunkt.

Tematilsyn om føring av budjournal

Et hovedtema på stedlige tilsyn i 2012 var å undersøke om meglernes hadde fulgt opp kravet om å føre og utlevere budjournal. Budjournalen skal dokumentere budgivingen og sørge for etterprøvbarhet. Korrekt føring av budjournalen er viktig for å skape tillit til at budprosessen foregår på en forsvarlig måte. Opplysningene i journalen kan også være avgjørende som bevis dersom det oppstår spørsmål eller en tvist om det enkelte budet.

Kontrollene avdekket flere tilfeller av mangelfull journalføring, blant annet ved at bud, budforbehold og aksept ikke var ført inn i journalen i henhold til forskriften. Meglernes forklaringer på disse regelbruddene var dels manglende forståelse av hvordan den elektroniske budjournalen skulle føres, og dels ble skylden lagt på stort arbeidspress som førte til at det ikke var nok tid til å føre alle opplysningene det er krav om inn i journalene. Det ble ikke avdekket budsvindel eller forsøk på dette.

Alvorlige regelverksovertredelser

I 2012 behandlet Finanstilsynet flere saker med alvorlige regelverksovertredelser. Én tillatelse til å drive eiendomsmegling ble tilbakekalt, og fire meglere fikk tilbakekalt retten til å være ansvarlig megler. To advokater ble fratatt retten til å drive eiendomsmegling som følge av klientmiddelmisligheter.

Tilbakekallingen av foretakets tillatelse til å drive eiendomsmegling kom som et resultat av svært alvorlig svikt i foretakets oppgjør rutiner og rutiner for behandling av klienters midler. I én sak ble det avdekket tre tilfeller av egenhandel ved at eiendomsmeglingsforetakets hovedaksjonærer, som også var ansvarlige meglere i foretaket, selv hadde kjøpt eiendom som foretaket hadde

formidlingsoppdraget på. På grunnlag av dette forholdet ble de to ansvarlige meglernes fratatt sin personlige rett til å være ansvarlig megler og dermed retten til å ha tittelen «megler».

I den tredje saken som gjaldt tilbakekall av meglertillatelsen, bevitnet en megler falskt på en fullmakt om privat skifte, og i det fjerde tilfellet forfalsket megleren en underskrift på et dokument som gjaldt egenklæring om konsesjonsfrihet ved kjøp av fast eiendom. De to meglernes utførte ikke disse handlingene for å oppnå noen økonomisk vinning for seg eller foretaket, men for å korte ned en saksbehandlingstid som ellers ville gitt samme resultat. Finanstilsynet besluttet likevel å tilbakekalle tillatelsen fordi forfalskning av dokumenter som skal tinglyses, svekker tilliten til megleryrket.

FORVALTNING

Overgangsordningen for «meglere»

Lov om eiendomsmegling som trådte i kraft 1. januar 2008, fastsatte et krav om at kun personer som tilfredsstiller bestemte kvalifikasjonskrav, kan utføre oppgaver i forbindelse med eiendomsmegling.

Dette kompetansekravet trådte i kraft 1. juli 2011. For å sikre at det er tilstrekkelig antall meglere, ble det gitt overgangsregler som ga personer som ikke hadde formell utdanning som eiendomsmegler eller jurist, rett til å være ansvarlig meglere og til å bruke tittelen «megler». Kravet var at disse innfridde bestemte praksiskrav og hadde bestått bestemte prøver. Fristen for å søke om rett til å være ansvarlig meglere utløp 31. desember 2012. Totalt fikk 1489 personer slik tillatelse, noe som var langt færre enn forventet.

REGELVERKS- UTVIKLING

Nye regler om budgivning

Finanstilsynet sendte forslag med nye regler for gjennomføring av budgivingen til Finansdepartementet i desember 2012, og departementet sendte forslaget på høring med frist 19. april 2013. Dagens budgivingsspraksis bygger i stor utstrekning på sedvane og krever ingen skriftlighet i budgivingen. Forslaget innebærer at alle bud, budforhøyelser, forbehold, avslag og aksept må bli gitt skriftlig til meglere. Megleren må bekrefte skriftlig til budgiverne opplysningene som meglere har gitt til budgiverne om konkurrerende bud, forbehold, avslag og aksept, dersom dette først har skjedd muntlig. Forslaget innebærer også at enhver deltaker i budgivingen må identifisere seg overfor meglere når første bud blir inngitt.

Finanstilsynet mener at de foreslåtte reglene vil gi en sikrere budgivingssprosess som styrker forbrukerkjøperens tillit til at boligkjøpet er basert på pålitelig informasjon. Dette vil også gi økt tillit til hele eiendomsmeglingsbransjen, og reglene kan bidra til å redusere tempoet i budrunder.

FORBRUKER- BESKYTTELSE

Finanstilsynet prioriterer den delen av eiendomsmeglingsbransjen som driver med boligformidling. Det er særlig viktig at forbrukere i dette markedet kan ha nødvendig tillit til eiendomsmegleren som formidler boligen.

Prioriteringen i 2012 av korrekt føring av budjournal og meglernes plikt til umiddelbart etter aksept av bud å utlevere denne til kjøper og selger, ga en positiv effekt. Forbrukerne ser ut til å være mer bevisst på at de har rett til innsyn i opplysninger som meglere har gitt i budgivingssprosessen.

Kontrollen av de standardiserte kjøpekontraktene som meglere benytter ved salg av nye boliger i prosjekter, og som startet som et kontrollprosjekt i 2011, ble videreført i 2012. Formålet med dette var å undersøke hvordan foretakene praktiserte den lovbestemte plikten til å ivareta begge parter interesser ved salg av bolig fra profesjonell utbygger til forbrukerkjøper. Også i 2012 ble det avdekket forhold som i enkelte tilfeller ikke var i samsvar med eiendomsmeglingsloven. Megler kunne i en rekke tilfeller ikke dokumentere å ha gjort kjøperne særskilt oppmerksomme på at avtalene var spesielt fordelaktige for utbyggerne. Heller ikke kunne meglere dokumentere at de hadde informert kjøperne om hvilke negative konsekvenser det kunne få for kjøperne å inngå slike avtaler.

INKASSOVIRKSOMHET

Tilsynet med inkassovirksomhet omfatter foretakenes soliditet, behandling av klientmidler, inkassovirksomhet som drives av foretak med bevilling til å inndrive forfalte pengekrav for andre (fremmedinkasso) og av foretak som kjøper opp forfalte pengekrav og selv driver inn disse (oppkjøpsinkasso).

UTVIKLINGSTREKK

Per 30. juni 2012 var det om lag 3,5 millioner inkassosaker under utførelse i inkassoforetakene. Det er en økning på 700 000 saker, eller 20 prosent fra 30. juni 2007. I samme periode har fordringsmasse til inndrivning vokst fra om lag 45,9 milliarder kroner til 64,9 milliarder kroner, tilsvarende 41 prosent.

Mens innkasserte midler i første halvår 2007 utgjorde om lag 7,4 milliarder kroner, hadde dette økt til 11,2 milliarder kroner i første halvår 2012.

Ingen stor vekst i tallet på reelle inkassosaker

Innrapporterte data fra inkassoforetakene som er underlagt tilsyn, viser at det har vært en betydelig vekst i nye inkassosaker de senere årene. Inkassosaker er krav som inkassoforetakene har til inndrivelse etter forfall. Likevel er den reelle veksten vesentlig mindre ettersom inkassobyråene også bistår oppdragsgiverne med gjennomføring av selve purringen og oppfølging etter forfall av betalingsfristen i faktura. Dette er tjenester som kommer i tillegg til behandling av inkassosaker, der det etter 14 dagers betalingsfrist i et inkassovarsel blir sendt ut betalingsoppfordring i saken. Det er en sterk økning i antallet inkassosaker som blir avsluttet før betalingsoppfordring blir sendt ut. Det vil si at kravene blir betalt etter at skyldner mottar purring/inkassovarsel, men før alvorligere innfordringstiltak blir iverksatt, og som ville ha gitt skyldneren vesentlig høyere inkassoomkostninger.

I første halvår 2012 ble 34 prosent av inkassosakene avsluttet før betalingsoppfordring ble sendt ut. Dette innebærer at hele 1 038 000 saker ble avsluttet tidlig i inndrivelsesprosessen. Innkomne inkassosaker der betalingsoppfordring var sendt, utgjorde 2 051 000, som var en økning på 65 000 saker, eller 3,2 prosent sammenlignet med første halvår 2011. Årsaken til økningen kan skyldes at manglende betaling av en regning ved forfall ikke har grunnlag i mer alvorlige betalingsproblemer hos en stor gruppe skyldnere.

TALL OG FAKTA OM INKASSOBRANSJEN

Reduksjonen i inkassosalærene som Justisdepartementet iverksatte fra 1. januar 2010, har vært en viktig årsak til at tallet på fremmedinkassoforetak er blitt redusert hvert år de siste tre årene. Mens det ved inngangen til 2010 var 110 inkassoforetak, sank dette tallet til 94 ved inngangen til 2013. En del av de avviklede inkassoforetakene er innfusjonert i eksisterende inkassoforetak, og inkassoaktiviteten i disse har i noen tilfeller blitt videreført som avdelingskontorer av de overtakende foretakene.

Fire foretak har særskilt konsesjon til å drive virksomhet med oppkjøp av forfalte pengekrav for selv å drive disse inn. Kun ett av disse foretakene er aktivt, men med en mindre inkassoportefølje.

Bransjestrukturen

Ved utgangen av 2012 dominerte fortsatt et fåtall foretak inkassobransjen, både for andel av fordringsmassen som var til inndrivelse og andel av inkassosaker som var under utførelse. Basert på tall fra foretakenes rapportering per 30. juni 2012, hadde de ti største foretakene alene 86 prosent av fordringsmassen til inndrivelse.

Saksbehandlingen i inkassoforetakene har blitt betydelig effektivisert gjennom ny teknologi, og bransjestrukturen må ses i lys av dette. For å kunne ta ut stordriftsfordelene av betydelige IT-investeringer, har foretakene vært avhengige av større oppdragsmengder. Dette har initiert fusjoner og oppkjøp, og foretak har utviklet nye produkter. Oppdragsgiverne (kreditorer) blir i større grad enn tidligere knyttet til inkassator. Eksempler på slike produkter kan være løpende innsyn i saksbehandlingen via web-applikasjoner, og analyse- og informasjonspregede tjenester som benyttes som beslutningsstøtte for inkassators oppdragsgivere overfor kundene deres (debitor).

Ettersom flere produkter som tilbys forutsetter betydelig kunnskap om debitorens betalingshistorikk, fører dette til at de mindre inkassoforetakene ikke er aktuelle som inkassator for mange av oppdragsgiverne som i dag har et kundeforhold til ett eller flere av de store inkassoforetakene.

Mange av oppdragsgiverne forventer at inkassator kan tilby produkter/tjenester utover tradisjonell inkassovirksomhet. Siden få inkassoforetak har økonomiske og teknologiske muligheter til å konkurrere om de største oppdragsgiverne (kreditorer), vil bransjestrukturen sannsynligvis fortsette å være konsentrert i større foretak.

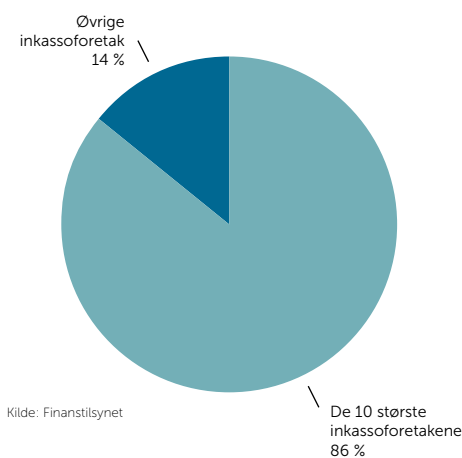
TILSYN OG OVERVÅKING

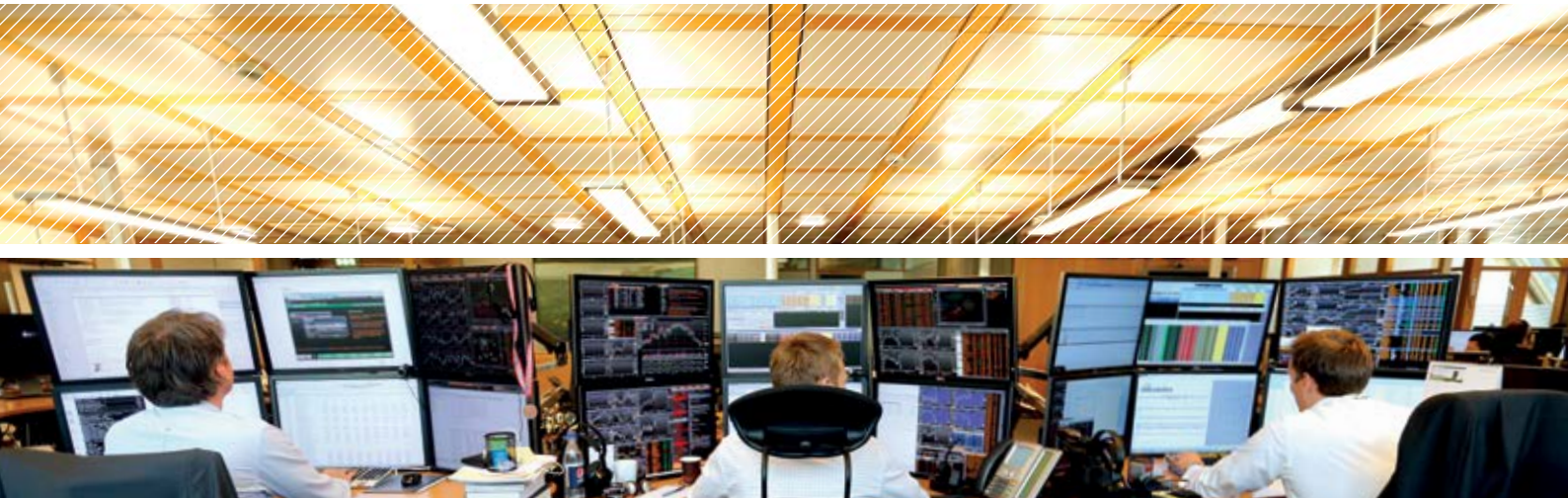
Ved stedlige tilsyn blir inkassoforetakenes generelle saksbehandlingsrutiner for inndrivelsesprosessen og avtaler med oppdragsgivere gjennomgått. Saksbehandlingen i enkeltsaker blir kontrollert ved stikkprøver. Foretakets risikostyring og internkontroll og generelle rutiner for behandling av klientmidler blir også vurdert.

Tilbakekall av tillatelse

European Economy Control AB fikk tilbakekalt tillatelsen til å drive inkassovirksomhet på bakgrunn av gjentatte og grove brudd på kravet til god inkassoskikk og for ikke å ha fulgt opp Finanstilsynets pålegg. Dette var et norskregistrert utenlandsk foretak (NUF) med hovedsete i Sverige. Foretakets virksomhet besto i hovedsak av å kjøpe opp forfalte fordringer av et domeneselskap, for deretter å inndrive disse selv. Domeneforetaket som solgte fordringene til inkassoforetaket, er et foretak som tar telefonisk kontakt med mindre næringsdrivende i Norge og tilbyr vedkommende å kjøpe domenenavn på bakgrunn av påståtte opplysninger om at andre forsøker å registrere domenenavn knyttet til merkevaren deres.

FIGUR 7: FORDELING AV FORDRINGSMASSE
TIL INDDRIVELSE I INKASSOFORETAKENE I 2012

Finanstilsynet startet tilsynssak i 2011 mot inkassoforetaket etter at mange næringsdrivende i Norge hadde klaget på foretaket og mente at det inndrev fordringer det ikke var grunnlag for, og dette kan være i strid med god inkassoskikk. Innsigelsene mot kravene var hovedsakelig at klagerne ble fakturert for en tjeneste som de ikke hadde inngått avtale om, en tjeneste som ikke ble levert eller at kravene var betydelig større enn det som var avtalt.

Finanstilsynet konstaterte at inkassoforetaket ikke drev virksomheten i samsvar med god inkassoskikk. Foretaket innrettet seg heller ikke korrekt etter regelverket om beregning av salær til tross for pålegg om dette fra Finanstilsynet. På denne bakgrunn fattet Finanstilsynet vedtak om å tilbakekalle foretakets bevilling til å drive inkassovirksomhet.

Inspeksjonsvirksomheten i 2012

I 2012 ble det gjennomført elleve stedlige tilsyn i fremmedinkassoforetak, inkludert ett IT-tilsyn. De stedlige tilsynene var blant annet i to av de større foretakene, Intrum Justitia AS og Gothia AS. Det ble avdekket flere brudd på regelverket:

- I noen tilfeller hadde ikke faktiske ledere ført tilstrekkelig kontroll med innstillinger i data-systemene som inkassosakene behandles i, eller gjennomført nok stikkprøvekontroller av saksbehandlingen. Dette førte til feil i behandlingen av inkassosakene.

- Inspeksjonene avdekket bruk av mangelfulle inkassovarsler, betalingsoppfordringer og andre kravbrev, feil ved renteberegninger og inndrivelse av foretakenes egne forfalte fordringer.
- Inspeksjonene avdekket også enkelte brudd på retningslinjene som følger av Finanstilsynets rundskriv om avstemming av klientmidler i forhold til klientansvar (rundskriv 23/2011).
- Det ble påpekt at inkassoforetaets innsigelsehåndtering var i strid med god inkassoskikk, og at varslingsreglene i inkassoloven for tilleggskrav ikke var blitt fulgt.

Retningslinjer til inkassoforetakene med presiseringer av regelverket

Finanstilsynet ga i rundskriv 9/2012 retningslinjer for faktisk leder av inkassoforetak. De faktiske lederne er ansvarlige for den faglige utøvelsen av inkassovirksomheten i inkassoforetak, og retningslinjene ble gitt ettersom mange faktiske ledere ikke har vært fullt klar over omfanget av dette ansvaret.

Finanstilsynets rundskriv 18/2012 om inkassators adgang til å inngå avtaler om tilleggsytelser begrenser omfanget av ytelser, både av økonomisk verdi og type, som det kan avtales at inkassator skal levere overfor oppdragsgiver som betingelse for at oppdragsgiveren gir inkassator et inkassooppdrag. Såkalte pay-back-avtaler er ikke lovlige med mindre de bidrar til å effektivisere inkassators arbeid med inndrivelsen og/eller heve kvaliteten på utførelsen av inkassooppdraget.

FORBRUKER-BESKYTTELSE

Regelverket om inndrivelse av forfalte pengekrav er forholdsvis omfattende og vanskelig tilgjengelig for forbrukerskyldnere. Dette innebærer at denne gruppen ofte ikke vil avdekke feil som forekommer under inkassators inndrivelse av kravene, for eksempel i form av for høye inkassosalærer, beregning av forsinkelsesrente, betalingsfrister og annet.

Finanstilsynet har i tilsynsvirksomheten sin derfor intensivert kontrollene av de største inkassoforetakene. På den måten vil tilsynet kunne vurdere påliteligheten av inkassosystemer og rutiner i foretakene som er ansvarlige for størsteparten av inkassopågangen som foregår overfor forbrukerskyldnere i Norge.

Finanstilsynet mottok 173 klagesaker i 2012. Av disse var 76 fra forbrukere. De fleste sakene ble henvist til Inkassoklagenemnda, men 17 saker fulgte tilsynet opp overfor de aktuelle inkassoforetakene. Forbrukerhenvendelsene som ble fulgt opp, gjaldt saker der det var spørsmål om innklagede drev lovlig inkassovirksomhet og om debitors innsigelser mot kravene var vurdert på korrekt måte.

TILSYN MED IT OG SYSTEM FOR BETALINGSTENESTER

Tilsyn med IKT-bruken i finansføretaka omfattar kontroll med at føretaka driv verksemda på ein forsvarleg måte, med akseptabel risiko og i samsvar med IKT-forskrifta og anna gjeldande regelverk. Tilsyn med betalingstenestesystem har som formål å sikre at tenestene blir utførte på ein forsvarleg, samordna og rasjonell måte og med akseptabel risiko.

UTVIKLINGSTREKK

Meir kriminalitet retta mot betalingstenestene

Det var fleire angrep mot nettbankløysingane i 2012 enn før. Angrepsmetodane blir stadig meir målretta og sofistikerte. Kartlegging og informasjon henta ved éin metode blir gjerne brukt i ein annan. Det blir stadig fleire trojanarangrep mot bankane, og dei tek mange ulike former (SpyEye, Zeus Torpig, Citadel, Hermes). I 2012 auka spesielt DDOS¹ tenestenektangrep. Oslo Børs / VPS var utsett for eit omfattande angrep i 2012. Angrepa var òg retta mot datasentralane til bankane og lamma nettbanken til enkelte bankar i kortare periodar.

Tapa er framleis relativt låge trass i auken frå 2011. Finanstilsynet meiner at det i hovudsak kjem av at bankane investerer i mottiltak for å avgrense tap og samtidig halde oppe tilliten til nettbankløysingane. Det skjer gjennom samarbeid både mellom bankane, fellesorgana til bankane og leverandørane. Framleis er dei største tapa knytte til betalingskortbruk og ulike angrepsmetodar for å svindle kortinnehavaren.

Stolen kortinformasjon som blir nytta utanfor Noreg, representerer dei høgaste tapa, men flatar noko ut. Bankane og fellesorgana til bankane er framleis svært opptekne av å oppgradere minibankar og EFT/POS-terminalar (Electronic Funds Transfer / Point of Sale) for å fjerne sårbare punkt. Overgang til chip på betalingskorta vil vere eit effektivt tiltak, men gir først full effekt når alle relevante land har gått over til chip, slik at ein kan fjerne magnetstripa på korta. Dersom tapa skulle vise seg å auke sterkt, kan det bli nødvendig å vurdere tiltak som å slutte å utferde kombinerte kort.

Utsikta driftshendingar

I 2012 var det mange utsikta hendingar i IKT-drifta, særleg kommunikasjonsløysingar og distribuerte digitale tenester. Kvar enkelt hending hadde avgrensa omfang og var ikkje så alvorleg at det trua den finansielle stabiliteten. Hendingane kunne ha vore unngått med betre systematisk styring og kontroll og større vekt på kvalitetstiltak over tid. Både bankane og aktuelle leverandørar har sett i verk tiltak som er venta å gi effekt. Bankane må framleis prioritere risiko, kvalitet og tilgjengelegheit.

¹ Tenestenekt (Denial-of-Service, DoS) eller distribuert tenestenekt (Distributed Denial-of-Service, DDoS) blir brukt i informasjons- og IT-tryggleik for å beskrive eit angrep der ein hindrar at nokon eller noko (til dømes ein person eller eit system) får tilgang til informasjon eller ressursar dei skal ha tilgang til. Eit vellykka tenestenektangrep vil føre til at informasjonen/ressursen blir utilgjengeleg.

Utkontraktering til lågkostland og bruk av Cloud Computing (CC)

Utkontraktering av IKT-tenester til lågkostland er ein trend i høgkostland som Noreg. Flytting til land som manglar infrastruktur på reguleringsområdet, og som heller ikkje har tradisjon for å etterleve avtalar, kan representere ein høg risiko. Trenden kan forsterkast dersom lokale leverandørar utnyttar ein dominerande posisjon eller ikkje klarer å levere kvalitet til akseptable prisar. Nokre aktørar vurderer òg å bruke CC² for IKT-systema sine eller for enkelte av systema. Finanstilsynet følgjer dette nøye og arbeider mellom anna derfor med å utforme rettleiingar på dette området. CC-bruken er aukande utanom finanssektoren.

Nye betalingsprodukt

Det blir stadig lansert nye betalingsprodukt som nyttar trådløst teknologi. Det gjeld både bruk av smarttelefonar og kredittkort. Dei internasjonale betalingskorta har løysingar som nyttar kortrekande kommunikasjon – NFC³. Slike leseiningar er utplasserte på ei rekkje handelsstader, og enkelte bankar har betalingskort ute i pilotgrupper for å prøve ut konseptet. Bankar og teleoperatørar samarbeider òg om smarttelefonbruk til

betalingsformidling, både i handelssituasjonar og mellom privatpersonar. Produkta rettar seg òg mot betalningar av småbeløp, i alle fall i startfasen. Finanstilsynet arbeider med å få oversikt over moglege risikoar ved å bruke slik teknologi. Det skjer òg ei utvikling i nettbankløysingane for at ein skal kunne tilby nettbankfunksjonar på smarttelefon ved bruk av spesialutvikla applikasjonar.

Bruken av nettbankløysingane aukar, både i talet på transaksjonar og brukarar.

TILSYN OG OVERVAKING

IT-tilsyn

I 2012 følgde Finanstilsynet opp spesielle tema overfor foretak med ei samfunnskritisk rolle. Det var basert på erfaringar frå generelle IT-tilsyn, hendingar i 2011 og ønske om meir vekt på risiko i utveljing og gjennomføring. Følgjande tema blei valde ut:

- Katastrofe- og beredskapsopplegg
- Elektroniske betalingsstenester
- Styring og kontroll med IKT (med utgangspunkt i beste praksis/IT-governance-standardar)
- Risikovurderingar av avtalar / opplegg nytta for utkontraktering (outsourcing, offshoring og variantar av cloud computing)
- IKT-infrastruktur

Arbeidet var meir ressurskrevjande enn ordinære tilsyn, og det blei derfor gjennomført færre tilsyn i 2012 enn gjennomsnittet på om lag 25 tilsyn dei siste åra. I 2012 gjennomførte Finanstilsynet 17 IT-tilsyn, av desse var fem tematiske tilsyn i bank/finans. Tilsyna dekte òg betalingsstenester. I tillegg blei det utført 45 forenkla IT-tilsyn.

² Cloud computing (CC) er bruk av eit nettverk av serverar som ein når via Internett, for å lagre, forvalte og prosessere data i staden for å bruke lokale serverar eller PC-ar. Tenesta blir gjerne levert av internasjonale selskap, og ein veit ikkje alltid kva land serverane er i. CC er ei form for utkontraktering og blir òg kalla nettsky.

³ NFC (near field communication) er ein trådløst overføringsmetode. I motsetning til bluetooth og vanleg trådløst nettverk fungerer han ikkje over lengre avstandar. Avstanden må heilt ned i eit par centimeter for at to einingar skal kunne snakke saman via NFC. Kraftige antenner i falske lesarar kan auke denne avstanden mykje.

System for betalingstenester

Eit tema som blei valt ut i 2012, var knytt til bruk av elektroniske betalingstenester. Éin større bank blei vald som tilsynsobjekt. Vesentlege delar av arbeidet som er knytt til hendingar, gjeld betalingstenester. Samarbeidet med Noregs Bank held fram på betalingssystemområdet. Det er òg nær dialog med Finans Norge (tidlegare Finansnæringens Fellesorganisasjon, FNO), Bankenes Standardiseringskontor og BankID Norge om fellesløysingane til bankane. Risikovurdering knytt til nye tenester og teknologiar er ressurskrevjande, særleg på områda «overlay payment services»⁴ og ulovlege finanstenester som er tilbydde via nettet. Finanstilsynet var sterkt involvert i undersøkingar i samband med ulovleg verksemd i føretak som opererte innanfor EFT-/POS-området.

Samarbeidet med Datatilsynet om ID-tjuveri relatert til betalingstenester heldt fram i 2012, og på fleire identifiserte problemområde blei det gjennomført tiltak.

FAKTA

Nets Norway AS og Evry ASA som er leverandørar av systemviktige tekniske løysingar for norske finansinstitusjonar, er ikkje under direkte tilsyn frå Finanstilsynet, men er relevante for tilsynsverksemda.

Risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS)

ROS-analysen for 2011 blei ferdigstilt i april 2012. Finanstilsynet samarbeider med Noregs Bank om ROS-analysen og Noregs Bank sin årsrapport for betalingssystemet.

Arbeidet knytt til mottak, behandling og oppfølging av hendingar i 2012 var omfattande, og i alt fekk Finanstilsynet 150 hendingsrapportar fordelt på 500 e-postar.

Dei større bankane og fellesorgana til bankane behandlar ønsket om å etablere ein separat FinansCERT⁵, for finanssektoren. Formålet er å knytte denne opp mot NorCERT, som er organisert som ei eiga eining i Nasjonalt tryggingorgan (NSM). Det er viktig at eininga blir sikra stor nærleik til finansføretaka, og at ho utgjer ein felles ressurs, samtidig som ho skal samarbeide godt med NorCERT. Finanstilsynet støttar dette tiltaket og meiner at det er både relevant og nødvendig.

Forvaltning og regelverksutvikling

I 2012 hadde Finanstilsynet ei omfattande behandling av motteken dokumentasjon frå bankane knytt til Finanstilsynets rundskriv 20/2011 om dei betydelege driftsproblema i betalingssystemet som oppstod i påska 2011. Finanstilsynet gjekk gjennom dokumentasjonen og svarte kvar enkelt bank. Mange hadde spørsmål om betalingstenester og fekk òg svar på det.

Finanstilsynet arbeider med rettleiingar om tryggleik og utkontraktering i IKT-forskrifta. Med grunnlag i betalingssystemlova har ein begynt å vurdere behovet for meir spesifiserte krav til betalingstenestene og risiko. Arbeidet held fram i 2013 i samarbeid med bransjeorganisasjonane.

Forbrukarvern

I 2012 vurderte Finanstilsynet risikonivået på betalingstenestene. I samarbeid med FNO sikra tilsynet rapportering av tapstal knytte til enkelttenester og tapsform. Det kan brukast for å vurdere om det er nødvendig med tiltak. På nettbankområdet er det vurdert tiltak for å sikre tenesta mot kriminelle angrep. På Finanstilsynets nettstad under «Forbrukerinformasjon» er dei ulike betalingssystema forklarte nærmare.

Informasjon og kommunikasjon

I 2012 blei det halde 17 eksterne foredrag om Finanstilsynets tilsyn med IT og system for betalingstenester på førespurnad frå bransjeorganisasjonar, enkeltføretak og andre relevante interesseorganisasjonar. Nettstaden til Finanstilsynet blir brukt aktivt for å gjere tilsynsmodular, rettleiingar og annan relevant informasjon tilgjengeleg. Finanstilsynet har òg arrangert eksterne seminar om ROS-analysen og hendingsrapporteringa.

ROS-analysen for 2011 og element frå Noregs Banks «Årsrapport for betalingssystemer» blei presenterte på eit felles seminar 3. mai 2012.

Beredskapsarbeid

Finanstilsynet er sekretariat for og leier beredskapsutvalet for finansiell infrastruktur (BFI). Det blei gjennomført tre møte og to beredskapsøvingar i 2012.

Tilsynet deltok i 2012 i Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap sitt arbeid med «Sikkerhet i kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner» (KIKS). Leveranse 3 i KIKS-prosjektet handla om finanssektoren.

⁴ «Overlay payment services» er ulike typar tilbod frå ein tredjepart som kan vareta ei rolle mellom kunden og banken og tilby kunden spesielle tenester.

⁵ CERT Computer Emergency Response Team

INTERNASJONAL VERKSEMD

Uroa i finansmarknadene og uvissa i verdsøkonomien har ført til at det sidan 2008 er teke fleire internasjonale initiativ for å betre reguleringa av og tilsynet med finansmarknadene. Godt regelverk og tilsyn skal sørge for at finansmarknadene er velfungerande, og at risiko som kan true den finansielle stabiliteten, blir handtert.

Globalt er det fastsett prinsipp for solide finansinstitusjonar og betre tilsyn, og basert på desse prinsippa har EU og andre land og regionar i verda utvikla regelverk. Regelverksinitiativa i EU omfattar mellom anna kapitalkrav, tilsyn med systemviktige bankar, krisehandtering og eit felles banktilsyn i eurolanda gjennom den europeiske sentralbanken og etableringa av ein bankunion. Sjå omtale i kapitlet «Bank og finans», side 34.

Noreg er sterkt knytt til EU gjennom EØS-avtalen. For dei fleste av områda som Finanstilsynet fører tilsyn med, er det norske regelverket i stor grad ei innføring av EU-regelverk.

Finanstilsynet og Noreg er påverka av prinsipp og regelverk i EU og globalt. Finanstilsynet samarbeider òg om tilsynsarbeid, både globalt og innanfor EØS. Eit viktig formål med tilsynssamarbeidet på tvers av landegrensene er å vere i stand til å kunne

identifisere risikofaktorar i føretak og marknader i den internasjonale finansmarknaden på eit tidleg tidspunkt. Tilsynssamarbeidet gjer det òg mogleg å setje i verk samordna tiltak for å handtere risiko. For å bidra til like konkurransevilkår innanfor den opne marknaden i EØS er det viktig at det felles regelverket blir handheva på ein konsekvent og føreseieleg måte.

TILSYNS- SAMARBEID I EU/EØS

Finanstilsynet sitt samarbeid med finanstilsynsmyndighetene i EU

EU har tre tilsynsmyndigheter på finansområdet:

- EBA – European Banking Authority
- ESMA – European Securities and Markets Authority
- EIOPA – European Insurance and Occupational Pensions Authority

Formålet med tilsynsmyndighetene er mellom anna å bidra til effektiv regulering og effektivt tilsyn i den indre marknaden. Tilsyna skal bidra til velfungerande marknader med like konkurransevilkår, hindre tilsynsarbitrasje og betre forbrukarvernet. Dei tre tilsyna samarbeider i ein felleskomité (Joint Committee) om sektorovergripande saker, til dømes arbeidet mot kvitvasking og tilsyn med finansielle konglomerat.

EU har òg eit europeisk råd for systemrisiko – European Systemic Risk Board (ESRB). ESRB har det overordna ansvaret for makroøkonomisk overvaking av finanssystemet i EU. Risikorådet skal medverke til at oppbygging av risiko i det finansielle systemet ikkje truar den finansielle stabiliteten.

Finanstilsynet har sidan 2011 vore invitert som Noregs observatør i styra i tilsynsmyndighetene (bortsett frå ESRB) og deltek i arbeidet til undergruppene, både med regelverksutvikling og tilsyn med marknader og føretak. Finanstilsynet vil frå 2013 delta som observatør i ATC (Advisory Technical Committee), som er det rådgivande organet til ESRB.

EU-tilsynsmyndighetene har enkelte overnasjonale fullmakter i EU som det er vanskeleg for EFTA/EØS-landa å akseptere. Det gjeld mellom anna høvet EU-tilsyna har til å avgjere usemje mellom nasjonale tilsyn og til å gi ei nasjonal tilsynsmyndighet, eller i enkelte tilfelle også ein finansinstitusjon, pålegg. For Noreg strir det mot Grunnlova å akseptere at eit internasjonalt organ, som Noreg ikkje er medlem av, skal kunne ta avgjerder som får direkte verknad for norske føretak eller personar. Noreg, Island og Liechtenstein forhandlar med EU-kommisjonen om korleis desse vanskelege sakene skal handterast. Inntil det er avklart, er ikkje EFTA/EØS-landa sitt forhold til EBA, ESMA og EIOPA teke inn i EØS-avtalen.

Sjølv om regelverket for EU-tilsyna ikkje er teke inn i EØS-avtalen, skal anna sektorregelverk innlemmast i norsk rett i tråd med EØS-avtalen. Når det gjeld tolkinga av EU-regelverket og utøvinga av tilsynspraksis, tek Finanstilsynet omsyn til tilrådingane frå tilsynsmyndighetene i EU. Informasjon om korleis Finanstilsynet følgjer opp dei enkelte tilrådingane frå EU-tilsyna, er publisert på nettstaden til Finanstilsynet.

REGELVERKSUTVIKLING I EU OG GJENNOMFØRING I NORSK RETT

Gjennom EØS-avtalen tek Noreg del i den indre EU-marknaden og har dermed plikt til å gjennomføre dei delane av EU-regelverket som er relevante for EØS-landa.

EU-kommisjonen foreslår nytt regelverk i EU. Noreg deltek i ekspertgrupper som gir råd til EU-kommisjonen på ulike område. På finansområdet får EU-kommisjonen gjerne hjelp frå finanstilsynsmyndighetene i EU til å lage utkast til regelverk. Finanstilsynsmyndighetene i EU kan òg gi tilrådingar om regelverkstolking.

Det er særleg gjennom arbeidet i regi av finanstilsynsmyndighetene i EU at Finanstilsynet og Noreg har høve til å delta og bidra i regelverksutforminga.

Finanstilsynet deltek i ei rekkje arbeidsgrupper under EU-tilsynsmyndighetene som førebur ulike reguleringar. Det er nødvendig for å bygge kompetanse til å gjennomføre dei nye reglane i norsk rett, for å kunne identifisere og fremje norske interesser og for å bidra til å lage eit godt og relevant regelverk.

Når EU har vedteke regelverk på finansområdet, skal det innlemmast i EØS-avtalen før det blir gjennomført i norsk rett. Finanstilsynet deltek saman med Finansdepartementet og Noregs Bank i EFTAs arbeidsgruppe for finansielle tenester. Gruppa koordinerer synspunkta EFTA-landa har på å innlemme rettsakter på finansområdet i EØS-avtalen.

Aktuelle og konkrete regelverkssaker frå EU er nærmare omtalte i kapitla for dei enkelte tilsynsomsråda. Sjå òg eiga ramme om EØS-notat.

EØS-NOTAT – INFORMASJON OM REGELVERK FRÅ EU

Regjeringa publiserer EØS-notat om regelverks-
initiativ i EU på www.europaportalen.no, i «EØS-
notatbasen». Notata gir god oversikt over regelverk
som er under arbeid i EU, både når det gjeld
innhald og relevans for Noreg. På portalen ligg
det òg informasjon om korleis rettsakta eventuelt
skal gjennomførast i Noreg. Dei fleste notata som
er relevante for finans, forsikring, verdipapir og
revisjon, er tilgjengelege ved å velje «Søk i EØS-
notatene» i venstremenyen, og deretter under
«Spesialutvalg» på høgre side velje «Kapital-
bevegelser og finansielle tjenester».

TILSYNSPRAKSIS

I EØS-området er det lagt til rette for at bankar,
forsikringsselskap og verdipapirføretak skal
kunne drive på tvers av landegrensene med
færrast mogleg hindringar. Mange utanlandske
føretak opererer i Noreg, og fleire norske føretak
opererer i andre land i EØS-området. For å ha
velfungerande marknader er det derfor viktig at
ikkje berre regelverket, men òg handhevinga av
regelverket og praktiseringa av tilsynet samsvarer.

Ikkje minst er det nødvendig med tett samarbeid
med andre nasjonale tilsyn i Europa for å kunne
identifisere risikoar både i marknader og føretak.

Ved å delta i styre og arbeidsgrupper i regi av
EU-tilsyna bidreg Finanstilsynet til å utvikle
god tilsynspraksis. Når det gjeld tilsyn med
enkeltføretak, er det etablert tilsynskollegium
(colleges). Kollegia består av dei nasjonale tilsyna
i landa der eit føretak er etablert, og det relevante
EU-tilsynet. Finanstilsynet leier tilsynskollegia for
mellom andre DNB, Storebrand og Gjensidige.
I tillegg deltek tilsynet i ei rekkje tilsynskollegium
for utanlandske føretak som er etablerte i Noreg,
mellom andre If, Nordea og Santander.

NORDISK OG NORDISK- BALTISK SAMARBEID

Finansmarknaden i Norden er godt integrert,
med fleire finansinstitusjonar som sel tenester
i andre nordiske land gjennom etablerte dot-
terselskap og filialar. Den omfattande grense-
overskridande verksemda i regionen inneber at
det er viktig med tett samarbeid for å nå måla
om velfungerande marknader og finansiell sta-
bilitet. Tilsynssamarbeidet dekkjer tilsynet med
dei enkelte finansinstitusjonane, overvaking av
risikoar som truar den finansielle stabiliteten,
regelverksutviklinga, handhevinga av regler og
utviklinga av tilsynspraksis.

Dei nordiske landa har faste årlege møte på
direktørnivå og faste møte på avdelingsnivå for
dei ulike tilsynsområda. I 2012 var Finanstilsynet
vertskap for møtet på tilsynsdirektørnivå.

Etter finanskrisa er det òg etablert eit sterkare nordisk-baltisk samarbeid. Nordic-Baltic Stability Group blei etablert i 2010 og består av finansdepartement, sentralbankar og finanstilsyn i dei nordisk-baltiske landa. Gruppa har utarbeidd rammeverk for å koordinere tiltak på tvers av landa ved ein eventuell krisesituasjon i systemviktige, grenseoverskridande finansinstitusjonar.

I 2011 blei Nordic-Baltic Macroprudential Forum etablert. Forumet består av leiinga i sentralbankar og finanstilsyn og drøftar makroøkonomisk overvaking og anna tilsynsarbeid i det nordisk-baltiske området. Det er etablert eit tilsvarande nordisk samarbeid på revisjonsområdet, der regelverksutvikling og utvikling av tilsynspraksis står sentralt.

SAMARBEID MED ANDRE TILSYN GLOBALT

Etter finanskrisa i 2008–2009 utarbeidde G20-landa prinsipp for reformer av finansmarknadene. Financial Stability Board (FSB) overvakar korleis reformene blir gjennomførte. I tillegg har både Baselkomiteen og den internasjonale forsikrings-tilsynsorganisasjonen (IAIS) revidert prinsippa sine for tilsyn med bankar og forsikringsselskap.

For å følgje utviklinga i marknadene og utviklinga av prinsipp og regelverk, deltek Finanstilsynet i globale tilsynsorganisasjonar for dei fleste av Finanstilsynets ansvarsområde. Blant desse organisasjonane er FSB Consultative Group Europe, Basel Consultative Group, IAIS, International Organisation of Pension Supervisors (IOPS), International Organization of Securities Commissions (IOSCO) og International Forum of

Independent Audit Regulators (IFIAR). I arbeidet mot kvitvasking og terrorfinansiering deltek Finanstilsynet saman med Finansdepartementet i Financial Action Task Force (FATF), der Noreg overtok presidentskapet i 2012.

Finanstilsynet deltok i 2012 i møte og arbeidsgrupper i regi av desse organisasjonane og bidrog slik til å utvikle og følgje opp globale tilsynsstandardar og tilsynspraksis. Ei oversikt over Finanstilsynets deltaking i internasjonale organisasjonar finst på side 91.

**TABELL 14: FINANSTILSYNET DELTEK ELLER ER OBSERVATØR
I FØLGJANDE INTERNASJONALE ORGANISASJONAR OG EU/EØS-RELATERTE KOMITEAR:**

Sektorovergripande

- FSB, Financial Stability Board – Regional Consultative Group Europe
- Integrated Financial Supervisors Conference (årleg konferanse)
- FinCoNet – Financial Consumer Network
- Project Link, FNs årlege makroøkonomiske møte
- Nordiske tilsynsmøte
- Nordisk-baltisk samarbeid

Bank/finans

- ICBS, International Conference of Banking Supervisors – den internasjonale konferansen for banktilsyn som Baselkomiteen arrangerer annakvart år
- Basel Consultative Group
- OECD's Financial Markets Committee – OECDs kapitalmarknadskomité
- EBC, European Banking Committee – EUs bankkomité på nivå 2
- EBA, European Banking Authority – den europeiske banktilsynsmyndigheita
- Nordiske banktilsynsmøte
- Nordisk-baltisk samarbeid

Forsikring

- IAIS, International Association of Insurance Supervisors – den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn
- IOPS, International Organisation of Pension Supervisors – den internasjonale organisasjonen for pensjonstilsyn
- OECD's Working Party on Private Pensions (Task Force on Private Pensions)
- EIOPC, European Insurance and Occupational Pensions Committee – EUs forsikrings- og tenestepensjonskomité på nivå 2
- EIOPA, European Insurance and Occupational Pensions Authority – europeisk tilsynsmyndigheit for forsikring og tenestepensjon
- Nordiske forsikringstilsynsmøte

Verdipapir og prospekt

- IOSCO, International Organization of Securities Commissions – den internasjonale organisasjonen av verdipapirtilsyn
- ECG, Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds – den utvida kontaktgruppa for tilsyn med kollektive investeringsfond
- ESMA, European Securities and Markets Authority – europeisk verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheit
- Nordiske verdipapirtilsynsmøte

Rekneskap og revisjon

- IFIAR, International Forum of Independent Audit Regulators
- ARC, Accounting Regulatory Committee – EUs rekneskapskomité
- AuRC, Audit Regulatory Committee – EUs revisjonskomité
- EGAOB, European Group of Auditors' Oversight Bodies – EUs revisjonstilsynskomité
- EAIG – European Audit Inspection Group – samarbeid mellom europeiske revisortilsynsmyndigheiter
- IAIS sub-committee on accounting
- ESMA, European Securities and Markets Authority – europeisk verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheit
- Nordisk samarbeid

Kvitvasking og terrorfinansiering

- FATF, Financial Action Task Force – internasjonalt samarbeidsforum for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering, med sekretariat i OECD
- CPMLTF, Committee on the Prevention of Money Laundering and Terror Financing – EUs komité for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering – nivå 2
- Joint Committee's Sub-Committee on Anti Money Laundering – samarbeid mellom EBA, ESMA og EIOPA om tiltak mot kvitvasking

IKT-tilsyn

- ITSG, Information Technology Supervision Group
- Tryggleiksgruppa i den internasjonale dataforeininga IFIP
- ETSI ESI – internasjonale standardiseringsgrupper for bank- og tryggleiksstandardar og standardisering av elektroniske signaturar
- Financial Information Sharing and Analysis Center (FI-ISAC) – forum der banksektoren, påtalemyndigheitene og IKT-beredskapsgrupper (CERTs) deler informasjon om nettkriminalitet i finanssektoren
- Nordiske IT-tilsynsmøte

EFTA

- EFTA Working Group on Financial Services

FINANSTILSYNETS ORGANISASJON

STYRET

Endre Skjørestad
Leder

FINANSTILSYNSDIREKTØR

Morten Baltzersen

DIREKTØRENS STAB

Eirik Bunæs Direktør	Cecilie Ask Juridisk direktør	Lisbeth Strand Internasjonal koordinator	Anders N. Kvam Forbrukerkoordinator
-------------------------	----------------------------------	--	--

Kommunikasjonsenheten

Kjetil Karsrud
Kommunikasjonsdirektør

ADMINISTRASJONS- AVDELING

Gun Margareth Moy
Direktør

Stab

HR

Tone Lise Bjørvik Risan
Seksjonssjef

Økonomi og drift

Maj Kristin Sæther
Seksjonssjef

IKT (internt)

Stig Syversen
Seksjonssjef

Arkiv og dokument- forvaltning

Lone Tudborg Lakhan
Seksjonssjef

AVDELING FOR FINANS- OG FORSIKRINGSTILSYN

Emil R. Steffensen
Direktør

Stab

Forvaltning og utredning

Ole-Jørgen Karlsen
Fung. seksjonssjef

Analyse og rapportering

Anne Stine Aakvaag
Seksjonssjef

Banktilsyn

Per Jostein Brekke
Seksjonssjef

Forsikringstilsyn

Runa K. Sæther
Seksjonssjef

Soliditetsregulering og risikomodeller

Bjørn Andersen
Seksjonssjef

Makroovervåking

Harald Johansen
Seksjonssjef

AVDELING FOR REGNSKAPS- OG REVISORTILSYN

Anne Merethe Bellamy
Direktør

Stab

IT og system for betalingstjenester

Frank Robert Berg
Seksjonssjef

Regnskapstilsyn

Gaute S. Gravir
Seksjonssjef

Prospektkontroll

Andreas B. Tørnquist
Seksjonssjef

Revisorer og regnskapsførere

Kjersti Elvestad
Seksjonssjef

AVDELING FOR MARKEDSTILSYN

Anne Merethe Bellamy
Konst. direktør

Stab

Verdipapirinstusjoner

Britt Hjellegjerde
Seksjonssjef

Verdipapirtilsyn

Geir Holen
Seksjonssjef

Eiendomsmegling og inkasso

Wilhelm Mohn Grøstad
Seksjonssjef

Foto omslag forside/bakside: Cornelius Poppe/NTB scanpix

Foto omslag innside: Orsolya Haarberg/Samfoto, Øystein Søbye/Samfoto

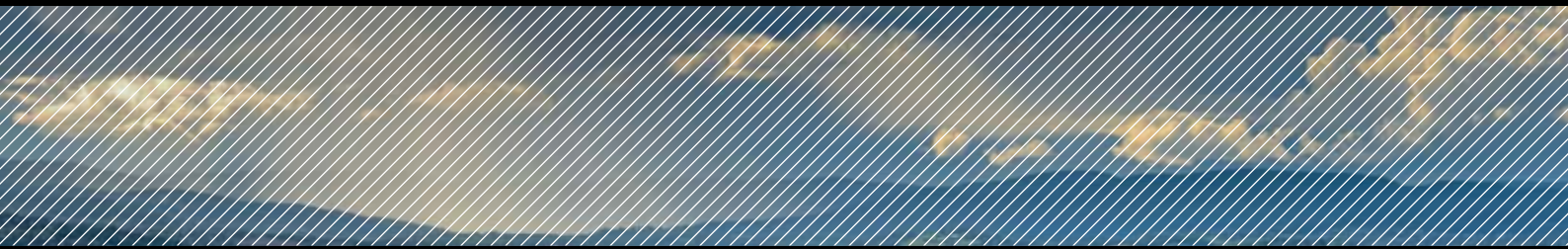
Foto kapitelsider og s. 15 og 16: Jarle Nyttिंगnes

Foto innside: s. 7: Spencer Platt/Afp, s. 9: Tor Erik Schrøder/NTB scanpix, s. 12: Øyvind Nordahl Næss/VG, s. 19: Cornelius Poppe/NTB scanpix, s. 29: Jan Ovind/VG, s. 32: Luca Kleve-Ruud/Samfoto, s. 37: Bjørn Rørslett/Samfoto, s. 43: Magnar Kirknes/VG, s. 45: Vegard Grøtt/NTB scanpix, s. 47: Marcus Bleasdale/VII/Corbis, s. 52: Morten Uglum/Aftenposten, s. 55: Jon Hauge/Aftenposten, s. 57: Roger Hardy/Samfoto, s. 60: Anette Karlsen/NTB scanpix, s. 70: Cornelius Poppe/NTB scanpix, s. 76: Jan Petter Lynau/VG, s. 81: Lise Åserud/NTB scanpix, s. 84: Helge Sunde/Samfoto, s. 88: Berit Roald/NTB scanpix, s. 90: Berit Roald/NTB scanpix

Design: miksmaster.no

Trykkeri: RK Grafisk

03.2013/2000

Finansielt utsyn 2013

Finanstilsynet har sidan 1994 regelmessig analysert og vurdert risikoen for finansielle stabilitetsproblem i den norske finansmarknaden på bakgrunn av utviklinga i norsk og internasjonal økonomi. Dette har vore og er ein nødvendig del av den løpande tilsynsverksemda. Vesentlege delar av vurderinga av lønns- og lønns- og risikoutviklinga i enkeltføretak må gjennomførast på bakgrunn av den generelle tilstanden i finansmarknaden. Frå og med 2003 har Finanstilsynet publisert sitt syn på tilstanden i finansmarknaden i ein eigen rapport, som òg gir ei samla framstilling av resultatane for finansinstitusjonane i føregåande år. Det blir gjort vurderingar av den risikoen bankar og andre aktørar i finansmarknaden står overfor, og av moglege kjelder til framtidige stabilitetsproblem i det norske finansielle systemet. Rapporten **Finansielt utsyn** blir publisert om våren, mens rapporten **Finansielle utviklingstrekk** blir publisert om hausten.

Årets rapportar er tilgjengelege i papirversjon frå Finanstilsynet og i elektronisk form på www.finanstilsynet.no.

FINANSTILSYNET

Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Tlf. 22 93 98 00
Faks 22 63 02 26
post@finanstilsynet.no
www.finanstilsynet.no